

Dés Fanni Nóra

„Uniósan kerestem a bajt, mindenhova beolvadva"

Magyar nők a prostitúciós iparban a félperiféria és a centrum között

Budapesti Corvinus Egyetem
Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskola

Témavezető
Barna Róza Emília PhD, Takács Judit DSc

© Dész Fanni Nóra

Budapesti Corvinus Egyetem

Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskola

„Uniósan kerestem a bajt, mindenhova beolvadva”

Magyar nők a prostitúciós iparban a félperiféria és a centrum között

doktori értekezés

Dés Fanni Nóra

Budapest, 2023

TARTALOMJEGYZÉK

ÁBRÁK JEGYZÉKE	6
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	7
1. BEVEZETÉS	8
1.1 A PROSTITÚCIÓ JELENSÉGÉHEZ KAPCSOLÓDÓ FŐBB ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉSEK	9
1.2 A TÉMA MEGJELÖLÉSE	11
1.3 KUTATÁSI KÉRDÉSEK	12
1.4 A DISSZERTÁCIÓ FELÉPÍTÉSE	12
1.4.1 Az elméleti megközelítésekhez kapcsolódó szóhasználat	14
2. ELMÉLETI HÁTTÉR	15
2.1 A NŐK PATRIARCHÁLIS ELNYOMÁSA ÉS A PROSTITÚCIÓS IPAR VISZONYA	15
2.1.1 Nők elnyomása a tőkés világrendszerben	16
2.1.2 A nők elleni erőszak a tőkés világrendszerben	18
2.1.3 Patriarchális szex és prostitúciós ipar	19
2.1.4 A női szexualitás adaptációja a férfi szexualitáshoz	21
2.1.5 Beleegyezés-diskurzus	24
2.1.6 Prostitúciós ipar	26
2.1.7 A nők mint áruk a prostitúciós iparban	27
2.1.8 Szexuális célú emberkereskedelem és prostitúció	30
2.1.9 Prostitúciós ipar és erőszak	31
2.1.10 Nők elleni erőszak okozta trauma	32
2.2 A GLOBÁLIS PROSTITÚCIÓS IPART MEGHATÁROZÓ EGYENLŐTLENSÉGEK	35
2.2.1 A szegénység feminizálódása	36
2.2.2 A prostitúciós ipart meghatározó rasszizált egyenlőtlenségek	39
2.2.3 A migráció feminizálódása	42
2.2.4 Magyar nők a nyugat-európai szexiparban	45
2.2.4 A prostitúció magyarországi szabályozása	46
2.2.6 Magyar nők a svájci prostitúciós iparban	46
3. MÓDSZERTAN	50
4. EREDMÉNYEK	58
4.1 SZEX A PROSTITÚCIÓS IPAR KONTEXTUSÁBAN	58
4.1.1 A nők mint áruk	59
4.1.2 Patriarchális szex és prostitúciós ipar	67
4.1.3 Erőszak és szex	71
4.1.4 Szexhez való viszony a prostitúciós iparból való kilépés után	73
4.1.5 Az anyaság mint a prostitúció és a szex ellentéte	75
4.1.5 Összefoglalás	82
4.2 MAGYAR NŐK A PROSTITÚCIÓS IPARBAN A FÉLPERIFÉRIA ÉS A CENTRUM KÖZÖTT	83
4.2.1 Magyar nők a centrumországok prostitúciós iparában	84
4.2.2 A magyar nők helyzete a centrumországok prostitúciós iparában egy esettanulmányon keresztül – Magyar nők Zürichben	87
4.2.3 Kelet-európai nőként a nyugat-európai szexiparban	100
4.2.4 Összefoglalás	103
4.3 A NŐK ELLENI ERŐSZAK LÁTHATATLANNÁ VÁLÁSA A PROSTITÚCIÓS IPARBAN	105
4.3.1 Elszigeteltség a prostitúciós iparban: folyamatos félelem és a védelem hiánya	107
4.3.2 Az erőszakésemények elbeszélése	111
4.3.3 Élenüt és trauma összekapcsolása	113
4.3.4 Az erőszak mint az egyén felelőssége, vagy az erőszak mint valami olyan, ami a prostitúciós iparral jár	115
4.3.5 Összefoglalás	117
5. KONKLÚZIÓ	120
5.1 Kitekintés	123
6. HIVATKOZOTT IRODALOM	125

Ábrák jegyzéke

1. ábra: Interjúalanyaim álneve, életkora, lakóhelye 14 évesen, legmagasabb iskolai végzettsége, lakóhelye az interjú időpontjában, az interjú készítésének helyszíne

Köszönetnyilvánítás

Elsősorban szeretnék köszönetet mondani azoknak a nőknek, akik annak ellenére, hogy nehéz, traumatikus és gyakran nagyon intim részleteket kellett megosztaniuk velem az életükről, nyitottak voltak rá, hogy interjút készítek velük és ezzel lehetővé tették a kutatásom és ennek a disszertációnak az elkészülését.

Szeretném megköszönni Takács Juditnak a nyitottságát és támogatását a doktori iskolában eltöltött évek és a dolgozat megírása alatt. Nagyon köszönöm Barna Emiliának a sok iránymutatást, támogatást és a rengeteg türelmet és biztatást, amelyek nélkül ez a dolgozat nem készült volna el.

Köszönöm a közös munkát a Helyzet Műhely tagjainak. Külön köszönetet szeretnék mondani Csányi Gergelynek a hasznos tanácsokért és iránymutatásért, a közös munkaért, emellett Éber Márknak a tanácsokért, támogató figyelemért. Szeretném megköszönni a magyar feminista aktivizmusban résztvevő nőknek a sok közös gondolkodást és közösen megszerzett tudást. Ez a közös munka, szintén nagyban hozzájárult a disszertáció elkészüléséhez.

Köszönöm a családomnak, hogy mindig támogatóak voltak azzal kapcsolatban, hogy azzal foglalkozhassak, amivel szeretnék – a doktori iskola évei és disszertáció megírása alatt is. Szeretném megköszönni a barátaimnak, különösen Fóti Orsinak, Horváth Lilinek, Mekler Zsuzsának, Dés Julcsinak, Csizmás Kingának és László Lorennek, hogy mellettem voltak és türelemmel támogattak ebben az időszakban is, és még a legelkeseredettebb pillanatokban is bíztattak. És végül szeretném megköszönni barátomnak, Szalontai Zoltánnak, a sok meleg ételt és kutyasétáltatást de legfőképpen azt, hogy mellettem van az olyan gyakran nem egyszerű időszakokban is, mint amilyen ez a disszertáció megírása is volt.

1. BEVEZETÉS

Tíz éve, 2013-ban kezdtem el foglalkozni a prostitúcióval mint társadalmi problémával, és végeztem először segítő munkát főként magyar nőkkel, akiket a prostitúciós iparban használtak. Ez Amszterdamban a piros lámpás negyedben történt, ahol önkéntesen csatlakoztam az egyik segítő szervezet munkájához. Ezekben az években kezdte el problematizálni a magyar sajtó is a nyugat-európai szexiparban tömegesen megjelenő magyar nők helyzetét (például Valkai 2011; Wirth 2011; Bérczes 2012). A munkám során szép lassan vált tisztává számomra, ahogy egyre közelebb kerültem a nőkhöz, akikkel dolgoztam, és megismertem a történeteiket, az a szintű elnyomás és kiszolgáltatottság, amivel folyamatosan szembenéznék. Ezeknek az élményeknek a hatására döntöttem el, hogy szeretnék a témával és általánosan a nők elnyomásával a társadalomban mélyebben foglalkozni.

2015-ben és 2016-ban mentem el kétszer Zürichbe szakmai gyakorlatra a város egyik alacsony küszöbű szolgáltatásához – amely prostitúcióban élő nőkre fókuszált – szakmai gyakorlatra. Ekkor már tisztává vált számomra, hogy a nyugat-európai dekriminalizációs szabályozás, - azaz, az a jogi környezet, amikor szabályozott körülmények között legális a prostitúció - nem tud reagálni a magyar nők valós szükségleteire, a centrumországokban dolgozó szakemberek pedig, nagyon ritkán látják át a félperifériáról érkező nők valóságát és komplex körülményeit, amelyek miatt jelen vannak a prostitúciós iparban. Nekem ekkor már szociológusként és szociális munkásként volt szakmai tapasztalatom a magyarországi mélyszegénységről, és emiatt nemcsak azt láttam, hogy mi történik ezekkel a nőkkal a centrumországok szexiparában, hanem arról is volt tudásom, hogy honnan érkeznek a szexiparba. Emiatt vált számomra különösen fontossá, hogy kihangsósítsam a magyar nők tapasztalatait a globális prostitúciós iparról; emellett, hogy megvizsgáljam, hogyan válnak áruvá a magyar nők a félperifériás régiókban és a centrumországokban, és mik azok a társadalmi kényszerek, amelyek meghatározzák az élményeiket a prostitúciós iparban. Ezeknek a kérdéseknek az elméleti keretezésében segítségemre volt az, hogy 2018-ban a Helyzet Műhely¹ tagja lettem, amely műhely kelet-európai pozícióból, a világrendszer-elemzés hagyományán keresztül vizsgál társadalomelméleti kérdéseket.

Emellett 2016 óta vagyok a Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen (NANE) Egyesület aktivistája és munkatársa. A NANE Egyesület társadalmi, közösségi és egyéni szinten dolgozik azért, hogy a nők elleni erőszak áldozatainak helyzete jobb legyen az országban. Az

¹ A Helyzet Műhely egy társadalomtudományi műhely, amely azért alakult, hogy a mai magyar helyzetet a mai magyar társadalomtudományban kevésbé jelen lévő baloldali kritikai szempontok bevonásával elemezze.

egyesületnél eltöltött évek segítettek abban, hogy elmélyüljön a tudásom a nők elleni erőszak társadalmi alapjairól és mechanizmusairól, az áldozatok valóságáról a társadalomban és a trauma természetéről, továbbá a problémára adható releváns szakpolitikai válaszokról. Ezek a szakmai tapasztalatok mind hozzájárultak a disszertációhoz készített kutatás fókuszához, a kutatás folyamatához és végül a disszertáció megírásához is.

1.1 A prostitúció jelenségéhez kapcsolódó főbb elméleti megközelítések

A prostitúció társadalmi jelensége körül három meghatározó diskurzus folyik. Az egyik, amely a radikális feminista megközelítéshez köthető, a prostitúciót a patriarchátus következményeként, a nők elnyomásának végtermékeként értelmezi (Outshoorn 2005). Társadalmilag nem tartja legitimnek a prostitúció jelenségét, a nők ellen elkövetett intézményesített szexuális erőszakként tekint rá. A prostitúció radikális feminista megközelítése a második hullámos feminista mozgalomhoz² és annak képviselőihez köthető, például Catherine MacKinnon, Andrea Dworkin vagy Sheila Jeffreys (O'Neill 2009). A radikális feminizmus az egyenlőtlen társadalmi struktúrák szervezőelemének a férfiak és nők közötti egyenlőtlenséget, azaz a férfiuralmi viszonyrendszert, a patriarchátust tekinti, a kapitalizmusra, azaz a tőkés gazdasági és társadalmi rendszerre, pedig a patriarchátus modernkori kiteljesedéseként tekint (Finn 2015; von Werlhof 2007). A radikális feminizmus tehát a prostitúció jelenségét is a férfiak és nők közötti tágabb egyenlőtlenségeken, a nők elnyomásán és az egyenlőtlen szexuális viszonyrendszer társadalmi kontextusán keresztül vizsgálja (Pateman 1983; MacKinnon 1993). A prostitúció jelenségét arra a nők elnyomásán alapuló társadalmi hiedelemre vezeti vissza, hogy a férfiaknak joguk van ahhoz, hogy női testeket használjanak szexuális kielégülésre (Gutiérrez 2014; MacKinnon 1993). A prostitúció abolicionista megközelítése és a megközelítés (szak)politikai céljai, – tehát, hogy a prostitúció jelensége társadalmilag nem legitim – a radikális feminista elméleteken alapul.

A másik meghatározó diskurzus a prostitúciót munkaként keretezi, és ennek a megközelítésnek két meghatározó pozíciója van. Az első pozíció a liberális feminista megközelítés, amely a prostitúcióra úgy tekint, mint bármely más üzleti szegmensre a piacon, „szexmunkaként” értelmezi. A centrumországokban a prostitúció körüli diskurzusokban,

² A második hullámos feminista mozgalom a hatvanas évek végén kezdődött, és körülbelül az 1980-as évekig számolja a szakirodalom. A mozgalom ezekben az években a nők strukturális elnyomásából fakadó témákra koncentrált. Ilyen például a nők elleni erőszak vagy a nők közötti szolidaritás (*sisterhood*), a társadalom férfiközpontúsága vagy a férfiak és nők közötti egyenlőtlenségek a magán- és a közszférában (Finn 2015).

jellemző a liberális feminista megközelítés dominanciája. Azonban a jelenség liberális feminista megközelítése nem az egyenlőtlen társadalmi struktúrákra, hanem a létező társadalmi rend megreformálására és a nők egyenlő jogainak megteremtésére fókuszál (Outshoorn 2005; Finn 2015). A posztmodern fordulat hatására az akadémiai diskurzusokban a feminista elméletek és a feminista mozgalom, elkezdett a nők ágenciájára fókuszálni. A nők ágenciájának témája jellemzően egy individualista megközelítést tükröz, és nagy hangsúlyt helyez a nők szabad választásának fontosságára (Jeffreys 1997). A liberális feminista megközelítés szerint a szabadon választott prostitúció létezik. Ebből fakadóan a megközelítés azt állítja, hogy azok számára a nők számára, akik szexet akarnak árulni, biztosítani kell a legális és biztonságos körülményeket a munkához. Ezzel párhuzamosan azonban kiemeli a prostitúcióra kényszerítés megelőzésének és büntetésének fontosságát is (O'Neill 2001).

A második pozíció, a szocialista feminista megközelítés szintén munkaként értelmezi a prostitúciót, azonban kizsákmányoló munkaként tekint rá. Hangsúlyozza, hogy a jelenség a társadalomban jelen lévő strukturális egyenlőtlenségekből és az alsóosztálybeli nők kizsákmányolásából fakad (Carrig 2008). A szocialista feminista megközelítés rámutat, hogy mint minden kizsákmányoló munka a kapitalizmusban, a szexmunka létezése ugyanúgy az egyenlőtlen társadalmi struktúrákon alapul. A szocialista feministák a prostitúcióra az alsóosztálybeli nők egyik túlélési stratégiájaként hivatkoznak a kapitalista patriarchátusban (O'Neill 2009).

A három elméleti diskurzushoz két meghatározó mozgalmi cél és azzal összefüggésbe hozható szabályozási modell kapcsolható a centrumországokban. Az abolicionista megközelítéshez tartozó modellben a prostitúcióban élő nők férfi használóit büntetik, míg a prostitúcióban használt nőknek a szociális ellátórendszeren keresztül kiszállási lehetőséget biztosítanak (Carrig 2008). A második és harmadik elméleti megközelítésből, a prostitúció dekriminalizációjára való törekvés következik, azzal a céllal, hogy azok a nők, akik önként választják a prostitúciót, szabályozott körülmények között dolgozhassanak, a szexuális célú emberkereskedelem viszont átláthatóvá váljon. A szabad választás diskurzusának megjelenése nem leválasztható szexmunkás mozgalmak megjelenéséről az 1980-as években. Annak ellenére, hogy az első szexmunkás mozgalmak alapvetően egy szocialista feminista keretben képviselték a prostitúciós iparban lévő nők érdekeit, a szexmunkás mozgalmak célja korán átitatódott a szabad választás ideájával. A szexmunkás mozgalmak célja a '80-as években a prostituáltak jogi diszkriminációjának és a rendőrök túlkapásainak artikulálása volt, azonban később ez a cél a szabadon választott prostitúció elismerése és a prostitúció dekriminalizációja lett (Jeffreys 1997).

1.2 A téma megjelölése

A disszertációm célja, hogy rámutassak azokra az egyenlőtlen és elnyomó struktúrákra, amelyek mentén a prostitúciós iparban a félperiférián és a centrumországokban kizsákmányolják az alsóosztálybeli nőket a kapitalista világrendszerben (Wallerstein 1974). Ennek érdekében a disszertációmban és az elemzésemhez alapvetően azoknak a feminista szerzőknek a munkáit használom, akik globális keretben és a kapitalista világrendszer szintjén gondolkoznak a nők elnyomásáról, a nők elleni erőszak és prostitúciós ipar jelenségéről a társadalomban (például Mariarosa Dalla Costa, Wilma A. Dunaway, Silvia Federici, Wally Secombe és Claudia von Werlhof). A dolgozatom egyszerre értelmetti abolicionista és szocialista feminista keretben prostitúciót, elfogadja azt az állítást, miszerint a prostitúciós ipar jelensége a kapitalista patriarchátus következménye. Abból indul ki, hogy a nők strukturális elnyomásának eredménye az, hogy a társadalmi valóságban a férfiak szabadsága magában foglalja azt, hogy női testeket használjanak szexuális kielégülésre (MacKinnon 1993; von Werlhof 2007). Emellett, hogy a kapitalista világrendszer hatására a nők teste fiktív áruvá (Polányi 2004) válik, amely a férfiak számára megvásárolható a szexiparban (von Werlhof 1974). Tehát amellett érvelek, hogy mind a szexipar, mind a prostitúciós ipar alapjait tekintve a patriarchális és a kapitalista társadalmi viszonyok egyaránt meghatározóak.

Emellett a kvalitatív kutatásom közvetlen célja, hogy megmutassam a félperiférián élő magyar nők valóságát és megéléseit a globális prostitúciós iparban a feminista empirizmus mentén (Skeggs 1997; E. Smith 2005; Lykke 2010; Naples és Gurr 2014). A prostitúciós ipar körüli diskurzusokban a félperifériás pozíció és a félperifériáról származó nők tapasztalatai és valósága ritkán jelenik meg (Katona 2020). A feminista empirizmus célja, hogy olyan női csoportok strukturális elnyomásán alapuló élményeit tegye láthatóvá, amelyek láthatatlanok a társadalom számára (Skeggs 1997; E. Smith 2005; Lykke 2010; Naples és Gurr 2014). A dolgozattal célom az, hogy láthatóvá váljanak a magyar nők tapasztalatai a globális prostitúciós iparról.

1.3 Kutatási kérdések

Dolgozatomban a következő három kutatási kérdésen keresztül vizsgálom azt, hogy a kapitalista világrendszer milyen módon határozza meg a félperifériáról származó nők élményeit a félperiférián és centrumban:

- (1) Hogyan válnak áruvá a magyar nők a globális prostitúciós iparban?
- (2) Hogyan határozza meg a patriarchális kapitalista világrendszer a félperifériáról származó, prostitúcióban érintett nők tapasztalatait a félperiférián és a centrumországokban?
- (3) Hogyan válik láthatatlanná a globális prostitúciós iparban a nők ellen elkövetett folyamatos erőszak a társadalom számára?

A kérdéseimet harminc félig strukturált interjúval keresztül vizsgálom. A kutatásom során három csoporttal készítettem interjúkat: olyan nőkkel, akik már kiszálltak a prostitúciós iparból; olyan nőkkel, akik Magyarországon, illetve Zürichben voltak jelen a prostitúciós iparban az interjúk készítésének időpontjában; és öt szakemberrel, akik prostitúcióban érintett nőkkel dolgoznak.

1.4 A disszertáció felépítése

Disszertációm elméleti részében a nők elnyomásának általános mechanizmusait mutatom be a kapitalista világrendszerben, majd konkrétan a globális prostitúciós ipart meghatározó egyenlőtlenségeket. Az első elméleti fejezetben a radikális feminista és a világrendszer-elemzés feminista elméletein keresztül mutatom be a nők elnyomását, majd azon belül a nők ellen elkövetett erőszakot és a szexualitást meghatározó egyenlőtlen társadalmi struktúrákat, amelyek elengedhetetlenek a prostitúciós ipar jelenségének értelmezéséhez. A szexualitás kapcsán külön részt szentelek a szex férfiközpontúsága történeti gyökereinek, valamint a kilencvenes évektől megjelenő liberális feminista elméletekből következő szex körüli diskurzusoknak a centrumországokban, amelyek a prostitúciós ipar keretezésében napjainkban is meghatározóak. Cáfolom a prostitúciós ipar neoliberális értelmezését, amely szerint a prostitúció során az „eladott” szex válik áruvá és bemutatom a jelenséget strukturális alapon – a patriarchátus és kapitalizmus egyenlőtlen struktúráin keresztül – megközelítő feminista szakirodalmat, amely azt támasztja alá, hogy a nők maguk válnak áruvá a prostitúciós iparban. Ezután a prostitúciós ipart meghatározó egyenlőtlenségekre fókuszálok a félperifériás régiók és a centrumországok között: a szegénység feminizálódására, a rasszizáló egyenlőtlenségekre, a

migráció feminizálódására és a globális prostitúciós ipart meghatározó régiós egyenlőtlenségekre.

Az empirikus részben először azt vizsgálom, hogy a félperifériáról származó magyar nők hogyan válnak fiktív áruvá a globális prostitúciós iparban. A témát egyrészt az interjúalanyaim azon narratíváin keresztül elemzem, amelyek prostitúciós iparba való bekerülésükről szólnak, másrészt azon keresztül, hogy mit jelent számukra a prostitúciós ipar kontextusában történő szexuális aktus. A következő fejezetben egy esettanulmányon – tíz interjún és a Zürichben végzett terepmunkámon – keresztül vizsgálom azt, hogy hogyan határozza meg a patriarchális kapitalista világrendszer a félperifériáról származó, prostitúcióban érintett nők tapasztalatait a félperiférián és a centrumországokban, továbbá, hogy a centrumországokban érvényben lévő dekriminalizációs szakpolitikák mennyiben tudnak válaszolni a félperifériáról érkező magyar nők valóságára és szükségleteire a prostitúciós iparban. Végül az utolsó empirikus fejezetben a prostitúciós iparban jelen lévő nők ellen elkövetett erőszakot mutatom be az interjúalanyaim narratíváin keresztül, és azt, hogy a nők ellen elkövetett erőszak az iparban, milyen mechanizmusok mentén válik láthatatlanná a társadalom számára.

A disszertációmnak két fő elméleti hozzájárulása van a jelenséget vizsgáló szakirodalomhoz. Az empirikus kutatásomat mind a marxista feminista, mind a radikális feminista irodalmon keresztül elemzem, bemutatom, hogy a patriarchátus és kapitalizmus által kitermelt egyenlőtlen viszonyrendszerek értelmezése, egyaránt elengedhetetlen a globális prostitúciós ipar vizsgálatához. A két elméleti hagyomány jellemzően párhuzamosan vagy egymást kizáróan jelenik meg a szakirodalomban. Emellett elméleti hozzájárulás az, hogy a félperifériáról származó, globális prostitúciós iparban érintett nők tapasztalatait a világrendszer-elemzés elméleti hagyományán keresztül vizsgálom. Az empirikus hozzájárulásom a szakirodalomhoz egyrészt, hogy félperifériás kontextusból vizsgálom a globális prostitúciós ipart másrészt, hogy elmezem olyan nők narratíváit is a vizsgálatom során, akik már kiszálltak a prostitúciós iparból és nőként, akik még jelen vannak az iparban.

1.4.1 Az elméleti megközelítésekhez kapcsolódó szóhasználat

A továbbiakban az eddig összefoglaltak miatt a következő megnevezéseket fogom használni a prostitúciós ipar szereplői kapcsán: a nőket használó férfiakat használónak hívom annak mentén, hogy a nők társadalmi hátrányait kihasználva, pénzért cserébe női testeket használnak szexuális kielégülésre. A szexet áruló nőkre a következő megnevezéseket fogom használni: prostitúcióban élő nő, prostitúcióban használt nő, szexet áruló nő, amire szinonimaként a test árulását is fogom használni. Egyik megnevezés sem pontos. Azonban meggyőződésem, hogy ha elismerjük szexmunkaként azt a társadalmi jelenséget, hogy a férfiak női testeket használnak szexuális kielégülésre a gazdasági és társadalmi előnyeik mentén, azzal elismerjük, hogy férfiaknak minden körülmények között joguk van a női testekhez. Emellett elismerjük a nők strukturális elnyomását és legitimálunk egy olyan rendszert, amelyben még hogyha nők nagyon kis aránya önkéntesen is lép bele a szexiparba – a patriarchális kényszereket nem számítva –, nők millióinak korlátlan erőszakot és kényszert kell átélnie benne (MacKinnon 1993, 1989; Ekman 2013 [2010]). Emellett meggyőződésem, hogy a test árulása megnevezés nem azonos a szex árulásával, a test nem leválasztható a szexualitásról, a személyiségről, ahogy az erőszakos, illetve a nem beleegyezésen – tehát üzleten – alapuló szex során szerzett traumák sem (Ekman 2013 [2010]; Herman 2011 [1992]; Jeffreys 2014; van der Kolk 2015). Ezt a későbbiekben az empirikus kutatásommal is alátámasztom.

2. ELMÉLETI HÁTTÉR

2.1 A nők patriarchális elnyomása és a prostitúciós ipar viszonya

Ebben a fejezetben először bemutatom a nők elnyomásának társadalmi mechanizmusait a tőkés vilárendszerben. A nők elnyomásának egyenlőtlen struktúráit a vilárendszer-elemzés feminista szakirodalmára támaszkodva elemzem. A nők elnyomásának a nők ellen elkövetett erőszak egy alapvető eszköze, amit a következő alfejezetben a kapitalizmus egyik strukturális szegmenseként értelmezek. Ezt követően a nők elnyomásából fakadó, férfiak és nők közötti egyenlőtlen szexualitás társadalmi alapjait mutatom be, melyet patriarchális szexnek nevezek. Bemutatom, hogy a társadalom hogyan használja eszközként az egyenlőtlen nemi viszonyok fenntartásában a szexualitást, emellett, hogy az egyenlőtlen szexualitás hogyan függ össze a prostitúciós ipar jelenségével. Bemutatom a történeti folyamatát annak, hogy a női szexualitás hogyan adaptálódott a férfi szexualitáshoz a 20. században a centrumországokban. A férfi szexualitás középpontba helyezése és a női szexualitás eltüntetése fontos társadalmi alapja a prostitúciós ipar legitimációjának. Emellett a '90-es évektől kezdődő, a szexuális beleegyezésről szóló feminista diskurzus az USA-ban és Nyugat-Európában szintén meghatározó hatással van a prostitúciós ipar társadalmi keretezésére és a jelenséget körülvevő szakpolitikákra napjainkban. A fejezetben definiálom a prostitúciós ipar jelenségét, a szexuális célú emberkereskedelem fogalmát és bemutatom azt, hogy a nők hogyan válnak áruvá az iparban és ezt milyen formában legitimálja a neoliberais ideológia és társadalmi berendezkedés. Végül kitérek a prostitúciós ipar és a nők elleni erőszak összefüggéseire és a nők elleni erőszak okozta trauma hatásaira, amely fontos elméleti alapot nyújt az interjúalanyaim narratíváinak elemzéséhez.³

³ A fejezet épít a *Fordulat* folyóiratban megjelent „»470-es adott és csak egy kicsit fojtogatott« – Szegénységben élő nők a periféria és a centrum között” és a *Replika* folyóiratban megjelent „A patriarchátus elbeszélhetlensége – A távolság szerepe a prostitúciós iparban használt és a prostitúciós iparból kiszállt nők traumanarratíváiban” című publikációim eredményire.

2.1.1 Nők elnyomása a tőkés világrendszerben

Von Werlhof (2007) kritikája a baloldali társadalomtudománnyal, társadalomtudósokkal szemben, hogy ezek a kapitalizmuskritikák nem veszik figyelembe a társadalom patriarchális berendezkedését, a nők strukturális elnyomását, miközben a kapitalizmus és a patriarchátus elválaszthatatlan egymástól. A kapitalizmus integrálja magába a patriarchátust és az egyenlőtlen nemi viszonyokat a férfiak és nők között. Például oly módon, hogy a tőkefelhalmozás folyamatához elengedhetetlenek a nők által ingyen végzett gondoskodási és háztartási munkák (Werlhof 2007). A patriarchátus azt a társadalmi berendezkedést nevezi meg, amelyen keresztül a férfiak a társadalomstruktúrán és a szimbolikus és materiális intézményeken keresztül uralják, elnyomják és kizsákmányolják a nőket (Jensen 2017). Ilyenek a két nem közötti gazdasági egyenlőtlenségek, a nők elleni erőszak vagy a szexista hagyományok és kulturális normák a társadalomban. Mindezek a társadalmi gyakorlatok összefonódnak és erősítik egymást (Walby 1990: 1–24). A kapitalizmus azt a társadalomtörténeti folyamatot nevezi meg, *amely során a társadalomban a versengő hatalmi csoportok folyamatosan arra kényszerülnek, hogy a tőkefelhalmozás érdekében újraszervezzék egyrészt a különböző termelési módokon és társadalmi viszonyokon belüli, másrészt az azok közötti globális és hierarchikus munkamegosztást, harmadrészt pedig az ennek keretében szolgáló geopolitikai kapcsolatokat* (Czirfusz et al. 2019: 15–16). A kapitalista patriarchátus kifejezést – melyet gyakran fogok használni a disszertációmban – a marxista feminista szerzők (Eisenstein 1977) kezdték el használni azzal a céllal, hogy felhívják a figyelmet a láthatatlan reprodukív munka jelentőségére az osztálystruktúrában, amit a hagyományos marxista elemzések nem vettek figyelembe. Ezzel láthatatlanná tették azokat a kizsákmányoló struktúrákat és ingyenmunkát, amit a társadalom a nőkre hárít (Hart 2016).

Az ipari kapitalizmustól kezdve az addigi munkafolyamat két részre oszlott, háztartási és ipari munkára, amely megteremtette a munkafolyamatok nem szerinti leosztását a kapitalizmusban. A produktív munkák, melyeket bér munkában végeznek, a tőke termelésének egysége, míg a reprodukív munkák, melyeket a háztartásban, a tőke újratermelésének egysége. Az ipari munka a piacra termel javakat, míg a háztartásban végzett munka a bér munkást termeli újra (Secombe [1974] 2018: 34). A láthatatlan munka az a munka, ami hozzájárul a tőkefelhalmozáshoz, de bér nem jár érte és munkának sincs elismerve (lásd például Dunaway [2012] 2018; Secombe [1974] 2018; von Werlhof 1980). A nyugati feminista irodalomban a leggyakrabban használt példa az ipari kapitalizmusban a láthatatlan munkára, a háztartási és gondoskodási munka. Ezeket a reprodukív munkákat a társadalom jellemzően a nőkhöz

társítja, és az elvégzett munkát láthatatlanná téve magánügyként keretezi (Lynch és Lyons 2009). Ugyanakkor a láthatatlan munka a (fél)periférián történetileg sok produktív munkát is magába foglalt (Dunaway [2012] 2018: 69–71), Magyarországon például az úgynevezett második gazdaságban végzett munkát (Vigvári és Geröcs 2017: 93).

Von Werlhof szerint ahogyan a közélet területén mindenhol, a baloldali társadalomtudományban is a férfiak vannak magas presztízsű, vezető pozíciókban – „férfi baloldalnak” nevezi a jelenséget –, nekik pedig nem áll érdekükben a nők kizsákmányolását elemzéseik középpontjába helyezniük (werlhof 2007: 22). Tehát a nők és kettős kizsákmányolásuk, azaz a közszférában és ezzel párhuzamosan a magánszférában rájuk háruló munka láthatatlanok maradnak az elemzések során. A nők nem alanyai a vizsgálódásoknak, miközben a láthatatlan reprodukív munkák, a modernkori rabszolgaság és a nők elleni erőszak kulcsfontosságú strukturális szegmensei a kapitalista világrendszernek. A kapitalista patriarchátus termelési eszközként tekint a nőkre, akiknek nincs kontrolljuk a saját testük, a munkájuk eredménye, a gyerekeik és az erejük felett (von Werlhof 2007: 16).

Az Immanuel Wallerstein (1974) nevével fémjelzett világrendszer-elmélet szerint a tőkés felhalmozás elnyomó és kizsákmányoló struktúráit csak világrendszer-szinten lehet vizsgálni, nem az egyes nemzetállamok szintjén. Az egyenlőtlen földrajzi fejlődés következtében a glóbusz egyes területei között egyenlőtlen csereviszonyok alakulnak ki, melyek meghatározzák az egyes területek belső osztálystruktúráját (Wallerstein 1974). Ennélfogva a nemzetállamok társadalmának kizsákmányoló viszonyai transznacionális kizsákmányoló viszonyokba ágyazódnak. A centrumot alkotó országok kizsákmányolják a periféria országait. A félperiféria pozíciójában lévő országok a kizsákmányoló és kizsákmányolt kettős szerepébe kerülnek a tőkés világrendszerben (Wallerstein 2004).

Von Werlhof Wallerstein elméletére alapozva vizsgálja a nők kizsákmányolását a kapitalista társadalmakban. A strukturális elemzésbe a nők helyzetét is beemelve három osztályt nevez meg: a duplán kizsákmányoltak, a kizsákmányoltak és a kizsákmányolók osztályát (Werlhof 1980: 40). A félperifériás régiókban az alsóosztálybeli nők tapasztalatai nagyon különböznek az alsóosztálybeli férfiakétól mind a tőke, mind a munka tekintetében. A nők dupla műszakban dolgoznak a fizetett és fizetetlen munkákat is ellátva (Dunaway [2012] 2018: 67). Az alsóosztálybeli férfiak és nők helyzete között tehát a különbség az, hogy a férfiak csak a munkaerőpiacon vannak kizsákmányolva, míg az alsóosztálybeli nők mind a munkaerőpiacon, mind a magánszférában (von Werlhof 1980: 40).

2.1.2 A nők elleni erőszak a tőkés világrendszerben

Támaszkodva a szocialista feminista és a világrendszerelemzés hagyományára, a nők elleni erőszak definiálása kapcsán abból indulok ki, hogy a nők és a férfiak közötti egyenlőtlenségek, a nők elnyomása a kapitalista világrendszer egyik meghatározó strukturális alapját képezik (Dunaway 2018 [2012]). Ebben az értelmezésben a nők elleni erőszak egy társadalmilag, történetileg és gazdaságilag meghatározott jelenség (Mies 2014 [1986]: 145–175). Konkrétabban mind a szexipar, mind a nők elleni erőszak jelenségének strukturális alapjaiban meghatározóak a régiók közötti, többek között Wallerstein (1974) által leírt egyenlőtlen csereviszonyok.

A nők elleni erőszak az a társadalmi gyakorlat, amely a nők elnyomásának fenntartására szolgál mind társadalmi, mind intézményi, mind interperszonális szinten (Young 1990: 39–63). A nők elleni erőszaknak számos formája van, ezek közé tartozik például a szexuális erőszak, a szexuális zaklatás vagy a háztartási erőszak (Walby 1990: 128–150). A nők elleni erőszak különböző mértékben és formákban van jelen a kapitalista világrendszer egyes régióiban (Mies 2014 [1986]: 145–175), ahogyan az osztályviszonyok tekintetében is különbözik a nők kizsákmányolása az azonos régiókban. Például a háztartási erőszak esetén, az erőforrások tekintetében, a gazdaságilag jobb helyzetben lévő nőknek jóval nagyobb esélyük van megszabadulni, elmenekülni az abuzív partnerüktől, egy tőle független életet felépíteni, mint az alsóosztálybeli társaiknak (Start és Flitcraft 1988: 116). Illetve, a közép- és felső osztályba tartozó nőknek nagyobb esélyük lehet a kapitalizmus által hirdetett munkaerőpiaci önmegvalósításra (Mies 2014 [1986]: 154–175), ami megalapozhatja gazdasági függetlenségüket is. A gazdasági erőforrásokkal nem rendelkező nők gyakrabban kényszerülnek a gazdasági kiszolgáltatottságuk miatt hosszú távon olyan helyzetekbe, melyek során folyamatos hatalomgyakorlásnak és az erőszak különböző formáinak vannak kitéve (Start és Flitcraft 1988: 116).

A kapitalizmus által megalapozott nukleáris családmódel a nők a munkájának egy részét is a háztartásba szorítja: a gondoskodási és háztartási munkák mellett nem tudnak olyan hatékonyan piaci munkát végezni, mint a férfiak. Ennek következtében gyakran teljes mértékben kiszolgáltatottá válnak a családfenntartónak, mely szerepet jellemzően a férfiak látják el. Ezek a folyamatok biztosítják a hatalmat a férfiak számára a háztartásokban a többi családtag felett (Secombe 2018 [1974]: 34). A centrumországokban a polgárság alakította ki a kapitalizmusra jellemző, nemek szerinti munkamegosztást, melynek hatására a nők a kapitalista világrendszerben magántulajdonként funkcionálnak. A nők történetileg sosem

rendelkezhetnek teljes egészében a saját testük, munkájuk, gyerekeik és a szexualitásuk felett a háztartásokban (Mies 2014 [1986]: 137–142). A nőknek mások a mindennapi élményei a kizsákmányolásról, munkáról, családról, az erőszakról és a traumáról is, mint a férfiaknak.

2.1.3 Patriarchális szex és prostitúciós ipar

Disszertációmban a szexualitás és szexuális aktus értelmezésekor főként két elméleti hagyományra támaszkodom: a szex marxista és radikális feminista értelmezésére. A megközelítem leginkább von Werlhof elméleti munkájához kapcsolódik, aki a nemek közötti egyenlőtlen hatalmi viszonyokat világrendszer-szinten elemzi. Emellett a patriarchátust a társadalom alapvető szervezőelemeként azonosítja (von Werlhof 1980; 2007). Interjúim elemzésekor emellett használom számos radikális (például Pateman 1988; MacKinnon 1982; 1989; Dworkin 1993) és marxista feminista (például Frederici 2012, Mies 2014) szerző elemzését is a szexualitásról, szexuális aktusról.

Az emberi szexualitást, valamint a „férfi”, illetve „női szexualitást” sokszor magától értetődőnek, biológiailag determinálnak vesszük. Azt azonban, hogy mit nevezünk szexnek, ugyanúgy meghatározzák az egyenlőtlen társadalmi struktúrák, amelyek körülvesznek minket, mint bármely más társadalmi jelenséget (MacKinnon 1989: 316). A szex a társadalmi reprodukció előfeltétele, melyből fakadóan minden társadalomnak megvannak a kulturális elvárásai azzal kapcsolatban, hogy mit jelent a „természetes” szexualitás, illetve szexuális aktus. A szexualitást és a szexuális elvárásokat integrálja a társadalom az egyenlőtlen hierarchiarendszerébe annak érdekében, hogy a társadalmi reprodukció fenntartható legyen (Csányi 2020: 31–32). A kapitalista társadalmi keretek között a szexualitás terén is megvalósul a nők patriarchális elnyomása: a szex a férfiak élvezete mentén kereteződik. Ez szükséges ahhoz, hogy a háztartásban fenntartsa az egyenlőtlen nemi szerepeket, illetve a nők elnyomását. (MacKinnon 1989: 318).

A szexualitás patriarchális megvalósulásának a társadalmi gyakorlatban a szexipar szempontjából tehát kiemelt fontossága van. A pornó- és prostitúciós ipar alapvetően a nők használatára és áruvá válására épít, melynek alapja a nemek közötti egyenlőtlen szexualitás, amely során a férfiak nőket használhatnak szexuális kielégülésre (MacKinnon 1989: 318). A kapitalista patriarchátusban a nők elnyomását fenntartó társadalmi intézmények és nemi szerepek azok, melyek révén a szex lényege a társadalmi gyakorlatban, hogy a nők kielégítsék a férfiak igényeit. A prostitúciós iparban pedig, mivel a férfiak pénzt is fizetnek a nők testéért, a patriarchális szexet körülvevő hatalmi egyenlőtlenségek még hangsúlyosabban megjelennek.

A tőkés világrendszerben sok esetben úgy tekintenek a nők elleni erőszakra, mint a szex természetes velejárójára. Az elmúlt évtizedekben a pornóiparnak jelentős befolyása volt arra, hogy mit definiálunk szexként, mi számít élvezetesnek a szexben, s jellemző tendencia, hogy a pornóipar termékeiben a nők ellen elkövetett erőszak teljesen természetes velejárójaként jelenik meg a szexnek (DeKeseredy és Corsianos 2015). Az egyenlőtlen nemi viszonyok a kapitalista patriarchátus által konstruált szexben nemcsak a konkrét szexuális aktusban jelennek meg, hanem az élet minden területén. A nők a köztereken, a munkahelyen és a magánéletben is sok esetben szexuális tárgyként vannak kezelve, azaz tárgyiasulnak (von Werlhof 2007: 37).

A szex marxista értelmezése a tőkefelhalmozás logikájának kontextusából elemzi a szex jelenségét. A fő kérdésfeltevése az elméleti hagyománynak, hogy a kapitalizmus hogyan integrálja a szexuális aktust és a szexualitást a tőkefelhalmozás logikájába. Történetileg a szexet az értéktöbblet-elsajátítás előfeltételeként értelmezi. Továbbá az 1980-as évektől a szex mint piaci termék is egyre inkább jelen van a kapitalizmusban, a szexipar és az annak hatására kialakuló egyre szexualizáltabb társadalmi környezet formájában (Csányi és Dész 2020).

Ahogy már a fentiekben bemutattam, a marxista feminista szakirodalomban a kapitalizmus működésének feltétele, hogy integrálja az egyenlőtlen patriarchális nemi viszonyokat. Ebből következően a női szexualitást is úgy értelmezi, mint amely a férfi szexualitáshoz van adaptálva a kapitalista gazdasági rendszer működésének fenntartása érdekében, melynek történeti gyökereit a következő alfejezetben részletesen tárgyalom. Von Werlhof a következőképpen fogalmazza meg ezt a jelenséget:

A női termékenységnek vagy a prostitúciónak nincs közvetlen kapcsolata a nők szexualitásával, sokkal inkább a férfiakéval. A férfiak és a nők kizsákmányolása közti különbség abból a tényből fakad, hogy a férfiakat normális esetben csak emberi erőforrásként zsákmányolják ki (munkaerő/szexualitás), és nem úgy, mintha természeti erőforrások is lennének. Egy másik különbség az elsőhöz kapcsolódóan, hogy a férfiak számára társadalmilag megengedett, hogy a kizsákmányolásukért úgy kompenzálják magukat (részben, egészben?), hogy kisajátítják a nők munkaerejét/szexualitását és testét.

(von Werlhof 2020 [1986]: 16)

A marxista feminista szakirodalomban társadalmi reprodukció fogalma két folyamatot jelöl meg, amely az élet újratermeléséhez szükséges. Az egyik a gyermekek születése és

gondozása, a másik a háztartási munka, amely a gyermekek mindennapi életben tartásához elengedhetetlen. A szex a társadalmi reprodukció részeként az első kategóriához sorolható (Csányi, Gagyai és Kerékgyártó 2018: 6). A szexet a nőknek kell a férfiak számára szolgáltatniuk, egyrészt annak érdekében, hogy a férfiak kielégüljenek és ez segítse őket a bér munka elvégzésében. Másrészt, a bér munkások újratermelése érdekében (Fortunati [1981] 1995; Werlhof 2007). Federici (1975) a heteroszexualitás normaként kezelését és nőkre kényszerítését is a társadalmi reprodukció fenntartásának kontextusában értelmezi, hiszen a bér munkások újratermelése csak heteroszexuális kapcsolatban lehetséges (Federici 1975: 90).

A radikális feminizmus a szexualitást az egyik központi eszközként értelmezi az egyenlőtlenségek és férfiuralom fenntartásában: társadalmi szinten a nők folyamatos szexualizálása és szexuális tárgyként kezelése mentén, interperszonális szinten pedig az elnyomó gyakorlatokon keresztül a szexuális aktus során (MacKinnon 1982; 1989; Dworkin 1993). Ilyen a behatolás középpontba helyezése vagy az erőszak elkövetése a nők ellen, a szexuális aktus közben. A prostitúciót a patriarchális szexből következően kialakult iparként értelmezi és szexuális erőszakként definiálja. Arra, hogy a szexuális erőszak, az incestus, a szexuális zaklatás, a pornográfia és a prostitúció létező szexuális gyakorlatok, a férfiuralom leképeződéseként tekint.

2.1.4 A női szexualitás adaptációja a férfi szexualitáshoz

Ahogy erről már az előző alfejezetben szó volt, a patriarchális szex alapvetően a férfiak élvezeti igényeit, tehát a behatolást helyezi a szexuális aktus középpontjába, a nők szexuális élvezetének – amelynek alapvetően a csikló az alapja – háttérbe szorításával (Csányi 2020: 21; Angel 2022: 77–123). A női szexualitás adaptációja a férfi szexualitáshoz a prostitúciós ipar kontextusában azért egy fontos folyamat történetileg, mert ebből következik az a társadalmi gyakorlat, hogy férfiak nőket vásárolhatnak szexuális használatra, pénzért cserébe (MacKinnon 1989: 318). Emellett a szexipar kialakulásában és folyamatos növekedésében szintén fontos szerepe van a szexualitás történetének és az azt meghatározó egyenlőtlen nemek közötti viszonyrendszereknek (Jeffreys 2009: 90–133).

A tudományos munkák a 19. században kezdtek el foglalkozni az emberi szexualitással a centrumországokban. A klitorális orgazmus központi szerepe a női szexualitás kapcsán ezekben az években nem volt vitatott (Csányi 2020: 21). Azonban a polgári szexualitás egyre hangsúlyosabb térnyerésével az 1900-as évektől az 1950-es évekig a centrumországokban, a

szexológusok munkája már a nemek közötti egyenlőtlenségek biológiai determinizmusát képviselte és kiemelték a nők családban és háztartásban betöltött szerepének fontosságát. Ebben az időszakban a szexológusok munkái alapvetően arra fókuszáltak, hogy a szexuális aktus a házasságban hogyan tudja minél jobban szolgálni a reprodukciós célokat (Jeffreys 1990: 5 – 50). A szexualitás reprodukciós céljainak fókuszba helyezése, a centrumországokban élő fehér nők szexualitását szabályozta (Stoler 2010: 22–40).

A vaginális orgazmus középpontba helyezése a női szexuális élvezet kapcsán a centrumországokban egy 20. századi mítosznak tekinthető (Csányi 2020: 21). Erre a mítoszra nagy hatással volt Freud munkássága a klitorális és vaginális orgazmus közti hierarchia felállításával (Csányi 2020: 37; Angel 2021: 77–123). A csikló és a női orgazmus a szexológusok által készített kutatások hatására került be ismét a közbeszédbe az USA-ban. Az egyik William Masters és Virginia Johnson szexológus kutatása volt az '50-es és '60-as években, ami a férfi és női orgazmust vizsgálta. A kutatásból készült 1966-ban megjelent *Emberi szexuális reakció (Human Sexual Response)* című könyv (Masters és Johnson 1966) kiemeli a klitorális orgazmus fontosságát a női szexualitás kapcsán. Emellett fontos megemlíteni Alfred Kinsey szexológus *A nők szexuális viselkedése (Sexuality in the Human Female)* című könyvét (Kinsey et al. 1998 [1953]). A könyv 1953-ban jelent meg és szintén a csiklót nevezi meg a női szexuális élvezet fő forrásaként.

Az egyre nagyobb teret nyerő feminista mozgalom és a nők javuló munkaerőpiaci helyzetének hatására a nők társadalmi helyzetében változások indultak el, és a női szexuális élvezet nagyobb hangsúlyt kapott az 1960-as, illetve '70-es években. A második hullámos feminista mozgalom kifejezett célja volt a női szexualitásról folytatott párbeszéd és az arról való patriarchális gondolkodás átformálása (Angel 2021: 77–123). A második hullámos feminista mozgalom hatására elkezdődött az – addig nem jellemző – női terek kialakítása, ahol a nők el tudtak kezdeni szabadon beszélni a szexualitásról és a patriarchátusban szerzett közös élményekről a szexualitás terén. Ez nagy löketet adott annak, hogy a szex és a szexualitás és az ezekhez kapcsolódó elnyomó és erőszakos gyakorlatok fontos témáivá váljanak a mozgalomnak (Schulman 1980: 590). Ezekben az években sok olyan jogszabály lépett életbe, ami javított a nők reprodukcióhoz köthető és általános jogegyenlőségén, ilyen volt például az abortusz legalizálása az USA-ban (Jeffreys 1990: 90–133).

1968-ban jelent meg Anna Koedt *A vaginális orgazmus mítosza (The Myth of Vaginal Orgasm)* című könyve (Koedt 1970 [1968]). A könyv a klitorális orgazmust helyezte a középpontba és azt vizsgálja, hogy a nők számára hogyan lehet élvezetes a szex (Schulman 1980: 597). A *Hite-riport a nők szexuális életéről (The Hite Report: A National Study of Female*

Sexuality) című könyv 1976-ban jelent meg (Hite 1976). Shere Hite szexológus és feminista aktivista a könyvében azt a kutatását foglalta össze, amelyben 3000 14 és 78 éves kor közötti nőt kérdezett a szexuális életéről, illetve a szexuális élvezetről. Emellett ezekben az években kezdtek el a radikális feminista szerzők a prostitúciót mint káros társadalmi gyakorlatot értelmezni a centrumországokban, amely a patriarchális szexuális gyakorlatokból és a férfiak szexuális igényeinek – azaz a behatolásnak – középpontba helyezéséből következik. Ebben fontos szerepet játszott az, hogy a női szexuális élvezetről elindult egy társadalmi diskurzus. A radikális feminista mozgalom ebben az időszakban a centrumországokra korlátozódott és alapvetően a centrumországokban élő nők problémáira fókuszált. A prostitúció jelensége is a nők elleni erőszak egy formájaként jelent meg a radikális feminista diskurzus hatására és az ipart körülvevő, történetileg meghatározott globális egyenlőtlenségek háttérbe szorultak a téma elemzése kapcsán (Suchland 2015: 29–52).

Az 1960-as években kezdődő és a '80-as évekig tartó „szexuális forradalom” hatására a szexuális attitűdök és a szexualitáshoz és eroticizált tartalmakhoz köthető szabályozások elkezdtek enyhülni. Emellett ekkorra a centrumországokban teljesen elfogadottá vált már a házasság előtti szex, amelynek hatására a szex már nemcsak a reprodukció kontextusából volt értelmezve. E folyamatok következtében a (női) szexuális élvezetre is egyre nagyobb fókusz terelődött (Jeffreys 1990: 90–133).

A nyugati szórakoztató- és a divatipar egyre erőteljesebben integrálta a szexualitást és a szexualizált tartalmakat annak hatására, hogy a szexualizálódott termékeket egyre kevésbé övezte stigmatizáció és jogszabályi tiltás (Csányi 2020: 43). A centrumországokban a pornográf tartalmakat tiltó jogszabályok is az 1960-as, 1970-es években kezdtek el egyre inkább lazulni annak hatására, hogy egyre nagyobb lett a piaci értékük. Ekkor már mind az erotikus lapok, mind a pornófilmek könnyen hozzáférhetőek voltak (Gregor, Csányi és Dés 2020: 57). Tehát az erotikus tartalmak, illetve a nők szexualizálása egyre természetesebb része lett a nyilvánosságnak, amely a prostitúciós ipar normalizálásához is erőteljesen hozzájárult. A prostitúció dekriminalizálásáról szóló viták is a '70-es években kezdődtek el centrumországokban. Majd az 1990-es és 2000-es években kezdtek el a jelenséget dekriminalizálni a nyugat-európai országok (Jeffreys 2009: 173–194).

Az úgynevezett szexuális forradalom alapvetően a szex patriarchális formáit tette szabaddá és megélhetővé, a szex patriarchális gyakorlatait szabadította fel a stigmák alól és tette eladhatóvá. Ellentétben a szexuális forradalom mainstream értelmezésével, amely a női és férfi szexualitás felszabadításaként tekint rá (1990: 91–4). A szexuális szabadság is tehát alapvetően egy patriarchális formában értelmeződött és integrálódott a centrumországokban a

társadalom kapitalista berendezkedéséhez (Csányi 2020). Jeffreys (1990: 90–133) a nők szexualizálásnak kiteljesedéseként hivatkozik a szexuális forradalom folyamatára, amelynek hatására a nők „szakértőivé” válhattak annak, hogy hogyan elégítsék ki határok nélkül a férfiak igényeit és amelynek hatására a szex minden patriarchális gyakorlata legitim lett, beleértve az iparrá szerveződött prostitúciót is. A '60-as, '70-es és '80-as években a prostitúció jelenségére és a prostitúcióban élő nőkre a szexológusok úgy tekintettek, mint professzionális nőkre, akik képesek megadni a férfiaknak azt a típusú szexet, amire a barátnőjük, feleségük nem képes (Jefferys 1990: 90–133).

2.1.5 Beleegyezés-diskurzus

Az 1990-es évektől a centrumországok feminista mozgalmainak az egyik legmeghatározóbb diskurzusa a szexualitás terén a „beleegyezés-diskurzus” lett. A „beleegyezés-diskurzus” a szexuális beleegyezés körüli párbeszédet és vitákat nevezi meg a különböző politikai és mozgalmi szereplők között (Angel 2021: 21–76). A feminista mozgalom a beleegyezés fogalmát a nemi erőszak jelenségére és a nemi erőszak kultúrájára (*rape culture*) válaszként alkotta meg. A nemi erőszak kultúrája alatt azt a patriarchális társadalmi berendezkedést értjük, amely normalizálja és következmények nélkül hagyja a nők ellen elkövetett szexuális erőszakot (Popova 2019: 18–29). A társadalmi intézmények, – mint például a politikai intézmények, jogrendszer, oktatási rendszer, szociális ellátórendszer vagy akár a család – azáltal, hogy figyelmen kívül hagyják a nők társadalmi elnyomással kapcsolatos mindennapi tapasztalatait a társadalmi elnyomásról, az ellenük elkövetett erőszakot is láthatatlanná teszik (Young 1990: 39–63). Így abban az esetben, ha egy férfi szexuális erőszakot követ el egy nő ellen, az erőszak gyakran következmények nélkül marad. Az 1990-es évektől a szexuális erőszak kultúrájára egyre nagyobb hangsúly helyeződött a centrumországok feminista mozgalmaiban. A szexuális beleegyezés fogalma ennek hatására került a nőjogi diskurzusok középpontjába (Popova 2019: 18–29).

A szexuális beleegyezés definíciója szerint (Wood, Rikkonen és Davis 2019: 400) a szexuális aktusba való beleegyezés történhet verbális és nonverbális formában. A definíció szerint a beleegyezésnek egyértelműnek kell lennie. A beleegyezés definíciójának van jogi, szakpolitikai és szociológiai aspektusa is. Konkrét eljárásokban, szakpolitikák kidolgozásakor is használják a fogalmat a szexuális erőszak, és a szexuális zaklatással kapcsolatos ügyekben és az erőszak megelőzésében (Wood, Rikkonen és Davis 2019: 400). Mivel a szexuális beleegyezés kapcsán azok az ügyek kapják a legnagyobb figyelmet a nyilvánosságban, amelyek

a bíróság elé kerülnek, gyakran a szexuális beleegyezés jogi definícióján van a legnagyobb hangsúly a diskurzus során. Ez gyakran problematikus, hiszen a jogi definíció nem képes megragadni az emberek mindennapi szexuális tapasztalatait (Popova 2019: 30–60). Emellett a szexuális beleegyezés fogalma alapvetően feltételezi a nők ágenciáját és tudatosságát azzal kapcsolatban, hogy tudják jelezni azt, ha szeretnék befejezni a szexuális aktust (Moore és Reynolds 2004: 30).

A radikális és marxista feminista álláspont a szexuális beleegyezés fogalmát alapvetően egy liberális feminista mozgalmi célként értelmezi. Kritizálja, hogy a szexuális beleegyezés körüli diskurzus nem veszi figyelembe a nők eltérő osztálypozícióját és az alsóosztálybeli nők kiszolgáltatottabb helyzetét (Angel 2021: 10–76). Ez például abban nyilvánul meg, hogy azoknak a nőknek, akik gazdaságilag kiszolgáltatottak, gyakran nehezebb kifejezni az akarataikat vagy elutasítani az aktust egy férfival szemben. Emellett a diskurzus gyakran nem veszi figyelembe a női szocializáció folyamatát sem. A nemi szocializáció során a nők azt tanulják, hogy nem utasíthatnak el dolgokat, hogy felelősek a férfiak jóllétéért, ami miatt például a férfiak dühe és az ellenük elkövetett erőszak gyakran úgy jelenik meg a nők belső világában, hogy ők provokálták ki, ők tehetnek róla (Pateman 1988; MacKinnon 1989; Moore és Reynolds 2004; Angel 2021: 10–76). Moore és Reynolds (2004: 38–39) kiemeli, hogy fontos, hogy azok a feminista irányzatok is foglalkozzanak a szexuális beleegyezéssel és a nők ágenciájával, amelyek strukturális alapon közelítik meg a férfiak és nők közötti egyenlőtlen viszonyrendszert, elfogadva e fogalmak társadalmi korlátait.

MacKinnon (1987: 85–93) kritikája a szexuális beleegyezés fogalma kapcsán, hogy az leválasztja egymásról a „normális szexet” és a szexuális erőszakot. A feminizmus azon ágai, amelyek strukturális alapon közelítik meg a férfiak és a nők közötti egyenlőtlenségeket, a patriarchális szexet önmagában egy elnyomó gyakorlatként értelmezik. Állításuk, hogy az aktus során elkövetett erőszak a társadalom által normalizált szexualitásról és szexuális aktusról nem választható le. A radikális feminista megközelítés a prostitúciós iparban történő szexuális aktust szexuális erőszakként azonosítja, hiszen a nők a pénzért cserébe, nem pedig a szexuális vágy mentén egyeznek bele a szexuális aktusba. Ennek az álláspontnak a kritikái arra hívják fel a figyelmet, hogy abban az esetben, hogyha minden szexuális aktus erőszak a prostitúciós iparban, a prostitúcióban élő nőket jogi értelemben nem lehet megerőszakolni. Ebben az esetben azoknak az eseteknek sem lehet következménye, amelyeket a prostitúcióban élő nők ellenük elkövetett erőszakként azonosítanak (Sullivan 2004: 128).

A szexuális beleegyezés körüli diskurzussal a nők elleni erőszak még inkább normalizálódott a szexualitás részeként a társadalomban, még hozzá elsődlegesen a BDSM⁴ vagy a „kink”⁵ formájában. Ezek az expliciten erőszakot normalizáló szexuális gyakorlatok a hatalmi egyenlőtlenségeket és az erőszakot helyezik a szexuális aktus középpontjába. Abban az esetben, ha mindkét fél beleegyezését adja az erőszakos szexuális aktusba, az elkövetett erőszak többé nincs erőszakként definiálva, tehát elfogadott a társadalom számára (Angel 2021: 165–202).

A prostitúciós ipar kontextusában a beleegyezés fogalma különösen problematikus lehet, amit a legtöbb témával foglalkozó feminista irodalom kiemel (például Pateman 1988; MacKinnon 1989; Sullivan 2004; Angel 2021: 10–76). A prostitúciós iparban a nők jellemzően a patriarchális kényszerek és a gazdasági kiszolgáltatottság mentén kerülnek bele. Ebből következően az ipar természete miatt nehéz annak a kontextusában olyan szexuális beleegyezésről beszélni, amelyet nem határoznak meg a társadalmi kényszerek (Pateman 1988; Sullivan 2004; Moore and Reynolds 2004; Dés 2018). Disszertációmban vizsgálom azt, hogy a prostitúcióban érintett nők hogyan értelmezik a szexuális aktus során ellenük elkövetett erőszakot; melyek azok az esetek, amikor normalizálják azt, és mikor definiálják ők maguk is erőszakként. A disszertációmban az erőszak értelmezésekor alapvetően a feminizmus strukturalista megközelítéseit használom. A beleegyezést alapvetően egy olyan fogalomként azonosítom, amely nem veszi figyelembe a szexualitást és szexuális aktust körülvevő hatalmi egyenlőtlenségeket és normalizálja az erőszakot.

2.1.6 Prostitúciós ipar

Disszertációmban használom a szexipar és a prostitúciós ipar kifejezést is. A szexipar alatt a tágabb ipart értem, ami a nők szexualizálására és áruba bocsájtására épül, beleértve például a szexlapokat, pornóipart, szexkamera szolgáltatásokat is. A prostitúciós ipar alatt a szexiparnak azt a szegmensét értem, amelyben konkrét aktusokra vásárolnak meg, főként férfiak és főként nőket.

A prostitúció jelenségét nem lehet annak társadalmi kontextusáról leválasztva vizsgálni. A prostitúció szorosan összekapcsolódik a nemek és osztályok közötti strukturális egyenlőtlenségek – szegénység, munkanélküliség, társadalmi kirekesztés és marginalizáció –,

⁴ A BDSM egy átfedő rövidítés, amely a kötözés és fegyelmezés, a dominancia és alávettség, valamint a sadizmus és mazochizmus gyakorlataira utal a szexuális aktus közben (Dunkley és Brotto 2019: 4)

⁵ A *kink* viselkedés a nem szokványos és normalizált érzelmi, erotikus és szexuális viselkedéseket nevezi meg, beleértve a BDSM-be tartozó szexuális tevékenységeket is (Rehor 2015: 2)

valamint az etnikai egyenlőtlenségek kérdésével (Corrin 2005). Olyan társadalmi jelenségről van szó, amelyet nagymértékben meghatároznak a patriarchális kapitalista struktúrák: azoknak az embereknek a nagy többsége, akik jelen vannak a prostitúciós iparban, illetve szexuális emberkereskedelem áldozatai, nők és lányok (Ekman 2013 [2010]: 3–5). A prostitúciós iparban a nők használói szinte kizárólag férfiak. Emellett a prostitúciós ipart meghatározzák a régiós egyenlőtlenségek: jellemzően szegényebb országokból érkező nők és lányok árulnak szexet jobb gazdasági helyzetben lévő régiókban (Sassen 2002; Shapkina 2014).

A prostitúciós iparnak különböző szegmensei vannak. Ilyen az utcai prostitúció vagy a bordélyházak, amiket sok országban masszázsszalonnak, illetve szaunának álcáznak. Léteznek eszkortszolgáltatások, emellett a szex árulása történhet privát lakásokban vagy házakban is (Sanders, O’Neill és Pitcher 2009: 111–122). Az interjúalanyaim többsége utcai prostitúcióban, privát lakásokban és bárókban árult szexet. A prostitúciós iparban jelen lévő szereplők a nőkön és a használóikon kívül Sanders, O’Neill és Pitcher (2008: 111–122) szerint a következő területekhez kapcsolódnak: lakhatáshoz kapcsolódó szereplők, mint például főbérlek; reklámozáshoz, közvetítéshez kapcsolódó szereplők; a biztonság biztosításához kapcsolódó szereplők; illetve a nők régiók közötti utaztatásához kapcsolódó szereplők. Emellett a nők szépítkezéséhez kapcsolódó szereplők és végül a kikapcsolódáshoz kapcsolódó szereplők, mint például a drogdílerok. Az interjúalanyaim narratíváiban a prostitúciós iparhoz kapcsolódó leggyakrabban említett szereplők az iparban jelen lévő többi nő, a partnerük, családjuk, a futtatójuk (az utóbbi három gyakran átfedésben volt egymással) és a használóik voltak. A köztük és a használóik között történő szexuális aktusra jellemzően üzletként hivatkoztak.

2.1.7 A nők mint áruk a prostitúciós iparban

Az árucikké válás alatt azt a folyamatot értjük, amely során a termékek meghaladják a használati értéküket és elcserélhetővé válnak (Marx 1867: 43–67). Az önszabályozó piac hatására a társadalom egy gazdasági és politikai szférává válik, amelynek hatására javaknak, földnek, munkaerőnek, pénznek is kialakul a piaca (Polányi 2004: 101–110). Az utóbb felsoroltak abban az értelemben materiálisan nem piaci áruk, hogy nem eladásra termelik őket. Azonban a kapitalizmusban az ipar minden szereplője a piac részévé válik. Polányi fiktív árunak nevezi azokat szereplőket, amelyeket adnak és vesznek a piacon, azonban nem a piacra termelték őket (Polányi 2004: 101–110).

Polányi elmélete nemcsak a gazdaság, hanem az ökológia és a társadalmi reprodukció válságát is magában foglalja, azonban ezekre nem tér ki, amikor elemzi a kapitalista gazdaság

válságát. A kapitalizmusnak szüksége van a természetre és a munkaerő újratermelésére, mégsem biztosítja, hanem rombolja ezek fenntarthatóságát is (Fraser 2014: 543–546). Nancy Fraser (2014) kritikája Polányi fiktív áru fogalmával kapcsolatban, hogy nem veszi számításba, hogy a társadalom egyenlőtlen viszonyrendszerei a kapitalizmus előtt is léteztek. Ilyen a patriarchátus is, amely kitermeli magából a nők és férfiak közötti egyenlőtlen viszonyrendszert és a nők testének használatát is. Fraser Polányi elméletének egy történeti értelmezését javasolja, amelyhez Hegel (1971) *A jogfilozófia alapvonalai vagy A természetjog és államtudomány vázlat*a című könyvében megírt elméletét hívja segítségül. Hegel a könyvben azt a megállapítást teszi, hogy csak olyan viszonyok válhatnak szerződéses viszonyvá, amelyek alapjai nem szerződéses viszonyon alapulnak a társadalomban. Fraser szerint a két elmélet összekapcsolása egy olyan strukturális elemzésre ad lehetőséget, amely nem állítja, hogy a föld, munkaerő és a pénz ellenállna az árucikké válásnak és felhívja a figyelmet a szabadpiac azon tendenciájára, hogy megsemmisítse önmaga feltételeit. Tehát az ökológia és a társadalmi reprodukció válságát is leírja. Emellett kiemeli, hogy Polányi elmélete azzal, hogy figyelmen kívül hagyja a nők elnyomását a kapitalizmusban, a reprodukív munkákkal kapcsolatos strukturális problémákat is mellőzi. Fraser a háztartási és gondoskodási munkákat és a prostitúciót is a fiktív áru kategóriájába sorolja, ahogy azok transznacionális áruvá válását is (Fraser 2014: 551).

A kapitalista világrendszerben létrejövő globális szexiparban a lányokat és nőket erőforrásokként használják a profittermelés érdekében (Mies 2014 [1986]: 137–42; Sassen 2002). Nemcsak a használóik, hanem a futtatók viszonyában is fiktív áruként funkcionálnak, a futtatók adják-veszik őket egymás között. A futtatók, akik bizonyos esetekben lehetnek ismerős férfiak, partnerek vagy akár a nők családtagjai is, a nők valamilyen típusú kiszolgáltatottságát kihasználva profitálnak a testükből (Shapkina 2014: 194). Sassen (2002) a „*túlélés elnőiesedésének*” nevezi azt a jelenséget, hogy családok vagy akár közösségek a szegényebb régiókban, azaz a félperiféria és periféria országaiban a női migrációs munkából vagy a nők testéből élnek meg. A nők munkaereje és teste a nagyarányú munkanélküliség és a szegénység hatására a globális munkaerőpiacon válik áruvá.

Kajsa Ekis Ekman (2013 [2010]: 85–119) a könyvében kritizálja azokat a prostitúciósipar-körül diskurzusokat (pl.: Ericsson 1980), amelyek a szexet leválasztják a személyről és nem a nőket és a testüket definiálják áruként az iparban, hanem magát az aktust, ami a nők és a használóik között történik. A szex leválaszthatósága a testről és a személyről a prostitúciós ipar körüli neoliberais diskurzusokhoz köthető, amelyek a szex árulását a nők szabad választásaként keretezik. Ezek a diskurzusok azt feltételezik, hogy magára a személyre és a testre nincs hatással az, ami az aktus során történik (Pateman 1988: 189–218; 2013 [2010]:

85–89). Emellett ezek a diskurzusok úgy keretezik a prostitúció jelenségét, mintha pusztán két személy között kötött szerződés lenne egy szexuális aktusra, a szexipart és annak társadalmi kontextusát leválasztva a jelenségről (Pateman 1988: 189–218).

A neoliberális ideológia alatt azt az ideológiai megközelítést értjük, amely racionalizálja a piacgazdaságot és kiterjeszti a kapitalizmus racionalizálását minden társadalmi intézményre, ezzel legitimálva a kapitalista társadalmi berendezkedést (Brown 2005: 21). A neoliberalizmus egy globális gazdasági rendszert nevez meg. A fogalmat lehet politikai-ideológiai értelemben használni, amely erősen hat a konkrét szakpolitikai irányokra is (Gregor és Grzebalska 2016: 11). Emellett a neoliberalizmus meghatározó hatással van a társadalmi és kulturális értékekre is. A kapitalista rendszert legitimáló neoliberális ideológia fontos eleme, hogy a piacgazdaság racionalizálásával elfedi a társadalomban jelen lévő egyenlőtlenségeket, melyből fakadóan a hozzá kapcsolható szakpolitikák nem is célozzák a társadalmi struktúrák által kitermelt egyenlőtlen viszonyrendszereket (Gregor és Grzebalska 2016: 11).

A neoliberális ideológia meghatározó hatással van a prostitúció jelensége körüli diskurzusokra is. A hozzá köthető, a prostitúció problémájára vonatkozó elméleti megközelítés különválasztja a választott és a kényszerített prostitúciót, és a választott prostitúció esetében a jelenségnek individuális keretezést ad (Jeffreys 2009: 173–197). A megközelítés ilyen módon a jelenség értelmezésekor eltünteti a társadalomban jelenlévő patriarchális és kapitalista kényszereket, melyek nemcsak a nők jelenlétét határozzák meg a prostitúciós iparban, hanem – ahogy fent bemutattam – megalapozzák magát az ipar működését is (Jeffreys 2009: 38–61). A centrumországokban jellemzően a prostitúció jelenségét szabályozó szakpolitikák is szabad választásként értelmezik a nők jelenlétét a prostitúciós iparban, és e mentén legalizálják a tevékenységet szabályozott körülmények között. Ezáltal a szexipar a különböző államok számára is profitot termel (Jeffreys 2009: 173–197; O’Neill 2013: 15–41). Azok a nők, akikkel a kutatásomhoz interjút készítettem és külföldön is jelen voltak a szexiparban, mind olyan országokba utaztak vagy utaztatták őket, ahol a prostitúció dekriminalizálva volt.

Történetileg a feminista szakirodalom párhuzamot von a házasság és prostitúció között (MacKinnon 1993: 4; Dworkin 1997: 115–125; Jeffreys 2009: 38–61) abban az értelemben, hogy olyan patriarchális társadalmi jelenségként értelmezik őket, melyek fókuszában az áll, hogy a férfiak hozzáférjenek női testekhez. Mind az első, mind a második hullámos feminista mozgalom társadalomértelmezésében meghatározó volt ez az elméleti párhuzam a két társadalmi intézmény között. Még ha a 19–20. században a nők el is kezdtek egyenlőbb jogokat kapni a házasság intézményében a feminista mozgalmak hatására, az ipari kapitalizmus során kialakult nukleáris családmódellet által megalapozott házasság intézményének az alapja, hogy a

nők a férfiak tulajdonában állnak azért cserébe, hogy a materiális szükségleteik gazdaságilag kielégülnek a férfiak kereső tevékenysége által (Jeffreys 2009: 38–61). Az élet újratermelése, a csecsemők gondozása és a házastársuk szexuális kielégülése a nők felelősségéért értelmeződik, amelyet a háztartásokra terhelt reprodukív munkák részeként kell elvégezniük a nőknek (Federici 1975; von Werlhof 1988). A prostitúciós ipar esetében a nők tulajdonlásának kapitalista kiteljesedéséről beszélhetünk, ahol fiktív áruként funkcionálnak a piacon és a testüket férfiak használhatják pénzért cserébe, amelyből jellemzően szintén férfiak profitálnak (Pateman 1988: 189–218, Jeffreys 2009: 38–61).

2.1.8 Szexuális célú emberkereskedelem és prostitúció

Az emberkereskedelem problémája a II. világháború után kezdett el fókuszba kerülni a nemzetközi emberjogi szervezetek munkájában. Az emberkereskedelem fogalmát a következőképpen definiálja az Egyesült Nemzetek Szövetsége: *Az emberkereskedelem a személyek beszerzését, elszállítását, átadását, rejtegetését vagy átvételét jelenti, erőszakkal vagy kényszerítéssel vagy fenyegetéssel vagy bármilyen megfélemlítés alkalmazásával mint például emberrablás, csalás, megtevesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés, illetve kifizetések vagy juttatások adásával annak érdekében, hogy beleegyezzen az egyik ember, hogy másik ember kontrollt gyakoroljon felette, kizsákmányolás céljából. A kizsákmányolás magában foglalja mások kizsákmányolását prostitúció céljából, illetve a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszerszolgálatot vagy kényszerszolgáltatást, a rabszolgaságot vagy a hasonló gyakorlatokat a rabszolgasághoz, illetve a szervkereskedelmet (UNDOC 2003).* Az emberkereskedelem országokon belül is, és internacionálisan is történik. A szexuális célú emberkereskedelem alatt azt érti a szakirodalom, amikor főként nőekkel és lányokkal kifejezetten a szexuális célú kizsákmányolás céljával kereskednek. Az emberkereskedelem leggyakoribb formája a szexuális célú emberkereskedelem (UNDOC 2012).

Az 1990-es évektől a nemzetközi szervezetek nagy hangsúlyt helyeznek a volt Szovjetunióból és a Kelet-Európából kiinduló szexkereskedelemre (Suchland 2015: 5). Magyarország a kelet-európai régióban az elsők között helyezkedik el, a szexuális célú emberkereskedelem áldozatainak kibocsátó országai között (Katona 2020). A szexuális célú emberkereskedelem körüli mozgalmi viták, főként a beleegyezés fogalmára fókuszálnak (Meshkovska et al. 2015: 382–383). Ahogy azt az előző alfejezetben is említettem, a prostitúció neoliberális megközelítése – amelyen a centrumországokban a prostitúció dekriminalizációs

szabályozása alapul – azt képviseli, hogy a választott és kényszerített prostitúció elválasztható egymástól, és azokat a nőket, akik szexuális célú emberkereskedelem áldozatai, támogatni kell az iparból való kiszállásban. Az abolicionista megközelítés szerint a beleegyezés nem értelmezhető a prostitúció kontextusában, tehát a szexuális célú emberkereskedelmet sem lehet egyértelműen külön kategóriaként kezelni általánosan a prostitúciótól (Jeffreys 2009: 38–61). Shapkina (2015) olyan alapon kritizálja a nemzetközi emberkereskedelem körüli diskurzust, hogy az alapvetően egy individualista szemléleten keresztül közelíti meg a problémát. Ezzel ellentétben ahhoz, hogy hatékonyan lehessen megcélózni a társadalmi problémát, egy olyan strukturális alapú megközelítésre lenne szükség, amely a régiós egyenlőtlenségeket is tekintetbe veszi és annak kontextusát, hogy a nők milyen pozícióból egyeznek bele a testük árulásába.

2.1.9 Prostitúciós ipar és erőszak

A prostitúciós iparban a nők az élet minden területén ki vannak téve az erőszak kockázatának (Sanders, O’Neill és Pitcher 2009: 43–45): a futtatók – sokszor egy romantikus kapcsolat álcája mögött – a háztartási erőszak mechanizmusait használva tartják fenn szisztematikus hatalmukat és a folyamatos kontrollt a nők felett: a test árulásának kényszerítésén túl gyakran izolálják a nőket minden külső kapcsolattól, elzárják őket a külvilágtól, fizikailag bántalmazzák őket (Shapkina 2014: 196). Emellett a használóik részéről is folyamatos erőszaknak vannak kitéve (Farley 2010 [2003: XI–XXII]), valamint gyakran az iparban megjelenő más szereplők – úgymint főbérlok, bordélyháztulajdonosok, esetleg az elviekben a védelmükért dolgozó hatóságok – részéről is ki vannak téve a kizsákmányolás, erőszak kockázatának (Sanders, O’Neill és Patcher 2009: 130–134).

A témában készült eddigi kutatások megerősítik, hogy prostitúciós ipar jellemzően súlyos hatással van a belekényszerített nőkre: a társadalmi kirekesztés, a lelki és fizikai traumák tartós negatív hatásokkal járnak az életük során. Ezek a társadalmi hátrányok és traumák a prostitúciós iparban jellemzően mélyülnek és súlyosbodnak. Egy tanulmány, amely kilenc országban vizsgálta a prostituáltak helyzetét 854 prostitúcióban dolgozó személy bevonásával, valamint egy másik, öt országban, a prostituáltakal készített 475 interjú alapján, arról számolt be, hogy a nők közel 70 százalékánál a PTSD tünetei jelentkeztek (Farley et al., 1998; Farley 2003). A kutatások azt bizonyítják, hogy az utcai prostitúcióban lévő nők sokkal inkább ki vannak téve az erőszak kockázatának, mint azok a nők, akik bordélyokban vagy bárókban dolgoznak (Sanders, O’Neill és Pitcher 2009: 43–45).

A prostitúció jelensége magába foglalja azt, hogy a férfiak azt csinálnak a nők testével, amit akarnak a pénzért cserébe, amit a testükért fizetnek (Dworkin 1993; MacKinnon 1993). Ebből következően nehéz különválasztani az erőszakot a prostitúciótól, mint jelenségtől és a prostitúciós ipar kontextusában történő szexuális aktustól. Ez a nehézség sokszor a nők interjúarratívái során is megjelent. Ahogy azt majd *A szex a prostitúciós ipar kontextusában* című fejezetben bemutatom, dilemma volt az interjúalanyaim számára, hogy az, ami az üzlet során történik a „szex részeként”, vajon erőszakként értelmezhető-e. A nők elleni erőszaknak sokféle definíciója létezik, a disszertációmban alapvetően azokat az eseményeket fogom erőszakként értelmezni, melyeket az interjúalanyaim maguk is erőszakos eseményként értelmeztek vagy bizonytalanok voltak abban, hogy történt-e erőszak velük szemben. Az erőszakot, amit a prostitúciós iparban követtek el a nők ellen, akikkel interjút készítettem, nők elleni erőszakként definiálom. Értelmezésemben az erőszakot a társadalomban meglévő hierarchikus nemi viszonyok kontextusában követték el a nők ellen a prostitúciós iparban, amiatt, mert nőnek születtek, egy olyan iparban, amelyben jellemzően férfiak használnak nőket a szexuális kielégülésük céljából (MacKinnon 1993: 13).

2.1.10 Nők elleni erőszak okozta trauma

Az erőszak okozta trauma alapvetően a háborúból visszajött veteránok által mutatott tünetegyüttesek miatt került ismét a pszichológiai kutatások középpontjába az I. és II. világháború után (Herman 2011 [1992] 34–42). A trauma egy belső reakciónak tekinthető egy külső hatásra, mely meghaladja az egyén tűrőképességét és a megszokott feldolgozási mechanizmusokkal integrálhatatlan az egyén számára a saját énképbe (Virágh 2011: 162). Az erőszak kiváltotta traumák nem egy társadalmi vákuumban történnek az egyénnel, hanem ahogy maga az erőszak is társadalmilag meghatározott, az erőszak okozta trauma és annak tünetei is. Az, hogy mit ismerünk el traumának egy adott társadalomban, függ annak történelmétől, kultúrájától és normáitól. Az, hogy egy egyén mit él meg traumatikus eseménynek, illetve milyen esemény milyen mértékben van rá traumatikus hatással, függ továbbá a sajátos élettörténetétől és előzetes élményeitől is (BenEzer 1999: 32). A nők elleni erőszak esetében egy olyan traumareakciót kiváltó eseményről beszélünk, melynek alapjai az egyenlőtlen társadalmi struktúrák, a nők és férfiak közötti strukturális egyenlőtlenségek. Tehát a kiváltó esemény maga az egyenlőtlen társadalmi struktúrákból fakad, nem úgy, mint például a természeti katasztrófák vagy például balesetek esetében (Herman 2011 [1992]: 19–22).

A trauma pszichiátriai definíciója sokszor leszűkíti a traumát a poszttraumás stressz-zavarra (továbbiakban *posstraumatic stress disorder*, PTSD). A PTSD diagnózis 1980-ban került be a DSM III.-ba (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Third Edition; Mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyve, harmadik kiadás). Az ezt követő évtizedekben sokat fejlődött a traumakutatás, és a PTSD diagnosztikai definíciója is kitágult. A kutatások hatására egyértelművé vált, hogy a traumatikus eseményeknek nemcsak akkor van hatása ránk, amikor megtörténnek, hanem az egész életünkre hatással lehetnek, és nemcsak a pszichénkre vannak hatással, azaz nemcsak lelki tüneteket mutat egy traumatizált személy, hanem az agyunk működésére és a testünkre is maradandó hatással lehetnek (van der Kolk 2014: 7–22).

Az is egyértelművé vált a feminista diskurzusok hatására, hogy a traumatünetek többségében nem a katonákat érintik, hanem a nőket, akik a hétköznapiak során sokkal több erőszaknak áldozatai a patriarchális viszonyok következtében (Herman 2011 [1992]: 19–22). A nők elleni erőszak strukturális keretezésére azért volt szükség ahhoz, hogy a nők által elszenvedett patriarchális erőszak látható váljon, mert egy olyan társadalomban, ahol természetes a gyerekek és a nők alárendelt szerepe a családban, a jogrendszerben, az intézményekben, a kultúrában, ott a nők ellen elkövetett erőszak és az erőszak következtében kialakuló traumák sincsenek felismerve és elismerve (Herman 2011 [1992]: 19–22). Ebből következően a nők mindennapi tapasztalatai láthatatlanok maradnak, és nem is tartoznak a tudományosan vizsgálendő jelenségek közé (von Werlhof 2007: 24). Egy esemény traumatikus hatása, mélysége és hossza nagyban függ attól, hogy a környezet mennyire támogatja az áldozatot a felülépülésben, az áldozat környezete és a társadalom mennyiben ismeri el a traumát és a traumatikus eseményt „jogosnak” (Ajdukovic 2004: 120–122). Platt, Barton és Freyd intézményi árulásnak nevezi a nők elleni erőszak áldozatainak az abból fakadó retraumatizációját, hogy a társadalmi intézmények sok esetben nem ismerik el, illetve megkérdőjelezik, ezáltal láthatatlanná teszik a velük megtörtént erőszakot (Platt, Barton és Freyd 2009: 185–207). E szexista működésből fakadóan sokszor elmarad az érdemi támogatás a nők elleni erőszak áldozatainak (uo.).

A trauma alapvetően nem verbalizáció útján kerül a felszínre, hanem sokkal inkább más tünetekben mutatkozik meg. A traumával együtt jár az a folyamatos törekvés, hogy a traumatikus eseményt az áldozat minél inkább igyekszik kizárni a tudatából (Herman 2011 [1992]: 19–22), így a traumatikus esemény nem integrálható más eseményekhez hasonlóan a memóriába, emlékképekben rögzül az egyén tudatában (van der Kolk 2014: 171–183). Ebből kifolyólag a traumafeldolgozás folyamatában nemcsak a verbális terápiák játszhatnak nagy

szerepet, hanem olyan eszközök is, amikor a trauma testi tüneteinek van a fókusz és a trauma tudattalan testi reakcióinak felülírásán (van der Kolk 2014: 7–22). Azok az események, melyek traumatikus hatással vannak ránk, felborítják az általános hitünket azzal kapcsolatban, hogy a világ alapvetően egy értelmes és igazságos hely, ahol az események okkal történnek meg az emberrel, és mi magunk is értékesek vagyunk benne. Tehát a trauma hatására sok esetben megkérdőjeleződik az egész világgépünk. Ebből fakadóan a traumák feldolgozását célzó terápiák egyik alapja, hogy a traumatikus eseményeket integrálva fel tudjunk építeni magunkban egy új, konzervens világgépet, melyben a traumatikus eseménynek is helye van (Bolton és Hill 1996: 308–321). A trauma társadalmi kontextusának megértése a tünetek megértésében és vizsgálatában, valamint a traumát célzó terápiában is elengedhetetlen szempont (Ajdukovic 2004). Az, hogy milyen jelentést tulajdonítunk bizonyos történéseknek az életünkben, összefügg az élettörténetünkkel, az előzetes élményeinkkel és az ehhez kapcsolódó érzékenységeinkkel. A trauma során összekapcsolódik a külvilág és a belső világ: a traumatikus esemény, események sorozata összekapcsolódik az életúttal, előzetes élményekkel (BenEzer 1999).

A trauma narrálása a traumatizált személy számára sok esetben nemcsak a pszichés hatások miatt okoz nehézséget, hanem azért is, mert sok esetben nincs, vagy csak tudományos szókincsünk van a trauma okozta érzések, tünetek megfogalmazására (Brockmeier 2008). A nők elleni erőszak okozta traumák szókincsének, a verbalizálás lehetőségének megteremtésén sokat mozdítottak előre a centrumországokban a második hullámos feminizmus alatt alakult női önszolgálati csoportok. A csoportok célja többek között az volt, hogy tisztává tegyék az erőszakot átélt nők számára, hogy nem egyedül, egy individuális problémával néznek szembe, hanem egy strukturális problémával, aminek minden nő valamilyen formában az áldozata (Herman 2011 [1992]: 19–22; Mies 2014 [1986]: 6–44). A mozgalom hatására kezdtek el megalakulni az akkor még informális úton működtetett menedékházak is, melyek a nők elleni erőszak áldozatainak adtak ideiglenes szállást, hogy el tudjanak menekülni a bántalmazó partnerüktől (Start és Flitcraft 1988: 117–119).

A magánélet és a család szentségével és tiszteletben tartásával kapcsolatos társadalmi és közösségi nyomás sokszor elhallgattatja a nőket a nők elleni erőszakkal kapcsolatos traumáikról (Rose 1999: 174). Még ha a pszichológia, segítők szakmák, jog területén mára elismertebbé is vált a nők elleni erőszak által okozta trauma és sokan is foglalkoznak a társadalmi problémával, a mai napig hangsúlyosak azok a szexista társadalmi gyakorlatok, melyek mentén a társadalom eltünteteti a nők ellen elkövetett erőszakot és az ahhoz kapcsolódó élményeket. A férfiak által elkövetett nőkkel megtörtént erőszak relativizálása, „kettőn áll a

vásár” típusú megközelítése vagy egyszerűen csak ignorálása a patriarchális társadalom a nők tapasztalatának eltüntetésére irányuló, a mai napig jellemző gyakorlatoknak tekinthetők (Start és Flitcraft 1988: 141–143; Patent Egyesület 2018).

A traumák elbeszélését sokszor máshogy narrálják az egyének, mint a többi életeseményt. A trauma narratívája, jelentései és a hozzá kötődő érzések változnak az idővel és a különböző élményekkel, amire a traumát célzó terápiának is nagy hatása lehet (BenEzer 1999). Azokat a traumainterpretációkat, melyek a kapitalista patriarchátus által keretezett elbeszélések, patriarchális narratívának fogom nevezni a disszertációmban. A trauma patriarchális narratívája (Rose 1999: 176) a patriarchális társadalom általános attitűdjeit tükrözi a nők és a nők elleni erőszak felé, mely mechanizmusok hatására a nők ellen elkövetett erőszak látatlanná válik és a nők elleni erőszak kiváltotta traumareakció irracionálissá. Ezt sokszor az áldozatok is magukévá teszik: relativizálják a velük megtörtént erőszakot, magukat hibáztatják azért, hogy az erőszak megtörtént velük (Katona 2017: 79–81), illetve a mással megtörtént erőszakot úgy keretezik, mintha az áldozatnak is szerepe lett volna abban, hogy az erőszakot követték el ellene.

2.2 A globális prostitúciós ipart meghatározó egyenlőtlenségek

Ebben a fejezetben azokat a globális strukturális egyenlőtlenségeket veszem végig, amelyek megteremtik a kelet-európai félperifériás régióból származó alsóosztálybeli nők áruvá válásának a kontextusát a nyugat-európai centrumországokban. Ilyen strukturális egyenlőtlenségek megnyilvánulása a szegénység feminizálódása, a migráció feminizálódása és a szexipart meghatározó régiós egyenlőtlenségek Kelet- és Nyugat-Európa között.

Ismertetem a szegénység feminizálódásának fogalmát és azt, hogy a nők strukturális elszegényedése hogyan ment végbe a kelet-európai régióban és Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig. Áttekintem azokat a kutatásokat, amelyek rávilágítanak, hogy a szegénység feminizálódása szorosan összefonódik a női migráció jelenségével. Bemutatom, hogy a globális egyenlőtlenségek hogyan határozzák meg a női migrációt és az egyének mozgását a félperifériás országokból a centrumországokba. Ezután a 2010-es évektől a magyar nők tömeges megjelenésének folyamatát mutatom be, a nyugat-európai szexiparban. A rendszerváltással a kapitalista világrendszerbe való visszaintegrálódás, az Európai Unióhoz való csatlakozás és a 2008-as gazdasági világválság mind fontos történeti események voltak a magyar nők tömeges megjelenése szempontjából a nyugat-európai piroslámpás negyedekben. A vidéki településekről származó interjúalanyaim jellemzően először Magyarországon belül

vidéken, majd a fővárosban, végül külföldön, jellemzően Nyugat-Európában váltak áruvá a szexiparban. Végül annak társadalmi mechanizmusairól írok, hogy hogyan jelentek meg tömegesen a magyar alsóosztálybeli nők konkrétan a svájci szexiparban.⁶

2.2.1 A szegénység feminizálódása

A szegénység feminizálódásának fogalmát az 1990-es évektől kezdte el használni a nők és férfiak közötti jövedelmi egyenlőtlenségekre koncentráló nemzetközi szociológiai szakirodalom. A fogalom azokat a társadalmi folyamatokat jelöli, amelyek hatására a nők átlagosan szegényebbek a társadalomban, mint a férfiak (Chant 2012: 1). A fogalmat az 1970-es években Diane Pearce (1978) szociológus vezette be annak leírására, hogy a nők és a gyerekek átlagosan szegényebbek az USA-ban, mint a férfiak (ld. még: Hinze és Aliberti 2007). A fogalom szerint a nők elszegényedése, a nők elnyomásának mechanizmusából következik a patriarchális társadalomban. Fontos strukturális okai a jelenségnek az egyenlőtlen nemi szerepek a háztartásban és a nők egyenlőtlen munkaerőpiaci helyzete (Czibere 2012; Dés és Pósfai 2020). A szegénység feminizálódásának fogalma egy komplex strukturális egyenlőtlenséget ír le, amely nemcsak a jövedelmi egyenlőtlenséget vizsgálja a nők és férfiak között, hanem a nők társadalmi elnyomását, szubjektív megélését a szegénységről és a nők szegénységre adott sajátos válaszait is próbálja integrálni. A szegénység feminizálódása emellett egy globális jelenség, a világ minden régiójában megfigyelhető folyamat (Chant 2012: 1).

A 90-es, 2000-es években a Magyarországra koncentráló kutatások vitatták, hogy a női szegénység meghatározó jelenség lenne az országban, több kutatás is arra a következtetésre jutott, hogy a jelenség nem releváns Magyarország esetében (Spéder 1997; Szelényi 2001). Koncz Katalin (2002) ezzel vitatkozva kiemeli, hogy mérési problémák is lehettek annak hátterében, hogy a kutatások erre a következtetésre jutottak. Amellett érvel, hogy más mérőeszközökre van szükség abban az esetben, ha a kutatók nemi alapú szegénységet akarnak vizsgálni, mint ha általában a szegénység arányát vizsgálják a társadalomban, a háztartásokat, mint elemzési egységeket véve alapul (Koncz 2002: 64–65). Koncz szerint fontos kiemelni, hogy egy háztartásban nem azonos színvonalon élnek a különböző háztartástagok és ahhoz,

⁶ A fejezet nagyban támaszkodik a *Fordulat* folyóiratban megjelent „»470-es adott és csak egy kicsit fojtogatott« – Szegénységben élő nők a periféria és a centrum között” és a című kötetben megjelent (Dés 2018), „Magyar nők a munkaerőpiacát megnyitó Svájc szexiparában” című tanulmányaim eredményeire (Dés 2022).

hogy vizsgálni lehessen a nők helyzetét, az egyes háztartástagok életszínvonalát kell vizsgálni (64–65). Ahogyan az is egy fontos szempont, hogy erősen befolyásolja a háztartásban megvalósuló erőviszonyokat az, hogy ki a pénzkereső a háztartásban (64–65). Mivel a háztartásban jellemzően a nőkre hárul a láthatatlan munka felelőssége is, a piaci munka mellett, ezért a férfiak azok, akik több bér munkát végeznek. Tehát az erőviszonyok gazdasági értelemben is egyértelműen a férfiaknak kedveznek. Koncz szerint egyértelműen kijelenthető Magyarország esetében is, hogy a nők szinte minden háztartástípusban szegényebbek, és a munkaerőpiaci helyzetük rosszabb, mint a férfiaké (72–79).

Czibere (2012) kvalitatív módszertannal vizsgálta a mélyszegénységben élő nők helyzetét Magyarországon és a nők pozícióját a háztartásokban a férfiakéhoz képest. A kvalitatív módszertan alkalmasabb arra, hogy feltárja a nők helyzetét egy háztartáson belül, azt, hogy a patriarchális struktúrák mennyiben valósulnak meg a családban és hogy a jövedelem hogyan oszlik meg a gyakorlatban a férfiak és nők között (Czibere 2012: 17–38). Emellett alkalmas arra, hogy vizsgálja mind azokat az alternatív stratégiákat, amelyeket a nők válaszként adnak a szegénységre, mind a nők szubjektív megéléseit a szegénységről (Chant 2012: 2). A 2008–2009-ben elvégzett kutatás során 89 olyan nővel készítettek interjút Magyarországon, akinek a háztartásában az egy főre jutó jövedelem nem érte el a nyugdíjminimum értékét. A kutatás egyik konklúziója, hogy a mintában szereplő nők többsége jelentős hátrányokat él meg a férfiakhoz képest. A kutatás során az interjúalanyok kifejezték a partnerüknek való kiszolgáltatottság miatti folyamatos aggodalmukat, a láthatatlan munkák kapcsán az elismerés hiányát és artikulálták az elnyomott helyzetüket a háztartásokban. Az interjúalanyok többsége érintett volt a nők elleni erőszak jelenségében is (Czibere 2012: 159–187).

Magyarországon a szegénység feminizálódása a rendszerváltással és a kapitalista világrendszer gazdaságába való visszaintegrálódással vált tömegesen láthatóvá. Acsády (2000: 174) úgy fogalmaz, hogy a volt szocialista országokban a rendszerváltás egyik nagy vesztese a nők voltak; a kapitalista piacra való visszaállás a nők tömeges elszegényedéséhez vezetett (Einhorn 1993: 58; Glass és Fodor 2007: 329). A poszt szocialista országokból származó nők tömeges becsatornázódása a centrumországok szexiparába szorosan összefügg a rendszerváltás folyamatával, azaz a poszt szocialista országok visszacsatlakozásával a kapitalista világrendszerbe. Az államszocializmus alatt a nők foglalkoztatása jelentősen nőtt Magyarországon, de az emancipációs törekvések kimerültek a munkaerőpiaci részvétel ösztönzésében. A nők jellemzően nőies, a gondoskodáshoz kapcsolódó munkákat láttak el a munkaerőpiacon, alacsonyabb fizetésért, mint a férfiak (Einhorn 1993: 55). Emellett az alsóosztálybeli nők körében a rendszerváltást megelőzően is alacsony volt a munkaerőpiaci

részvétel (Einhorn 1993). A rendszerváltás után jellemzően a nők informális feladata lett a háztartási feladatok, a gyerekek, fogyatékkal élő és idős hozzátartozók ellátása (Einhorn 1993: 58, Gregor és Kováts 2019: 96) az informális gyermekgondozást támogató ellátások idejének növelésével és ezzel párhuzamosan a gyermekgondozást segítő intézmények folyamatos leépítésével (Glass és Fodor 2007: 329). A rendszerváltás utáni hat évben a nők foglalkoztatottsága 67,3 százalékról 45,5 százalékra csökkent Magyarországon (Vajda 2014: 101).

A 2008-as gazdasági válság hatására a magyarországi nők gazdasági helyzete folyamatosan tovább romlott (Vajda 2014: 101). A jóléti ellátórendszerek egyre szélesebb körű leépítésével a nők gyakran párhuzamosan gondoskodnak a gyermekeikről és az idős hozzátartozóikról. A piaci munka és a reprodukív terhek összeegyeztetése folyamatos problémát okoz a nők számára Magyarországon (Gregor és Kováts 2019: 110). Ez az alsóosztálybeli nők esetében különösen igaz, akik jellemzően olyan piaci munkákat látnak el, ahol több műszakban kell dolgozni. A több műszakos munkabeosztás jellemzően nem igazodik a gyermekgondozást nyújtó intézmények nyitvatartási idejéhez (Dés és Pósfai 2021: 20). A jóléti ellátások és támogatások sokkal nagyobb arányban támogatják a jobb helyzetben lévő családokat (Szikra 2018: 228–233). Azok az intézkedések, amelyek a nehéz gazdasági helyzetben lévő családokat célozzák meg, nem jelentenek számukra érdemi támogatást. Erre példa, hogy a 2010 óta kormányon lévő Fidesz a családi adókedvezmény összegét drasztikusan növelte, míg az univerzális segélyek (például családi pótlék, GYES) 2008 óta nem növekedtek (Szikra 2018: 230).

Magyarországon 2016-ban a férfiak foglalkoztatási rátája 73 százalék volt, míg a nőké jóval alacsonyabb, 60 százalék (Eurostat 2017). Átlagosan 14 százalékkal keresnek többet a férfiak az országban, mint a nők. Emellett kétszer akkora a félállásban foglalkoztatott nők aránya (6,8 százalék) az országban, mint a férfiaké (3,1 százalék) (Eurostat 2017) és a részmunkaidős foglalkoztatás növeli a nők gazdasági kiszolgáltatottságának kockázatát a partnerüknek (Dés és Pósfai 2021: 13). Nehézséget okoz az alsóosztálybeli nők számára a munkaerőpiacon, hogy a magasan képzett nőknek sokkal nagyobb esélyük van belépni a munkaerőpiacra, mint azoknak, akik alacsony képzettséggel rendelkeznek. Mindemellett az is kimutatható, hogy Magyarországon a nők munkaerőpiaci helyzete a gyerekek számával párhuzamosan romlik (Eurostat 2017). Az egyedülálló anyáknak különösen magas a szegénységi kockázata a társadalomban és a szétválás után a gyerekneveléssel járó felelőségek nagy része jellemzően a nőkre a hárul (Czibere 2012: 87). Az egyedülálló szülők 40 százaléka ki van téve a szegénység kockázatának az országban: a szegénységi, társadalmi kirekesztődés

kockázatának kitett egyedülálló apák aránya 18 százalék, az egyedülálló anyáké 20 százalék volt 2021-ben Magyarországon (KSH 2021). Azonban a nők sokkal nagyobb eséllyel válnak egyedülálló szülővé: 2018-ban hétszer annyi egyedülálló anya volt az országban, mint apa (KSH 2021).

2.2.2 A prostitúciós ipart meghatározó rasszizált egyenlőtlenségek

A rasszizált egyenlőtlenségek ugyanúgy, mint az egyenlőtlen nemi viszonyok, meghatározzák a kapitalista világrendszer strukturális alapjait (Wallerstein 1988: 29–36). A rasszizmust a globális kapitalista világrendszer társadalmi intézményei termelik ki és tartják fent. A nyugati centrumországok imperializmusa alapvetően nincs megkérdőjelezve a globális kapitalista világrendszerben: intézményi és kulturális elfogadottsága van a centrumországok gazdasági hatalmának, amely a nyugati országok és állampolgáraik felsőbbrendűségével magyarázza az országok gazdasági előnyeit, a többi régióhoz és azok állampolgáraihoz képest (Böröcz 2022: 137). A rasszizmus hierarchiái a kapitalista világrendszer különböző régióiban annak gyarmati történelmétől függően alakulnak ki, és rendezik felsőbb és alsóbbrendűségi sorrendben a különböző emberi csoportokat azok kultúrája, történelme szerint (Grosfoguel 2016: 10, Koczé 2021: 2293).

A nyugat-központú hierarchia felállítása nemcsak Afrika, Ázsia és Dél-Amerika kontextusában jelenik meg a kapitalista világrendszerben, hanem Kelet-Európa kontextusában is. A második világháború után a gyarmati fölszabadító mozgalmak hatására elvesztett gyarmatbirodalmak miatt a nyugat-európai országok gazdasági helyzete válságba került. A gyarmatokról érkező nyersanyagok, energiaellátás és munkaerő elengedhetetlen szerepet játszottak a nyugat-európai centrumországok gazdasági működésében (Böröcz 2018: 204–250). A második világháború okozta gazdasági válság hatására a nyugat-európai államok gazdasági szövetségeket kezdtek kötni egymással annak érdekében, hogy visszanyerjék a globális gazdasági súlyukat és megtartsák a gyarmatosítás során felhalmozott gazdasági privilégiumaikat. E folyamat eredményeként jött létre az Európai Unió is 1993-ban, melynek a 2000-es években kezdődött el a keleti bővítése (Böröcz 2018: 204–250). A nyugati centrumországok keleti félperifériás régió feletti gazdaságpolitikai hatalma és a keleti-európai államok gazdasági függősége az Európai Unión belül is egyértelmű (Böröcz 2018: 204–250).

Hasonlóan, mint a volt gyarmatbirodalmak esetében, Kelet-Európa gazdasági függősége Nyugat-Európától az államok és azok állampolgárainak kulturális alapú hierarchizálása mentén is megjelenik a társadalomban (Böröcz 2022: 142). A posztoszocialista országokban az elit

jellemzően a „nyugati kultúra” felsőbbrendűségének tulajdonítja a nyugat-európai államok gyarmatosítás során megalapozott és az azóta gazdasági függőségben tartott államok által fenntartott gazdasági előnyeiket (Melegh 2006: 189–196). Emellett Nyugat-Európában is jellemző a kelet-európai államok gazdasági „elmaradottságának” kulturális megközelítése (Melegh 2006: 189–196). A kelet-európai államok és azok állampolgárai alsóbbrendűként vannak kezelve mind ideológiai, morális és érzelmi értelemben a nyugat-európai régióhoz képest (Böröcz 2022: 142).

A nők és a női testek hierarchizálását is meghatározzák az egyenlőtlen geopolitikai viszonyok. Ahogyan a szexualitás a patriarchális társadalomban a nők elnyomásának egyik eszköze, a gyarmatokon is a hatalom fenntartásának és a nők, főként az őslakos nők elnyomásának egyik eszközévé vált (Stoler 1995: 95–136). A gazdaság mellett hamar a gyarmatosítás fontos céljává vált az őslakosok lelkének és testének átformálása is. A 19. századtól a gyarmatosítók arra törekedtek, hogy gyarmatokon élő emberek internalizálják a „civilizáltság” és a keresztény erkölcs ideáit, illetve a fogyasztás fontosságát. A szexualitás átformálása a gyarmatokon fontos ideológiai szerepet kapott a gyarmatosításban (Meiu 2015).

A centrumországok állampolgárainak és a periférián élő, jellemzően színesbőrű őslakosok „keveredésének” elkerülése érdekében, a Nyugat-Európa által gyarmatosított országokban a fehér és az őslakos nők közötti hierarchia fenntartása a gyarmatosító országok fontos politikai célja volt (Stoler 2010: 22–40). A holland gyarmatokon például tilos volt a házasság az őslakos nők és a gyarmatosító országból érkező férfiak között (Stoler 2010: 14). A gyarmatosító férfiak a gyarmatosított országban élő nőkkel az ágyasság és a prostitúció keretében létesíthettek szexuális kapcsolatot (Stoler 2010: 22–40). Emellett például a szexuális erőszak csak abban az esetben volt büntetendő jellemzően az európai gyarmatokon, ha azt fehér nők ellen követték el. Tehát a női testek erőszakos használata a színesbőrű nők esetében még abban az esetben is teljesen legitim volt, ha a fehér nők esetében ugyanaz az aktus a jog szerint szexuális erőszaknak számított (Stoler 2010: 58). A nyugat és a centrumországok felsőbbrendűsége tehát a nők elnyomásának és a női testek használatának eltérő módjaiban is megjelent annak ellenére, hogy a nők a gyarmati országokban is általánosan kevesebb joggal rendelkeztek, mint a férfiak. Míg a gyarmatosító országokból érkező fehér női testek a reprodukciós célok mentén voltak szexualizálva, addig a színesbőrű testek szexualizálását pusztán a szexuális használat határozta meg és a cél a reprodukció elkerülése volt (Stoler 1995: 95–136).

A geopolitikai nyugatközpontú kulturális hierarchia a mai napig meghatározza a nők szexualizálásának irányait: a nem fehér nők szexualitásához például gyakran kapcsolják a

vadság, impulzivitás, érzékiség sztereotípiáit (Schaper et al. 2020). A nők továbbá alapvetően a származási régióik mentén szexualizáltak, jellemzően azok mentén a rasszista előítéletek mentén szexualizálja őket a társadalom, amelyeket a származási régióikhoz kapcsolnak (Hancock 2008: 183). A *National Geographic* például a 20. században számos portréfotót hozott le színesbőrű női testekről, míg fehér női testek sosem jelentek meg a lapban meztelenül (Hancock 2008: 184). Egy másik példa, ahogyan az európai pornóipar a '90-es években a magyar nőket használta fel az erőszakon és extrémításon alapuló versenystratégiájához az amerikai versenytársakkal szemben, ami után a kelet-európai nőkhöz az az előítélet társult a szexiparban, hogy ők mindent bevállalnak (Gregor, Csányi és Dész 2020: 59).

A szexuális célú emberkereskedelem irányait szintén meghatározzák a volt gyarmatok és a centrumországok közötti függő viszonyok. A szexuális emberkereskedelem útvonalai főként Ázsiából, Afrikából, Dél-Amerikából és Kelet-Európából indulnak és Nyugat-Európába, Észak-Amerikába és Ausztráliába érkeznek (Reinares 2014: 16–56). A gyarmatosítás következtében megszilárdult a nők származása mentén definiálható különbségtétellel, ami a szexiparban is megjelenik: azokban az országokban, ahol legalizált a prostitúció jellemzően rosszabb gazdasági helyzetben lévő országokból származó nők testét lehet megvásárolni.

A prostitúciós iparban a gazdasági hátrányaik mentén bekerülő nők nagy aránya roma etnikai háttérrel rendelkezik (Corrin 2005: 546). Ennek meghatározó oka az, hogy Magyarországon a roma etnikai hovatartozás jelentősen növeli a szegénységi kockázatot (Bass et al. 2007: 13). A roma csoportok Magyarországon a rendszerváltás előtt is az alsóosztály legkiszolgáltatottabb csoportjába tartoztak (Kóczé 2016: 46). A szegénységben élő roma nők nemcsak a nemi és osztályegyenlőtlenségekkel küzdenek az életük során, hanem a társadalmi intézmények felől érkező folyamatos diszkriminációval is szembe kell nézniük Magyarországon (Ladányi 1996; Ladányi és Szelényi 2002; Szalai 2002; Bernát 2014). Gazdasági és társadalmi hátrányaik következtében a roma nőknek gyakran szexipar az egyetlen lehetőség a gazdasági túlélésre, emellett a gazdasági kiszolgáltatottság miatt sokkal nagyobb eséllyel válnak szexuális célú emberkereskedelem áldozataivá is (Kóczé 2011: 139). Ez megerősíti, hogy a prostitúció jelensége szorosan összefügg az egyenlőtlenségekkel, szegénységgel és munkanélküliséggel a társadalomban. A prostitúcióban élő nők többsége mélyszegény körülmények közül kerül ki, emellett azon nők többsége, akik Kelet-Európából származnak és emberkereskedelem áldozataivá válnak, kisebbségi, főként cigány etnikai csoportokhoz tartoznak (Corrin 2005: 546). A szegénység és rasszizmus miatt a szexiparba kényszerülő roma nőket továbbá ugyanazokkal a stigmákkal szexualizálja a társadalom, mint

jellemzően a színesbőrű nőket – vadság, impulzivitás –, amelyek egy „primitívebb” és törzsi életforma asszociációjára adnak lehetőséget (Hancock 2008: 188).

2.2.3 A migráció feminizálódása

A vilárendszer-elemzés szakirodalma a migráció feminizációjának jelenségét a különböző régiók közötti globális egyenlőtlenségekre vezeti vissza (Portes és Böröcz 1989: 611). Az, hogy az országok közötti egyenlőtlen csereviszonyok az utóbbi években növekvő arányban kényszerítették a nőket a határok közötti mozgásra, Saskia Sassen (2002: 507–511) szerint két fő okra vezethető vissza: egyrészt jellemzően a nők vannak kiszolgáltatottabb helyzetben a háztartásokban, másrészt ők azok, akiket a háztartáshoz és gondoskodáshoz kapcsolódó munkákra alkalmaznak, illetve a testük a szexiparban is profitálható a fogadóországokban (Sassen 2002: 507–511).

A háztartásokban ingyen elvégzett reprodukzív munka csökkenti a tőke bérköltségeit és alacsonyan tartja a munkaerő árát. A háztartásban a munkafolyamatok hierarchikusan összekapcsolódnak és hozzájárulnak a globális tőkefelhalmozáshoz (Czirfusz et al. 2019: 12). Dunaway (2012) értékláncnak hívja azt a hálózatot, amelyen keresztül a kapitalista gazdaság közvetve vagy közvetlenül többletet von ki a háztartásokból a kapitalista vilárendszerben. Dunaway (2012: 455–456) ezt a többletet, a háztartások externalizált költségeinek nevezi. A következő hat kategóriába sorolja őket: az első a munkaerő újratermelése a gondoskodási munkán keresztül, a gyerekek megszületésével és felnevelésével. A második a háztartások és annak tagjai túlélésének veszélyeztetése a szűkös és egyenlőtlenül elosztott erőforrások mentén a kapitalista vilárendszerben. A harmadik a háztartások határainak és funkcióinak változása a pillanatnyi gazdasági körülményekre reagálva és a tőkefelhalmozás változó formáihoz igazodva. A negyedik a migráción keresztül a munkaerő exportja a nemzetállamok között a vilárendszerben. Az ötödik a láthatatlan reprodukzív munka. És végül az utolsó externalizált költség a háztartásokban a lányok és nők kizsákmányolása a patriarchális elnyomáson keresztül. Az utolsó kategóriába tartozik a lányok és nők szexuális kizsákmányolása is. A globális prostitúciós ipar következménye a munkaerő exportjának, tehát a migrációnak és a lányok és nők patriarchális elnyomásának a globális értékláncban. Shapkina (2014) emberkereskedelmi értékláncnak hívja azt a jelenséget, amelyen keresztül a nők áruvá válnak a globális prostitúciós iparban.

A mainstream migrációs szakirodalom alapvetően nemzetállamok szintjén vizsgálta a migrációs utak irányait (Lee 1966; Zelinsky 1971). E szakirodalomban jellemző elemzés volt a

nemzetállamok „pull” (kivándorlást előidéző) és „push” (bevándorlókat vonzó) faktoraival (*push-pull* modell) magyarázza az állampolgárok nemzetállamok közötti mozgását. A *push-pull* modell egyének racionális döntésein keresztül vizsgálja a migráció irányait aszerint, hogy mik a migrációt előidéző tényezők a kiinduló országban és milyenek a gazdasági és társadalmi körülmények a fogadóországban az egyén számára a kiinduló országhoz képest (Watters 2019). Portes és Böröcz (1989) kritizálja ezt a megközelítést és felhívják a figyelmet arra, hogy az elmélet nem ad választ a következő két kérdésre: egyrészt, hogy miért van az, hogy a kivándorlás nem megegyező arányú azonos gazdasági helyzetben lévő régiókban. Másrészt, hogy a migráció miért adott régiókba irányul, amikor más régiók is hasonló vagy jobb gazdasági helyzetben vannak a kiinduló régiókhoz képest. A szerzőpáros mellett érvel, hogy olyan migrációs elméletre van szükség, amely figyelembe veszi a nemzetállamok közötti egyenlőtlen csereviszonyokat, amelyek meghatározóak abban, hogy mely országok között mozognak az egyének (Portes és Böröcz 1989: 611–614); továbbá, amely figyelembe veszi a globális gazdasági folyamatokat és a régiós egyenlőtlenségeket az egyének különböző gazdasági helyzetben lévő régiók közötti mozgásánál (Portes és Böröcz 1989: 608). A migrációt egyrészt egy történetileg meghatározott jelenségként definiálják a szerzők, másrészt egy olyan eszközként, amelyen keresztül az egyének és a háztartások a régiók közötti egyenlőtlen csereviszonyokhoz, valamint az ebből fakadóan egyenlőtlenül elosztott erőforrásokhoz alkalmazkodnak (Portes és Böröcz 1989).

A nők az utóbbi évtizedekben nagy arányban váltak részévé az országhatárok közötti mozgásnak a háztartások megélhetése érdekében a szegényebb régiókban. A perifériás és félperifériás régiókban a külföldi cégek egyre nagyobb térnyerése egyre nagyobb nyomást helyez az exportipar fejlesztésére. Ennek hatására csökkenek az állami bevételek és nőnek az állami adósságok. Ezeknek a folyamatoknak következményeképpen jelentősen romlik a férfiak foglalkoztatási helyzete, amelyből fakadóan a háztartásokban feltértékelődnek a megélhetés alternatív stratégiái (Sassen 2002: 504). Ilyen alternatív stratégia a női migráció a jobb gazdasági helyzetben lévő régiókba a reprodukív és gondoskodási munkák elvégzésére (Gábrriel 2016; Katona és Melegh 2020) és a szexiparba (Katona 2019). A női migráció gyakran a háztartástagok nyomására történik, a női családtagok áruba bocsájtásával (Sassen 2002: 506).

Tehát a szegénység feminizálódása meghatározó oka a migráció feminizálódásának is. A szegénységben élő nők a periféria és a félperiféria országaiban a tömeges munkanélküliség hatására gyakran arra kényszerülnek, hogy a centrumországokban vállaljanak munkát. A transznacionális migráció populációjának felét nők teszik ki napjainkban (Monzini 2004: 1). Az a jelenség, hogy a gazdagabb országokban élő nők a félperiférián elhelyezkedő országokból

érkező nőkkel végeztetik a láthatatlan reprodukív munkát pénzért, szintén hozzájárul a migráció feminizációjának folyamatához (Lutz 2017). Ezt a jelenséget Federici (2012: 71) a háztartási és gondoskodási munkák kontextusában egy újfajta úrnő-szolgálólány viszonyként értelmezi, ahogyan a globalizáció lehetővé teszi a centrumországokban élő nők számára, hogy a gazdasági előnyeik miatt mentesüljenek a kettős kizsákmányolás alól, és a félperifériáról, perifériáról érkező nők végezzék el helyettük a háztartási munkát. Emellett az országhatárok közötti mozgásnak a szexipar is meghatározó mozgatórugója a nők esetében (Sassen 2002: 503).

A nők sokkal nagyobb kockázattal dolgoznak illegálisan és rejtetten a célországban, mint a férfiak, abból fakadóan, hogy jellemzően a láthatatlan munkákhoz kapcsolódó tevékenységeket látnak el (gondoskodó munkákat, mint például házicselések vagy gyerekfelvigyázók), vagy a prostitúciós iparba kényszerülnek (Morokvasic 2006: 5). A kiinduló országban gyakran utazási iroda és munkaügynökség címszó alatt egész csomagokat kínálnak az illegális migrációhoz a reprodukív munkákat ellátó és szexiparba kényszerülő nőknek. A centrumországokban pedig az utazás megszervezését, munkát, hamis iratokat és minden dokumentumot, ami az adott munkához szükséges (Monzini 2004: 2). Tehát a nők kizsákmányolása a migráció célországában, a gazdagabb országok piacán is többségében láthatatlan marad, és olyan munkákat látnak el a nők – pénzért, ám nagyrészt illegálisan –, melyek a kikényszerített felelőségeikhez kapcsolódnak a kapitalista világrendszerben, azaz a gondoskodáshoz, háztartáshoz és a testük árulásához. Emellett a gazdagabb országok állampolgárai a gazdasági előnyeikből adódóan nem látnák el ezeket a munkákat a centrumországokban (Favell 2008: 710). Tehát a perifériáról, félperifériáról érkező nők számára a gazdasági hátrányaik miatt ez a „piaci rés” marad.

Európán belül a migráció a félperifériás és centrumországok között gyakran „ingázó” formában történik. Bár a kutatások azt igazolják, hogy férfiak inkább ingáznak két ország között, mint a nők (Verwiebe et al. 2017: 10), az ingázás mindazoknak a nőknek a munkavállalására jellemző, akik háztartási és gondoskodási munkát végeznek, és akik a szexiparba kényszerülnek. A nők jellemzően arra az időre mennek el a célországba, amíg megkeresik a családjuk fenntartására elengedő összeget, majd ezután visszatérnek a családjukhoz a kiindulóországba (Sebhelyi 2012; Gábrriel 2016; Verwiebe et al. 2017; Melegh et al. 2018).

2.2.4 Magyar nők a nyugat-európai szexiparban

A magyar alsóosztálybeli nőket már az 1920-as évektől exportálták Nyugat-Európába annak érdekében, hogy erotikus kabaré showk-ban szerepeljenek (Szoveryf Milter és Slade 2005: 183). A gazdaság liberalizációjának hatására az 1970-es évektől Magyarországon elkezdtek megjelenni a szépségiparban a nyugat-európai befektetők, majd a szexipar körüli jogszabályok is egyre lazábbá váltak (Gregor, Csányi és Dés 2020: 63). A szegénység feminizációjának hatására a szexipar és a prostitúció is sokkal hangsúlyosabban és láthatóbban jelent meg a posztszocialista országokban, mint előtte (Watson 1993: 472). A rendszerváltás után a nők még drasztikusabb elszegényedésével és a nemek közötti munkaszegregáció hangsúlyosabb megjelenésével az alsóosztálybeli nőket egyre nagyobb számban kezdték el becsatornázni a szexiparba. A szexiparhoz kapcsolódó vállalkozások száma és a prostitúció aránya és láthatósága is rohamosan növekedett az országban a kilencvenes években (Watson 1993; Einhorn 1993). Magyarországon sokkal enyhébb szabályozás vonatkozott a szexiparhoz kapcsolódó vállalkozásokra, mint a régió más országaiban, így a kilencvenes években a nyugati befektetők alapvetően Magyarországot célozták meg (Gregor, Csányi és Dés 2020: 64). A nők elszegényedése a szexipar minden szegmensében jó alapot nyújtott arra, hogy egyszerűen lehessen az alsóosztálybeli nőket becsatornázni a testük árulására. Emellett a filmiparban megvolt a megfelelő infrastruktúra ahhoz, hogy jó minőségű pornófilmeket lehessen forgatni az országban (Szoveryf Milter és Slade 2005; Gregor, Csányi és Dés 2020). Watson (1993: 472) egyenesen úgy fogalmaz a kilencvenes években Magyarországot előntő szexiparral kapcsolatban, hogy rendszerváltással járó szabadság szimbóluma ezekben az években „*nem a kereszt volt többé, hanem a pornóasztár*”.

A kelet-európai nők a kilencvenes években kezdtek el megjelenni a centrumországok szexiparában is. Ebben az időszakban azonban a prostitúciós ipart még nem határozták meg olyan mértékben az országok közötti migrációs folyamatok Kelet- és Nyugat-Európa között, mint napjainkban. A magyar szegénységben élő – többségében roma – nők 2008 után kezdtek el tömegesen megjelenni azokban a nyugat-európai országokban, ahol a prostitúciót dekriminalizálták. A szakirodalom az Európai Unióhoz való csatlakozással és az abból fakadó liberalizált migrációs és munkaerőpiaci politikával, majd a 2008-as világválsággal járó tömeges elszegényedéssel magyarázza a magyar nők tömeges megjelenését a nyugat-európai városok szexiparában: a 2008-as világválság utáni években lett az amszterdami piroslámpás negyedben található Molensteeg utca beceneve „Nyíregyháza utca” (Siegel 2011) és ekkor kezdték el ellepni a svájci és német szexipart a magyar kistelepülésekről és mélyszegény telepekről

érkező, ingázó nők (Finger 2016). Hollandiában, Belgiumban, Németországban, Svájcban és Ausztriában is felülreprezentáltak voltak jelen ezekben az években a magyar nők a prostitúciós iparban (Siegel 2011; Clark és McArthur 2014; Katona 2019).

2.2.4 A prostitúció magyarországi szabályozása

A prostitúció magyarországi szabályozása nem követi sem a dekriminalizációs, sem az abolicionista modellt. Az 1999. évi LXXI. törvény védett zónákat határoz meg, ahol a nők nem árulhatnak szexet, de a törvény lehetővé teszi az önkormányzatok számára, hogy türelmi zónákat hozzanak létre. A gyakorlatban azonban az önkormányzatok ritkán jelölnek ki türelmi zónákat, és ha mégis megteszik, jellemzően a helyi lakosság ellenállásába ütköznek. Ráadásul a jogszabályban meghatározott védett övezetek fogalmát nem lehet egyértelműen értelmezni (Fehér 2009: 218). A magyar törvény szerint tehát a prostitúció legális Magyarországon, a nők elviekben a tizennyolcadik életévüket betöltve árulhatnak szexet. Mindazonáltal a gyakorlatban nem tud megvalósulni a prostitúció legalizálása: a türelmi zónák hiányában és a védett zónák pontos kijelölésének értelmezhetetlensége miatt, a gyakorlatban a prostitúcióban érintett nők folyamatos törvénysértést követnek el a szex árulásával és a rendőrök szabálysértéssel büntetik őket (Betlen 2013).

A magyarországi prostitúcióról nem készültek érdemi vagy átfogó kutatások, illetve tanulmányok, így nem ismert, hogy hány nő érintett a prostitúciós iparban. A becslések szerint Magyarországon körülbelül 5000-15000 nő lehet jelen a prostitúciós iparban (Forrai 2007: 1). A prostitúcióban érintett nők folyamatos elnyomás és ellenőrzés alatt vannak, és a szex árulásából megkeresett pénz nagy része a futtatóiknál köt ki. A szexiparral kapcsolatos keletreől nyugatra irányuló migráció évente nagyjából félmillió nőt érinthet az országban (Forrai 2007: 1). A prostitúciónak három jellemző formája van Magyarországon: az utcai prostitúció, az illegális bordélyházak, valamint az online oldalak, ahol a lakásokban szexet áruló nőket lehet elérni (Fehér 2009: 219).

2.2.6 Magyar nők a svájci prostitúciós iparban

Mivel a prostitúciós ipart meghatározó régiós egyenlőtlenségek természetét egy svájci esettanulmányon keresztül mutatom be, a következő részben annak történeti folyamatát és társadalmi mechanizmusait írom le, hogy hogyan válnak áruvá a svájci szexiparban a magyar nők. Az interjúalanyaim transznacionális útjai alapján elmondható, hogy a nők jellemzően több nyugati-európai ország prostitúciós iparában is megjelennek abban az időszakban, amíg jelen

vannak a prostitúciós iparban. A svájci esettanulmányt egy példaként használom, amelyen keresztül láthatóvá válnak azok a mechanizmusok, ahogyan a félperifériás régiókból a nők a centrumországokban áruvá válnak.

A 19. században a prostitúció kriminalizálása volt jellemző Európa-szerte, főként a szexuális úton terjedő járványok és betegségek megakadályozás érdekében (Kliverington, Day és Ward 2001: 81). Svájcban a 19. században falvakból és a közeli országok szegényebb régióiból csatornázták be a nőket a szexiparba, akik munkásként jóval alacsonyabb keresettel rendelkeztek volna. Jellemzően futtatókon keresztül jutottak el az országba és a nagyobb városokba, amelyekben egyre inkább nőtt a kereslet a prostitúciós ipar iránt (Siegenthaler 2017: 226). Az országban a prostitúciót 1942-ben a büntetőtörvénykönyv hatályba lépésével legalizálták és 1973-ban a prostitúció is belépett a szabad gazdasági tevékenység körébe (Isler és Jyrkinen 2018: 3). A büntető törvénykönyv azonban tiltja a prostitúcióban élő nők kerítését (Criminal Code of Switzerland: 195).

Napjaikban Svájcban a prostitúció szabályozása a dekriminalizációs modellt követi. A dekriminalizációs modellel a svájci jogalkotók a következő eredményeket szerették volna elérni: a prostitúció munkaként való legalizálását és a biztonságos körülmények megteremtését az önként szexet áruló nők számára, illetve a szexiparhoz kapcsolódó bűnözés, emberkereskedelem átláthatóvá tételét (Kilvington, Day és Ward 2001: 82). Svájcban nem országos szinten szabályozott a prostitúció, hanem kantonális szinten, azaz az önkormányzatok felelősek a szabályozásáért (Büschi 2014: 725). A prostitúció ugyanakkor legális, adóköteles tevékenység minden kantonban. A büntető törvénykönyv a személyi szabadság nevében tiltja azoknak az embereknek a büntetését, akik legális körülmények között szexet árulnak. Mindenhol a helyi rendőrség a felelős a szexipar ellenőrzéséért és az emberkereskedelmi ügyek feltárásáért. 2013-ig Svájcban 16 éves kortól árulhattak a nők legálisan szexet az országban, amikor is a Svájci Nemzeti Tanács felemelte 18 évre a korhatárt (Diegman et al. 2012: 50). Az önkormányzatoknak kötelező kijelölniük zónákat, ahol a nők legálisan árulhatnak szexet, a nőknek pedig a különböző zónákban a kantonális szabályozást kell betartaniuk (Diegman et al. 2012: 50). A kantonok állítják ki az engedélyt a nőknek a munkavállalásra, ők szabályozzák a tevékenység utáni adózás menetét és a szociális biztonságot a prostitúcióban élő nők számára (Isler 2016: 8).

Svájcban az emberkereskedelem áldozatainak többsége Kelet-Európából érkezik: Romániából, Magyarországról és Bulgáriából (Európa Tanács 2014). Az országban a prostitúció jelenségének négy meghatározó formája van: utcai prostitúció keretében,

masszázsszalonokban, bárókban és „kabarék”⁷ során lehet legálisan szexet árulni az országban (Isler 2016: 8). A szexipar Bern és Zürich tartományban a legkiterjedtebb az országban. 2013-ban 18-20 ezer emberre becsülték a prostitúciós iparban jelenlévő emberek számát (Reinschmidt 2016: 9). A becslések szerint 3 millió svájci frank az ország éves bevétele a szexiparból, ami a GDP 0,5 százalékát teszi ki (Isler 2016: 5).

A keleti-európai nők tömeges megjelenését a svájci szexiparban a szakirodalom az Európai Unió kelet európai nyitásához köti és az emberek szabad mozgásáról szóló egyezmény kiterjesztéséhez az újonnan csatlakozó országokra (Isler 2016: 46). Svájcban 2005-ben írtak ki népszavazást az Európa Unióhoz 2004-ben csatlakozott országok állampolgárainak szabad mozgásáról és 2006-ban lépett életbe az egyezmény a 2004-ben csatlakozott országok, többek között a magyar állampolgárokra is kiterjesztve (Federal Department of Foreign Affairs FDFA 2014). Magyar állampolgárként kétféle módon lehet szexet árulni Zürichben. Mivel az EU tagállamai és Svájc között él a szabad munkaerő-áramlásáról szóló megállapodás, ezért az egyik opció a Svájcban való letelepedés. Azonban a gyakrabban használt másik opció, hogy a nők egyéni vállalkozóként dolgoznak, kilencvennapos engedéllyel, amit szabadon használhatnak fel egy évben. Az utóbbi lehetőség egy EU-tagállamok és Svájc közötti megállapodáson alapul (Agreement on the Free Movement of Persons [AFMP]). A szabályozás hatására a főként kelet-európai vendégmunkások teszik ki az országban élő külföldiek 90 százalékát (Langseth-DePaolis 2019: 21).

A tapasztalat azt mutatja, hogy a Kelet-Európából érkező nők többségében nem tudnak letelepedési kérelemért folyamodni, azaz „B” engedélyt kérni, aminek a feltétele egy lakásbérleti szerződés lenne (Diegman et al 2012: 51). A lakásbérleti szerződés megszerzése körüli nehézségek általában a Kelet-Európából érkező nők háttéréből fakadnak. Egyrészt a pénztelenség miatt nem tudnak finanszírozni a lakásbérleti szerződést, mivel sokszor a családjuknak gyűjtik kint a pénzt, amit hazaküldenek, tehát nem tudnak a célországban nagyobb összegeket költeni. Mindemellett sok esetben még a futtatójuknak is kell pénzt adniuk minden üzlet után. Zürichben a lakáspiaci árak nagyon magasak, ezen körülmények között képtelenség lenne erre elegendő pénzt összegyűjtenie a prostitúcióban élő nők többségének. Egy kutatás, ami a magyar, Zürichben prostitúcióban élő nők helyzetét vizsgálta, arra jutott, hogy a nőknek átlagosan még 1,7 személyt kell eltartaniuk önmagukon kívül (Sebhelyi 2012: 68). Mivel a nők számára a lakáspiacon nem adnak ki lakásokat, így külön lakás piac épült ki számukra az országban, amelyen a keresetük 40–50 százalékát költik lakhatásra (Büschi 2014: 725). A

⁷A kabarétáncosok Svájcban tulajdonképpen azonos tevékenységet látnak el, mint a sztriptíz táncosok. Az előadott műsorok után a férfiak szexre használhatják őket, pénzért cserébe.

városban a szexet áruló nők többségében szobát bérelnek, amiért naponta kell fizetni (Büschi 2014: 725).

A különböző időszakokban megjelenő nemzetiségi arányok a svájci szexiparban lekövetik az emberek szabad mozgásáról szóló egyezmény kiterjesztését az újonnan csatlakozó tagállamokra: 2005 és 2012 között a magyar nők voltak jelen felülreprezentáltak a svájci szexiparban, a román és bolgár nők aránya pedig 2009-től kezdett el rohamosan növekedni (Isler 2016: 6–7). Svájcban a prostitúcióban érintett nők 75 százalékát külföldi nők teszik ki (Fábián et al. 2017: 2). Zürichben annyira látványos volt nemcsak a magyar nők, de a magyar futtatók jelenléte is városban, hogy 2013-ban új szabályozást vezettek be, amely a futtatók eltűnését és a nők nagyobb biztonságának biztosítását tűzte ki célul (Reinschmidt 2016: 16).

Ahogy fent arra már kitértem, a Kelet-Euróbából kiinduló Nyugat–Európát célzó női migrációt általánosan az ingázás jellemzi (Fábián et al. 2017: 3; Melegh et al. 2018). A svájci szexiparba érkező magyar nők többsége egy hónapon belül ingázik Svájc és Magyarország között, a munkavállalás szabályozása miatt nem is tudnának 3 hónapnál hosszabban maradni az országban. A magyar nők átlagosan 2-3 hétig maradnak Svájcban és az engedélyezett 90 munkanapot több alkalommal használják fel egy éven belül (Fábián et al. 2017: 3). A pár hetes kint tartózkodás oka, hogy a nők többsége az otthon maradt családját és partnerét tartja el a kint összegyűjtött pénzből, akikhez pár héten belül visszautaznak Magyarországra.

Amint a fenti adatok is mutatják, a dekriminalizációs szabályozás ellenére sem az illegális prostitúciót, sem a futtatókat, sem a nőket körülvevő kizsákmányoló mechanizmusokat nem sikerült eltüntetni a svájci szexiparból (Büschi 2014: 723). A Magyarországról érkező nőket jellemzően ugyanúgy futtatók kontrollálják, gyakran úgynevezett „kápókon” keresztül (Sebhelyi 2012: 70–71). Ahogy a svájci rendőrség elkezdte feltárni az emberkereskedelmi hálózatokat, a futtatók biztonságosabbnak találták azt a rendszert, hogy ők Magyarországon maradnak és kineveznek egy nőt, aki felügyeli a többi nőt, miközben szexet árulnak. Őket hívják kápónak: ők felügyelik és kontrollálják a futtatóhálózathoz tartozó többi nőt, és beszedik tőlük a pénzt az otthon maradt futtatók helyett.

Svájcban az illegális prostitúcióba jellemzően azok a nők szorulnak, akik a legkiszolgáltatottabb körülmények közül érkeznek – szegényebb országokból, szegényebb háttérrel, vagy nem EU tagállamokból érkeznek és a 90 napos legális munkavállalás nem áll rendelkezésre számukra (Reinschmidt 2016: 17–18). Az illegális prostitúcióba becsatornázódó nők számára amellet, hogy nincsenek biztosítva a dekriminalizációs szabályozással és legális munkavállalással járó jogok (Reinschmidt 2016: 17–18), ki vannak téve a rendőrségi

bírságoknak és nagyobb kockázattal lesznek erőszak áldozatai a szexiparban (Büschi 2014: 723).

3. Módszertan

A kutatásommal elsődleges célom, hogy a globális prostitúciós iparban jelen lévő magyar nők tapasztalatait láthatóvá tegyem a feminista empirizmus keretein belül. Ennek érdekében a feminista empirizmus módszertani hagyományaira támaszkodom a disszertációmban. A feminista empirizmus célja, hogy elnyomott csoportok hangját felerősítse és hallhatóvá tegye, megmutassa azoknak a csoportoknak a valóságát, amelyek láthatatlanok maradnak a társadalom számára (Smith 2005; Lykke 2010; Naples és Gurr 2014). A feminista empirizmus kiemeli annak fontosságát, hogy ahhoz, hogy a társadalomra vonatkozó megállapításokat tegyünk, fontos az egyének, a nők mindennapi tapasztalatait is vizsgálni (Smith 2005: 45–146), hiszen a kapitalista patriarchátus épp ezeket a tapasztalatokat rejti el a nőkhöz társított fizetetlen reprodukív munka és a nők elleni erőszak láthatatlanná tételével. A feminista empirizmus mentén az elemzésemben igyekszem a hangsúlyt alapvetően az ő perspektíváikra, narratívájukra helyezni, még ha elkerülhetetlen is, hogy a narratíváik interpretációja során alapvetően a saját értelmezésemben helyezem őket. Skeggs (1997: 1–16) felhívja a figyelmet a kutatók azon felelősségére, hogy kihangosítsák az alsóosztálybeli nők mindennapi tapasztalatait a társadalom számára. Értelmezésében a feminista módszertan megkérdőjelezi a tudástermelés hagyományos mechanizmusait és megmutatja azokat a rejtett tudásokat, amelyek a társadalom egyenlőtlen viszonyrendszeréből fakadnak. Továbbá megmutatja a nők különböző csoportjainak valóságát, amelyek történelmileg eltérő hatalmi viszonyok között alakultak ki.

A kutatásom során huszonöt nővel készítettem félig strukturált interjút, akik vagy a múltban, vagy az interjú időpontjában is részesei voltak a prostitúciós iparnak. 2015 és 2016 között tíz interjút készítettem magyar nőkkel Zürichben, akik a város egyik, Langstrassének nevezett belvárosi utcájában árultak szexet illegálisan. 2019 és 2021 között Budapesten és menedékházakban készítettem tizenöt interjút olyan nőkkel, akik érintettek voltak a prostitúciós iparban. Emellett öt interjút készítettem olyan szakemberekkel, akik a szociális intézményekben, illetve Zürichben az interjúalanyaimmal végeztek segítő munkát. Ezeket az interjúkat az érintett nők narratíváinak kontextualizálására használom a disszertációmban.

Kétszer voltam szakmai gyakorlaton Zürichben, egyszer egy hónapig, egyszer hat hétig, egy szervezet egyik alacsonyküszöbű szolgáltatásánál, amely a prostitúcióban élő nőket célozza

meg. Az interjúimat ezek alatt az időszakok alatt készítettem, 2015 nyara és 2016 ősze között. Disszertációmban empiriaként a szakmai gyakorlat alatt szerzett tereptapasztalataimat is felhasználom. Az alacsonyküszöbű szolgáltatás, ahol a gyakorlatomat végeztem, mind a három zónában jelen van Zürich városában, ahol legálisan lehet szexet árulni. A szociális munkások azonban csak a Strichplatz nevű zónában vannak folyamatosan jelen, ugyanakkor időszakosan a város azon részein is nyújtanak szolgáltatást, ahol a prostitúció illegális. A szociális ellátórendszerben az alacsonyküszöbű szolgáltatások funkciója egyrészt a megelőzhető ártalmak kockázatának csökkentése, másrészt az első lépcsőfok ahhoz, hogy valaki kapcsolatba kerüljön az ellátórendszerrel, ha komplexebb segítségre, támogatásra lenne szüksége. Elsősorban szociális munkásként voltam jelen a terepen, azonban a nők, akikkel az interjúkat készítettem, tisztában voltak a ténnyel, hogy kutatóként is jelen vagyok. Fontos kiemelni, hogy a szociális munkások a városban fontos szerepet töltenek be a prostitúcióban élő nők életében, a szexiparban elszenvedhető plusz ártalmak csökkentése tekintetében: a legtöbb esetben a szociális munkások segítenek a nőknek az óvszerhez, síkosítóhoz, ingyenes egészségügyi ellátáshoz való hozzáférésben, valamint a prostitúcióból való kiszállásban. Ennek következtében előfordulhat, hogy egyfajta autoritásként is tekinthetnek a nők a szociális munkásokra, ami befolyásolhatja az interjúk során a narratívákat, interakciókat. Ez a kettős szerep – szociális munkás és kutató – megfelelési vágyat okozhat az interjúalanyokban azzal kapcsolatban, hogy van-e jó válasz az interjúban elhangzó kérdésekre, emellett pedig lehetnek témák, amelyekkel kapcsolatban azt érzik, hogy nem lehetnek őszinték, mert akkor nem kapnak segítséget. Ilyenek lehetnek az olyan kérdések, amelyek az illegális jelenlétükkel, a futtatókkal, illetve az olyan helyzetekkel kapcsolatosak, amikor fokozott egészségügyi kockázatoknak teszik ki magukat, például óvszer nélkül is árulnak szexet a pénz szükségessége miatt.

Mindemellett az is befolyással lehet az interjú menetére, hogy mivel elsősorban mint szociális munkás voltam kapcsolatban az interjúalanyaimmal, sokuknak az élethelyzetéről, aktuális problémáiról már volt előzetes tudásom, az interjút megelőzően volt már velük kapcsolatom. Ez sokszor eredményezett olyan interakciókat az interjú során, amikor az interjúalanyaim csak visszautaltak történésekre, amelyekkel a munkám miatt már tisztában voltam. Ezek az előzetes tudások az interjúk során akadályozhatják az információ megosztását. Tipikus példa erre az én esetemben az egészségügyi problémák és az abortuszok kérdése. Az egyik feladatomban a munkám során a tolmácsolás és a nők támogatása volt olyan esetekben, amikor kapcsolatba kerültek az egészségügyi ellátórendszerrel. Az egészségügyi problémák és az abortusz is jelenthet stigmát a prostitúcióban érintett nők között, ezért a többi nő előtt sokszor titokban kell tartani őket. Emiatt az interjúk során az interjúalanyaim sokszor csak utaltak az

egészségügyi problémáikra. A másik oldalról viszont az előzetes bizalmi kapcsolat segítheti is az interjú menetét a kutató és az interjúalanyok között. Esetemben ez a nőket kizsákmányoló futtatókat érintő kérdéseknél ütközött ki leginkább. Akikkel nem volt előzetes kapcsolat, legfeljebb finom utalásokat tettek rá, hogy van futtatójuk, azonban azok a nők, akiknek már volt bizalmuk bennem, és tudták, hogy nem fordulok a rendőrséghez, ha erről beszélnek nekem, az interjúk során nyíltan beszéltek a férfiakról, akik kizsákmányolják vagy kizsákmányolták őket.

Három interjút olyan nőkkel készítettem, akik Budapesten árultak a testüket az interjú időpontjában, velük szociális intézményeken keresztül kerültem kapcsolatba, és az intézményekben készítettem el velük az interjút.

A maradék tizenkét interjút pedig olyan nőkkel készítettem, akik már kiszálltak a prostitúciós iparból és menedékházakban éltek. Magyarországon a menedékházak azok az intézmények, melyek a bántalmazott nőknek, illetve a szexuális célú emberkereskedelem áldozatainak nyújtanak férőhelyet, miután kiléptek egy bántalmazó párkapcsolatból, illetve a szexiparból.⁸ Két titkos menedékházban készítettem interjúkat nőkkel, az egyik állami fenntartású, a másik egyházi fenntartású menedékház volt. A menedékházak elérhetősége titkos, hiszen fontos, hogy a bántalmazó fél ne tudja, hogy hova menekült a partnere, illetve a szexuális célú emberkereskedelem áldozatainak esetében a futtatók miatt fontos, hogy ne legyen arról információ, hogy hova menekült az áldozat. A titkos menedékházakban a terápia lehetősége jellemzően elérhető a nők számára, tehát a prostitúciós iparban, illetve az előtte szerzett traumatikus élményekkel kapcsolatban a legtöbb nő terápiás folyamatban volt abban az időszakban, amikor az interjút készítettem velük.

A terápiás folyamat iránya, a terapeuta személye és látásmódja befolyásolhatja azokat a narratívákat, amelyek traumatikus eseményekhez kapcsolódnak, hiszen egy terápiás folyamatban a traumatikus eseményeknek a terapeuta és a páciense közösen adnak új jelentéseket (Herman 2011 [1992]: 236–254). Tehát ahogyan az interjúalanyaim jelentéseket adtak a velük történt eseményeknek, azt meghatározza, hogy a terapeuta milyen szemlélettel rendelkezik például a nők ellen elkövetett erőszak terén. Egy feminista terápia alapvetően a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőtlenségekből vezeti le a férfiak által, nők ellen elkövetett erőszak forrását. Azonban a nyolcvanas évektől meghatározó lett a társfüggőség fogalma a témában, amely eredetileg a függőségekben szenvedő emberek partnereinek kapcsolati

⁸ A menedékházak működtetését a 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (51. §), és a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet szabályozza.

függőségét írta le, de elkezdték a családon belüli erőszak kontextusában is használni. Ez a szemlélet azt, hogy az áldozat nem lép ki a bántalmazó párkapcsolatból az egyéni függőségre vezeti vissza, ezzel felelőssé téve az áldozatot az erőszakért (Frank és Golden 1992; Anderson 1994: 678; Dear 1996: 287). Interjúalanyaim narratíváiban gyakran megjelent ez az áldozathibáztató attitűd az ellenük elkövetett erőszak kapcsán. Anna például a visszaeséről beszélt annak kapcsán, hogy nem szeretne többé visszakerülni a prostitúciós iparba. A visszaesés szó egy tipikus szakzsargon Magyarországon, amelyet a függőkkel foglalkozó segítők és intézmények használnak annak leírására, amikor valaki egy hosszabb szünet után elkezd újra szexet használni.

És onnantól kezdve mondtam azt, hogy igazából nagyon sok mindenen mentem keresztül és nagyon nehezen nem jöttem helyre teljesen, meg még nagyon sok idő kell hozzá, hogy teljesen rendbe jöjjenek. Hogyha visszaesésről lenne szó, az életemben soha nem mondom azt, hogy soha. De azt mondom, hogy én többet nem. Tehát ennek újra kitenni magamat nem. Én ebből szeretnék ugyanúgy a gyerekeimmel együtt felépülni és ha módom van rá akkor olyan embereknek segíteni, aki ebbe épp visszaesne, mert nem tudja azokat a dolgokat, amiket én.
(Anna)

Az interjúalanyaim tizenkilenc és negyvenéves kor között voltak. Azok a nők, akik még benne voltak a prostitúciós iparban, inkább a korai húszas éveikben jártak, míg akikkel menedékházakban készítettem az interjút, harminc és negyven év közöttiek voltak. Az interjúalanyaim többsége mélyszegény háttérrel rendelkezett és fele arányban voltak roma és nem roma származású nők az interjúalanyaim között. Két nőnek volt alacsonyabb végzettsége, mint a nyolc általános iskolai osztály. Tizenkét interjúalanyomnak általános iskolai végzettsége volt, hat interjúalanyomnak szakmunkás képzettsége, két interjúalanyom járt szakközépiskolába. Három interjúalanyom rendelkezett gimnáziumi érettségivel, ami a legmagasabb iskolai végzettség volt a nők körében, akikkel beszéltem. Az interjúalanyaim narratíváit anonim módon interpretálom a dolgozatban, amikor a velük készített interjúkból idézek, álneveket használok. Az interjúalanyaim szóban egyeztek bele az interjúba azok elkészítése előtt.

Fontos kiemelni, hogy a mintám fele olyan nőkből állt, akik hivatalosan is emberkereskedelem áldozatai voltak menedékházakban. Emellett a rétegzett prostitúciós ipar egy szegmensével foglalkozom a disszertációmban, az interjúalanyaim mélyszegény háttérből származnak. A globális prostitúciós ipar legnagyobb populációját azonban azok a nők teszik ki, akik mélyszegény háttérrel rendelkeznek (Corrin 2005: 546).

1. ábra: Interjúalanyaim álneve, életkora, lakóhelye 14 évesen, legmagasabb iskolai végzettsége, lakóhelye az interjú időpontjában, az interjú készítésének helyszíne

	Név	Kor	Etnikai csoport	Lakóhely 14 éves korban	Iskolai végzettség	Jelenlegi lakóhely	Interjú helyszíne
1	Juli	36	nem roma	Székesfehérvár	befejezett általános iskola	Budapest	Menedékház
2	Anna	36	nem roma	Kiskunfélegyháza	befejezett általános iskola		Menedékház
3	Anita	27	roma	Budapest	befejezett általános iskola		Menedékház
4	Kriszti	27	roma	Szabolcs	szakmunkásképző		Menedékház
5	Laura	32	nem roma	Szirák	befejezett általános iskola		Menedékház
6	Gabi	34	roma	Budapest	kevesebb, mint 8 általános	Budapest	Budapest
7	Kata	37	roma	Nyírbátor	kevesebb, mint 8 általános	Budapest	Budapest
8	Virág	22	roma	Sátoraljaújhely	gimnáziumi érettségi	Budapest	Zürich
9	Zsuzsa	30	nem roma	Budapest	szakmunkásképző		Menedékház
10	Andrea	29	nem roma	Hölgysz	szakmunkásképző		Menedékház
11	Lilla	27	nem roma	Miskolc	gimnáziumi érettségi	Miskolc	Zürich
12	Liza	34	nem roma	Pécs	befejezett általános iskola		Menedékház
13	Sára	30	roma	Zalaegerszeg	szakmunkásképző	Zalaegerszeg	Zürich
14	Eszter	18	nem roma	Nyíregyháza	befejezett általános iskola	Bulgária	Zürich
15	Réka	28	roma	Kompolt	befejezett általános iskola		Menedékház
16	Judit	38	roma	Budapest	befejezett általános iskola	Budapest	Budapest
17	Luca	30	nem roma	Budapest	befejezett általános iskola		Menedékház

18	Hanna	39	nem roma	Sarkad	szakközépiskola		Menedékház
19	Gréta	32	nem roma	Budapest	befejezett általános iskola	Budapest	Budapest
20	Rita	21	nem roma	Orosháza	gimnáziumi érettségi	Orosháza	Zürich
21	Nóra	27	nem roma	Mezőkövesd	szakmunkásképző	Mezőkövesd	Zürich
22	Lea	26	roma	Békéscsaba	szakközépiskola	Békéscsaba	Zürich
23	Róza	20	roma	Budapest	szakmunkásképző	Budapest	Zürich
24	Fruzsina	20	roma	Budapest	befejezett általános iskola	Budapest	Zürich
25	Patricia	28	roma	Hodász	befejezett általános iskola	Zürich	Zürich

A prostitúcióban érintett nők a nehezen elérhető populációk („hard to reach population”) körébe tartoznak a szociológiai szakirodalomban (Faugier és Sargeant 1997: 791; Benoit et al. 2005: 263). Azok a csoportok tartoznak ebbe a kategóriába, akiknek a számáról, háttéréről, életmódjáról nincsenek, vagy kevés átfogó statisztika létezik, illetve akik olyan csoporthoz tartoznak, amelyről ha a csoporttagság kiderül, fenyegető lehet számukra vagy akár büntetőjogi következményekkel is járhat. E csoportok bizalmatlanok a kívülállókval szemben és úgy érzik, hogy sok információt nem oszthatnak meg idegenekkel, mert veszélybe kerülhetnek. A nehezen elérhető populációkhoz való hozzáférést még nehezebbé teheti az ellenséges vagy stigmatizáló társadalmi környezet (Benoit et al. 2005: 264–265). Kutatásom során gyakran küzdöttem azzal, hogy nehezen értem el az érintett nőket. Emellett az interjúk során a nők gyakran felhívtak a figyelmemet arra, hogy ők nem szoktak ezekről a témákról beszélni és ez egy kényelmetlen helyzet számukra. Hanna például így fogalmazott, amikor arról kérdeztem, hogy lettek-e egészségügyi problémái a prostitúciós iparban:

Hál’istennek semmi betegségem lett. Az ember ügyel arra, hogy gumival meg ilyenek. Most nekem furcsa ezekről a dolgokról beszélni, mert én nem szoktam ilyenekről beszélni. (Hanna)

Gabi rám szólott, hogy ne ilyen hangosan beszéljünk, amikor a futtatóra terelődött a szó.

Ne ilyen hangosan! Össze-vissza laktam. Például striciknél. (Gabi)

Az interjúim készítésekor gyakran egyértelmű volt, hogy a nőknek egy-egy kérdés vagy esetleg maga az interjú helyzet kényelmetlen volt.

Mindegyik nő, akivel interjút készítettem több helyszínen árult szexet élete során, jellemzően eleinte Magyarországon nagyobb városokban, majd Budapesten, ezután több helyszínen Nyugat-Európában. Ahogy azt már jeleztem, feltűnő különbségek voltak megfigyelhetőek azon nők narratívái között, akik már kiszálltak a prostitúciós iparból és azokéi között, akik még benne voltak. Ebben sok külső tényező is szerepet játszott: azokkal a nőkkel, akikkel Zürichben készítettem interjút, előre megbeszéltem egy interjúidőpontot és az interjú helyszínét, hogy legyen rá időnk és terünk, hogy hosszabban beszéljünk. Ettől függetlenül abból az időszakból vettem el az idejüket, amikor pénzt is kereshettek volna, tehát rajtuk volt a nyomás, hogy minél gyorsabban végezzünk az interjúval. Emellett sokszor érezhető volt rajtuk a félelem azzal kapcsolatban, hogy túl sok információt osztanak meg velem. Ez a félelem szólhatott a futtatójuk felé is, tehát, hogy nehogyan elmondjanak nekem olyan információkat, ami dühöt váltana ki benne, vagy nehogyan tudomást szerezzen róla, hogy beszéltek velem.

Sokszor az volt a benyomásom az interjúk során, hogy a nőket, akikkel beszélgetek, ritkán kérdezik meg bármiről, ritkán kerülnek olyan helyzetekbe, amikor számítana, hogy honnan jönnek, kik ők, mi a véleményük arról, ami velük történik. Tehát sokszor nehézséget okozott nekik, hogy válaszoljanak a kérdéseimre, melyek során alapvetően az ő személyes tapasztalataikra voltam kíváncsi. Azoknak a nőknek azonban, akiknek a prostitúciós ipar a múltban volt jelen az életükben, volt egy narratívájuk magukról, az iparról és arról, hogy mi történt velük a prostitúciós iparban.

Hydén (2008: 8–9) kiemeli, hogy amikor érzékeny témákról készítünk narratív kutatást, akkor mindig ott van a veszélye annak, hogy az interjúalanyunkhoz képest hatalmi pozícióba kerülünk, még abban az esetben is, ha nincs közöttünk formális hatalmi viszony, mint például szociális munkás–ügyfél szerep, ahogyan köztem és a Svájcban szexet áruló interjúalanyaim között ez a formális hatalmi viszony is jelen volt. A hatalmi egyenlőtlenség jelen van az interjú során az interjú műfaja miatt is: az interjúalany a legérzékenyebb részleteit meséli el az életéről, miközben a kutatóról nem sokat tud meg az interjúkészítése közben. Emellett a legtöbb esetben az osztályviszonyok által meghatározott hatalmi egyenlőtlenségek is jelen voltak az interjúim készítése során (vö.: Katona 2017: 83–85): egy értelmiségi, sokkal jobb gazdasági körülmények között élő nő készített interjút, jellemzően alsóosztálybeli háttérrel rendelkező nővel.

Az interjúalanyaim sokszor olyan témákról beszéltek, amik fontos fordulópontot jelentettek az életükben, meghatározzák az életük mindennapjait. Az én kutatásom esetében

ezek jellemzően erőszakos és traumatikus élmények voltak, melyekhez erős érzések kapcsolódnak: például düh, félelem, sokszor büntudat és szégyen. Tehát nem könnyű róluk beszélni és a hozzájuk kapcsolódó érzéseket megélni. Azonban sokszor jó hatással is lehet a traumafeldolgozásra a traumatikus élmények elmesélése, kontextusba helyezése (BenEzer 1999: 29). Több olyan interjúalanyom is volt, akikkel menedékházakban készítettem interjút és kifejezetten céljuk volt, hogy elmeséljék, ami velük történt, hogy másokkal ne történhessenek meg ugyan ezek az események. Többször is előfordult, hogy az interjúalanyaim jelezték, hogy rossz nekik erről a témáról beszélni. Laura például így fogalmazott:

Hát lényegében úgy történt, hogy bekerültem abba a családba. Ott először minden szép és jó volt. Huh. Na várj egy kicsit. Utána meg azért csak bejöttek ezek, hogyha nem mész el...Áh. Kicsit rossz erről beszélni, én megmondom az őszintét.
(Laura)

Amikor az interjúalanyaim jelezték, hogy olyan témákról kérdezem őket, amikről nehéz beszélni, teret adtam arra, hogy szünetet tartsunk. Több esetben felajánlottam nekik, hogyha kényelmetlen a helyzet, be is fejezhetjük az interjút. Ebben a segítségemre volt a sok éves segítői munkatapasztalat a nők elleni erőszakot átélt nőkkel.

Az interjúim leiratait ATLAS. ti programmal elemeztem. A 25 interjút 78 kód alapján elemeztem, amelyek a következő témákhoz kapcsolódtak: életút, traumatikus események, erőszak, szex, prostitúciós ipar, kapcsolatok a prostitúciós iparban, kapcsolatok a prostitúciós iparon kívül, életkörülmények, lakhatás, viszonyulás Magyarországhoz, viszonyulás külföldi országokhoz, tervek a jövőre nézve. A szakirodalom „*etikai másnaposságnak*” hívja a kutató szégyenét azzal kapcsolatban, amikor mások történeteit a saját szakmai előmenetelére használja fel (Lofland és Lofland 1995: 28). A szégyen nem is akkor meghatározó, amikor a kutató az adatfelvétel közben interakcióban van interjúalanyaival, hiszen ott jelen van a helyzetben, párbeszédet folytat velük, hanem később, amikor az interjút legépeli, illetve amikor elemzi és íráshoz használja őket.

A nők, akikkel beszéltem, sokszor féltettek tőle, hogy túl sok lesz nekem az információ, amit elmondanak, és nem fogom őket elbírní. Az interjúk során hiába voltak ők azok, akik talán életük legtraumatikusabb élményeit mesélték el nekem, engem féltettek attól, hogy túl sok lesz nekem az, ami velük történt és meg fog viselni. És sok szempontból igazuk is volt: valóban ott ült előttük – sok esetben a sokadik – láthatóan középosztálybeli háttérrel rendelkező, az „*egyetemi dolgaihoz*” interjút készítő nő, akinek még ha a nők elnyomásáról sokféle személyes tapasztalata is van, lehet, hogy azzal a szintű kiszolgáltatottsággal és kizsákmányolással, amit

az interjúalanyaim tapasztaltak a gazdasági kiszolgáltatottságuk mentén, soha nem találkozott a személyes életében. Még akkor is, ha a közös, nők elnyomásáról szerzett élményeink helyenként teret adtak a kapcsolódásra és arra is, hogy legyen egy közös identitásunk, ami mentén pozícionáljuk magunkat a világban, az interjúalanyaim számára és számomra is tiszta volt, hogy gazdasági és társadalmi előnyeim mentén nem sok esélyem van rá, hogy valaha olyan szintű kizsákmányolással nézzek szembe, aminek ők az áldozatai voltak.

4. EREDMÉNYEK

4.1 Szex a prostitúciós ipar kontextusában

Ebben a fejezetben azt az állítást vizsgálom, hogy a prostitúciós ipar neoliberais megközelítésének állításával ellentétben nem pusztán a szexuális aktus az, ami áruvá válik a prostitúciós iparban, hanem a nők teste, és a nők maguk is fiktív áruvá válnak. Az interjúalanyaim elbeszélései alátámasztották ezt az állítást. Többségük úgy került be a szexiparba, hogy vagy a családtagjaik eladták őket vagy a partnerük, családjuk profitálható áruként használta őket. Polányi (2004: 104–105) az áru fogalmát eladásra termelt javakként definiálja és a piacot az eladók és a vevők találkozásaként. Azonban kiemeli, hogy a kapitalista gazdaság minden szereplőjének van piaca és azokat a szereplőket, melyeket nem eladásra termeltek de mégis áruvá válnak, fiktív árunak nevezi (Polányi 2004: 107). A kapitalista világrendszer integrálja a patriarchális viszonyokat a tőke-termelés érdekében és a társadalmi reprodukció és azon keresztül a nők is, a profit-termelés érdekében vannak felhasználva (Fraser 2014: 551). A szexipar ennek a folyamatnak az egyik leképeződése. A nőket nem a piacra termelték, tehát ebben az értelemben nem nevezhetők árunak, azonban többek között a szexiparban is áruként funkcionálnak: a szexiparban gyakran konkrétan eladják és veszik őket, vagy a patriarchális viszonyokon keresztül a férfiak tulajdonaként funkcionálnak, akik szexuális aktusokra adják el őket.

A prostitúciós ipar neoliberais megközelítése a szexet azonosítja áruként az iparban és nem magukat a nőket (Jeffreys 2009: 173–197; Ekman 2013 [2010]: 85–89). Ennek cáfolására bemutatom azt, hogy a nők, akikkel interjúztam, hogyan beszélnek a szexről – amelyre a legtöbben *üzletként* hivatkoztak az interjúk során – a prostitúciós ipar kontextusában. Emellett bemutatom, hogy az iparban eltöltött évek hogyan határozzák meg a szexualitáshoz, illetve a férfiakhoz való viszonyukat a szexiparból való kiszállás után, mind a mai napig, mely

narratívák alátámasztják, hogy a szex és a szexuális aktus során történő események nem leválaszthatóak az egyénről (2013 [2010]: 85–89).

Végül az interjúalanyaim narratíváin keresztül elemzem az anyaságot mint feminin szerepelvárást. Bemutatom, hogy egy olyan a társadalom által elvárt feminin szerep, amely alapvetően növeli a nők kiszolgáltatottságát a patriarchátusban, hogyan válik mégis a prostitúciós ipar ellentétévé a nők elbeszéléseiben. Annak ellenére, hogy gyakran az anyaság miatti gazdasági kiszolgáltatottság tartotta benne a nőket az iparban, a legtöbb esetben később, a gyerekük és a gyerekük jólléte motiválta őket arra, hogy minden akadály és nehézség ellenére kiszálljanak a prostitúciós iparból.

4.1.1 A nők mint áruk

Azt az állítást, hogy a prostitúciós iparban a nők maguk válnak fiktív áruvá (Polányi 2004: 101–110) – nem pusztán a szex, amit árulnak vagy a szexualitásuk amely leválasztható lenne a testükről vagy a személyükről (Ekman 2010: 85–89) – az interjúalanyaim elbeszélései alátámasztották. Nemcsak az üzletek kontextusában beszéltek arról, hogy a prostitúciós iparban vásárolt szex nem leválasztható a testükről vagy önmagukról, hanem azt is megfogalmazták, hogy magában az iparba jellemzően „árúként” kényszerítették bele őket. Adták-vették őket a különböző társadalmi kiszolgáltatottságaik mentén. A narratíváikban az áruvá válásuk a következő formákban jelent meg: a mélyszegénységben élő családjuk adta el őket futtatóknak; illetve futtatók adták-vették őket egymás között. Azaz jellemzően úgy kényszerültek bele a prostitúciós iparba, hogy a családjuk egy profitálható áruként használta őket és úgy maradtak benne, hogy a futtatók eladták és megvásárolták őket, emellett szexuális aktusokra árulták őket.

Shapkina (2014) a nők futtatók vagy egyéb szereplők általi prostitúcióba kényszerítését a szexkereskedelmi áruhánc bementi pontjaként azonosítja, amely ponttól kezdve a nők áruként funkcionálnak a világrendszer kapitalista gazdaságában. Bemeneti pontként két jellemző utat nevez meg: amikor a nők ismerősök vagy családtagok által kerülnek a szexiparba, vagy amikor elrabolják őket kifejezetten azzal a céllal, hogy kereskedjenek velük.

Gyakori volt a vizsgálatomban szereplő nők körében, hogy a gyermekotthonban eltöltött éveik alatt vagy az intézmény elhagyásakor kényszerítették bele őket a prostitúcióba. Interjúalanyaim narratívái tehát megerősítik a korábbi kutatások megállapításait: Magyarországon a gyermekvédelemben lévő és a gyermekvédelmi intézményekből kikerülő fiatal felnőtt lányok felülreprezentáltak szexuális emberkereskedelemben áldozatává

(Betlen 2013; Vidra, Katona és Sebhelyi 2018). A gazdasági és érzelmi kiszolgáltatottság miatt a futtatók tudatosan környékezik meg a gyermekotthonban élő lányokat. Gyakran a gyermekotthonban felnövő nőknek és lányoknak nincsenek kapcsolataik az intézményen kívül, és nem tudnak hova menni az intézményből való kikerülés után. Mivel a lakhatásuk és a gazdasági helyzetük gyakran megoldatlan, könnyen válhatnak a futtatók manipulációjának áldozatává és ezen keresztül áruvá a prostitúciós iparban. A futtatók jellemzően romantikus ígéreteken és egy párkapcsolat ígéletén keresztül manipulálják bele a lányokat, fiatal felnőtt nőket a prostitúciós iparba (vö.: Vidra, Katona és Sebhelyi 2018: 657). Anita egy lakásotthonban⁹ élt, amikor megismerkedett a futtatókkal, akik onnantól kezdve adták-vették őt egymás között.

Megismerkedtem velük (futtatókkal) szintén a lakásotthonon keresztül, hát nekik voltak barátaik és akkor én is megismerkedtem velük. Így, így. Aztán már eladnak, onnan már nem mehetsz el, akkor lelépsz, akkor már keres, már mindkettő keres. Az is, akinek eladtak, meg az is, aki eladott. Mert hogy pénzbe kerültél neki. Igen. (Anita)

Berkeszen voltam intézetben, onnan kikerültem Nyírbátorba, Szabolcsba, és ott voltam majdnem 19 éves koromig. Kijártam az általánost, szakmát raktak a kezembe, megtanítottak főzni. Én úgy kerültem ki egy családhoz, mármint ottani lakó volt, ismertem őket, mondta, hogy segítek nekik pénzüleg. Mondta, hogy nyugodtan költözzek oda hozzájuk és segitettem nekik, ugye pont akkor fejeztem be a szakiskolát. Bementem feliratkozni, hogy szeretnék dolgozni, stb., interjúra mentem, utána én hülye a szobámban hagytam a pénztárcámat a bankkártyámmal, pin kód mellette és aztán nézem a bútorokat, hogy rendeltek maguknak új bútorokat, az én kis pénzemből. Nem tudtam ellene semmit tenni, mert nem tudtam bizonyítani. Csak annyit mondtak, hogy kölcsönvették. Mondom jó, akkor ezt majd kérem vissza. És utána annak a családnak az anyukája egy férfihez akart odaadni, állítólag meg is vett. Állítólag, én nem tudtam róla. És akkor nem hagyott békén, zaklatott az a csávó. Én pedig szóltam egy nevelőnek, aki táboroztatott minket az intézetben, annak szóltam, ő egy Alapítványnak a vezetője volt és ő segített nekem, hogy Pestre feljussak. Ahogy voltam, ruhástól, nem tudtam semmit elhozni, úgy kerültem fel Pestre a ... alapítványhoz. (Kriszti)

Anita és Kriszti is egy gyerekotthonban nőttek fel és amikor kikerültek az intézményből, nem volt hova menniük. Anitát a gyermekotthonban megismert ismerősei adták el futtatóknak és onnantól nem tudott kiszállni a prostitúciós iparból. Kriszti szintén a gyermekvédelmi

⁹ A lakásotthon olyan gyermekotthon, amely legfeljebb 12 gyermek ellátását biztosítja önálló lakásban vagy családi házban, családi körülmények között (1997. évi XXXI. törvény [Gyvt.]).

rendszerben eltöltött évek során ismerte meg a családot, akik később eladták egy férfinak. A gyermekotthonnal kapcsolatban, ahol felnőtt, úgy érzi, hogy sokat támogatták, és később az ottani nevelője segített neki abban, hogy menedékházba kerüljön. Tehát a problémák számára akkor kezdődtek, amikor kikerült a gyermekvédelmi intézményből.

Több interjúalanyom úgy került bele a prostitúciós iparba, hogy a családja anyagi válságba került vagy nem tudta fenntartani magát, és eladták futtatóknak azért cserébe, hogy ki tudják fizetni a tartozásaikat, vagy kiállították az utcára, hogy abból éljenek – így ők maguk is a nők futtatóivá váltak. A család és a háztartás a kapitalizmusban újratermelési egységként is funkcionál, a reprodukciós folyamatokat a globális kapitalista termelés integrálja magába. A háztartás újratermelési egységként funkcionál az élet – a munkaerő – újratermelése kapcsán és azon tevékenységek kapcsán, amelyek az ember életmaradásához és munkaerejének fenntartásához kapcsolódnak (Csányi, Gagyai és Kerékgyártó 2018). A szegénységben élő családoknak, háztartásoknak alternatív stratégiákat kell találniuk arra, hogy ezeket az újratermelési funkciókat el tudják látni és a háztartás tagjainak megélhetését meg tudják teremteni (Dunaway [2012] 2018). Ezek az alternatív stratégiák az interjúalanyaim családtagjai esetében azt jelentették, hogy vagy a női családtagok testből profitálva tartották fent a háztartást, vagy eladták a család női tagjait. Tehát a nőket fiktív áruként használták annak érdekében, hogy a háztartás el tudja látni a reprodukciós funkcióit.

Kata és a húga egy mélyszegény családba születtek a Nyírségben. A családjuk nem tudta magát fenntartani és emiatt folyamatos uzsorahitelt („*kamatos pénz*”) kellett felvenniük. Az uzsorahiteleket azon mélyszegény családok, szegénytelepen élő háztartások számára biztosítják magánszemélyek, akiknek nem lenne módjuk más formában hitelhez jutni. Ezek a magánszemélyek által nyújtott hitelek rugalmasan alkalmazkodnak a körülményekhez, amelyek között ezek a háztartások élnek. Jellemzően az uzsorás hitelek nagyon magas kamattal járnak és abban az esetben, ha a háztartások nem fizetnek, az uzsorások gyakran fenyegetőznek erőszakkal és zsarolják a családokat (Gosztonyi 2018: 11–50; Durst 2019: 62). Kata úgy került be a prostitúciós iparba, hogy az apja eladta őt és a húgát, mert nem tudta kifizetni az uzsorakamatot az uzsorásnak, és az uzsorás azzal fenyegette, hogy megöli, hogyha nem fizeti ki a tartozását.

Ott volt a legrosszabb. Nyírbátorban, hát igen. Ott volt a legrosszabb Nyírbátorban, mert kenyérből nem ettünk eleget. És a kamatos pénzt apukám felvette, és eladott bennünket a kamatért. Fölszedte, és akkor nem bírta megadni, és meg akarták ölni és eladott bennünket fiatalon. (Kata)

Gabit először a családja állította ki az utcára, hogy legyen miből fenntartani a háztartást. Először az anyukáját, majd később a testvéreit tartotta fent a szexiparból keresett pénzből.

A családban 12 évesen elkezdtem a drogot. Apám meghalt. Anyám nem foglalkozott velünk, inkább kiállított, hogy csináljam a pénzt. Nekik is csináltam, amikor anyu meghalt, hogy tudjanak élni, enni. Ennyi a családom. Nem volt családom. (Gabi)

Kata és Gabi is szűkszavúan, de sok dühvel beszélt a családjáról az interjú során annak okán, hogy a szülei kényszerítették be őket az iparba, ahol aztán mások több évtizeden át használták őket.

Julit az első barátja kényszerítette bele a pornóiparba, így került be a szexiparba. A férfit kamaszkorában ismerte meg, amikor egy bentlakásos iskolában élt, és évekig csak leveleztek.

Tizenhárom évesen egy osztálykiránduláson megismertem egy fiút, ő akkor tizenöt éves volt és már javában forgatott meleg filmeket. Én erről nem tudtam. 16 évesen már megengedték ebben a modernizált apácazárdában (*a bentlakásos iskola, ahova járt*), mert hogy akkor már három éve leveleztünk evvel a fiúval, hogy elmenjek hozzá egy hétvégére. És ő így, a lényeg az, hogy eléggé behülyített és a lényeg az, hogy tizennyolc évesen, amikor kiváltam ebből az otthonból, abban voltam, hogy hát akkor én evvel a fiúval összekötöm az életemet. Megvolt az eljegyzés, ki volt tűzve az esküvőnk napja és megmondta nekem, hogy hát tök jó lenne, ha elmennél modellnek, mert hogy szép vagy. És persze boldogan igent mondtam, mert persze melyik nőnek nem esik jól, ha a párja dicséri. Ő akkor már évek óta filmeket forgatott. És elvitt egy forgatásra, amiről nekem azt mondta odahaza, hogy elmegyünk egy fényképezésre, egy castingra. Ott fegyvert fogtak a fejemhez és közölték, hogyha nem csinálom meg a filmet, akkor ott halok meg. Végignézte, ahogy öt férfi végigment rajtam egy filmben. Ezek után én kidobtam a jegyűrűt, elkezdtem drogozni, nem bírtam egyből kiszállni, nem volt hova mennem, tehát nála laktam, amíg nem találtam egy albérletet. (Juli)

Juli barátja sokáig udvarolt Julinak, mielőtt Juli összeköltözött vele. Juli útja a szexiparba, annak ellenére, hogy családjával nőtt fel, hasonlít azokéra a nőkére, akiket a gyermekotthonban eltöltött éveik során kényszerítettek bele. Később a bátyja is használta a testét és eladta futtatóknak.

És mikor végre úgy döntöttem, hogy én ebből kiszállok, visszamentem Fehérvárra, mert ugye ott lakott a nővérem, a féltestvérem, a bátyámék meg minden. És szerettem volna, ha segítenek. És ez történt. Az idősebbik bátyámhoz mentem, mert a nővérem nem akart befogadni a pornózás miatt, mert ő épp akkor baptista teológiát végezte. Ellentétes volt az ő hitelveivel. Bocss, nagyon-nagyon ironikus tudok lenni, ettől függetlenül istent tényleg szeretem. És az idősebbik bátyám úgy

döntött, hogy akkor ő megnézi, hogy mire mentem ezzel a pornósínésznőséggel és lakbér fejében ő használta a testemet. És akkor jött az, hogy ő beültetett egy autóba és föl vitt Pestre egy brigádhoz, akiknek eladott, 500.000 Ft-ot adtak értem. És akkor onnantól kezdve ők egy lakáson tartottak, tehát ilyen biztonságiőr-szerű volt az ajtómnál, le volt fizetve az összes rendőr. Napi 20-25 vendégem volt, nagyon sokat kerestek rajtam. (Juli)

Juli cinikusan beszél arról, amikor családjától próbált segítséget kérni, hogy ki tudjon szállni a szexiparból. A családja nem segített neki a kiszállásban, és a bátyja ismét áruvá tette.

A lakhatás az interjúalanyaim narratíváiban erőteljesen megjelent mint strukturális probléma. A lakhatási szegénység szorosan összefonódik a női elszegényedés jelenségével és a szegény nők áruvá válásával (Dés és Pósfai 2021). Az 1970-es évektől a magyar lakás piac egyre inkább a tőkebefektetések terévé vált, aminek hatására az ingatlanárak egyre drasztikusabban növekedtek, a háztartások többsége számára megfizethetlenné váltak. A rendszerváltás utáni privatizációs folyamat következményeként az állami tulajdonú lakások száma egyre csökkent, majd minimális lett. A lakhatás megoldása az emberek többsége számára csak piaci keretek között vált megoldhatóvá, ami azt jelentette, hogy az alsóosztálybeli emberek számára a tartós lakhatás szinte lehetetlenné vált (Gagyai et al. 2019: 203–204). A nők különösen érintettek a lakhatási szegénység problémájában az őket érő strukturális elnyomás mentén: a háztartásban érvényesülő patriarchális nemi szerepek és a munkaerőpiaci szegregáció megalapozza a nők nagyobb arányú lakhatási szegénységét és kiszolgáltatottá teszi őket a családjuknak, partnerüknek a lakhatási helyzetük terén is. A lakhatási szegénységben élő nők aránya a 2008-as gazdasági válság hatására tovább növekedett. A devizalapú hitelek összegei drasztikusan nőttek ebben az időszakban. A háztartásokban gyakran a lakáshitelek törlesztése a közüzemi díjak befizetésével társulva, a reprodukív feladatok ellátásába ágyazódik. E folyamatok miatt a nők – a patriarchális nemi szerepek mentén – nagyobb arányban érintettek a lakáshitelek és közüzemi tartozások miatti eladósodásban (Bródy és Pósfai 2020: 35). A nők esetében gyakran a lakhatás megoldatlansága az oka kényszerű együttéléseknek, ami sok esetben a bántalmazó párkapcsolatokból való menekülés gátja (Dés és Pósfai 2021: 14–16). Az interjúalanyaim körében emiatt volt, hogy lakhatási problémáik miatt kerültek be a szexiparba, vagy a lakhatás megoldatlansága miatt nem tudtak szabadulni a prostitúciós iparból, a futtatójuktól.

Laurát és Annát egy-egy család dolgoztatta azért, hogy legyen miből megélniük. Laura terhes lett egy férfitől és a férfi családjához költözött, amikor megszületett a közös gyermekük. Azért cserébe, hogy náluk lakhatott, el kellett tartania a családot a prostitúciós iparból. Laura

azt is elmesélte, hogy a család több nőt is próbált futtatni, többek között a saját lányukat, de ő volt a kisgyermek miatt annyira kiszolgáltatott, hogy benne maradt ebben a helyzetben.

És ugye, én a pici lánynak a családjához kerültem, hát onnan indult ki az egész. Én addig egyedül neveltem őket (*az idősebb gyerekeit*). Dolgoztam napszámba itt, ott, amott, úgyhogy abból tartottam el őket. Csak ugye én bekerültem a pici lányok családjához, és akkor onnan kezdődött az egész Hát a nagymama, nagypapa, keresztapuka, bácsika. Szóval, akik így az egész klán. Mondhatom így, mert ez nem család. Hát, akiknél voltam, az a saját lányuk elszökött tőlük, mert őt ki akarták tenni. Saját lányuk inkább azt mondta, hogy elmegy intézetbe, mint hogy ő kiálljon neki. Hát, próbálkoztak vele, hogy több nőt futtassanak, persze. Kettő sikerült is nekik, de mind elszökött tőlük. Ugye velük még nem tudtak mit kezdeni mivel, ha ő azt mondta, hogy ő nem csinálja tovább, azzal ugye nem csinálta tovább. De én ugye ott voltam kézen. Nekem muszáj volt, hát ott laktam velük. Nem volt hova mennem. Nem tudtam kihez fordulni. Ezt ők nagyon jól tudták, és ők ezt használták ki. (Laura)

Anna összejött a főbérlőjével, akinek a lakásában élt a két gyerekével. Ő is terhes lett a férfitől, akinek akkor még barátnője volt, és megszülte a közös gyereket. Később a férfi otthagya a barátnőjét és Annával költözött össze, megegyeztek abban, hogy Anna dolgozzon prostituáltként, amíg anyagilag összeszedik magukat. Ekkor derült ki, hogy a férfi családjában többen is futtatnak nőket, és a családja elkezdte futtatni Annát. Annát bántalmazással tartották benne a prostitúciós iparban, és abból tartotta fent Anna a saját és a férfi családját is.

Egy évig úgymond szórtuk a pénzt folyamatosan, tehát én is szórtam, csak utána feljött az, hogy elcsattant az első pofon az autóban és megfejeltem a kocsiajtót. Nem maga a pofon fájt, hanem hogy hittem neki és mégis megtette. Aztán reggeltől, tehát reggel kilenctől nyári időszakban, 8-9 óráig biztos, hogy dolgoztam. Folyamatosan, tehát a gyerekeimmel alig voltam. Én vittem a gyerekeimet iskolába, óvodába, viszont ő hozta haza. És folyamatosan dolgoztam, dolgoztam megállás nélkül és hiába volt, tehát Magyarországon megkeresni 100 meg 150.000 forintot, hát jó ez nem most volt, hanem pár évvel ezelőtt, de na, több emberen kell keresztülmenni, hogy megkapd ezt a pénzt. Meg hát, na mindegy. És kevés volt ez a pénz, még éjszaka is dolgoztam, második évben folyamatosan, nappal meg télen is persze. (Anna)

Az interjúalanyaim narratíváiból egyértelműen kiderül, hogy egyrészt a prostitúciós iparba nem a szabad akaratuk mentén kerültek be, másrészt, hogy más emberek rendelkeztek felettük és a testük felett, amíg jelen voltak az iparban. Az idézetek rávilágítanak, hogy a nők teste profitálhatóvá vált mások számára – jellemzően férfiak számára – onnantól kezdve, hogy valamilyen szempontból ki voltak szolgáltatva nekik. A szegénység, a gyermekvédelmi múlt és az olyan életesemények, mint a gyerekek születése olyan mértékben kiszolgáltatott helyzetbe

sodorta őket gazdaságilag, hogy teljes mértékben mások tudtak rendelkezni felettük és testük felett.

Julinak folyamatos élménye volt a prostitúciós iparban, hogy adták-vették a futtatók külföldön és Magyarországon is. Németországból azért kellett hazajönnie, mert a kinézete miatt nem volt elég profitálható a német prostitúciós piacon, és futtatói olyan helyre akarták vinni, ahol sok pénzt kereshetnek vele.

Aztán Magyarországon voltam úgy egy évig, másfél és akkor egyszer ért az, hogy akkor egyik brigádtól a másikig adtak és akkor ki kellett menni Németországba. Voltam Bremenhavenben a hajókikötőben, ott én csak három hetet voltam, nekem az nem ment. A kirakatban kellett állni és magyar lányok közül is a németek inkább a fekete hosszú hajúakat viszik, hát nekem rövid vörös hajam volt, szóval nem kellett a kutyának sem, hál' istennek. Volt pár hetem pihenni. Persze ennek a stricijeim kevésbé örültek, de akkor rájöttek, hogy lehet másfele kéne velem orientálódni, ha már mindenképpen kaszálni akarnak rajtam. (Juli)

Juli elmesélte, hogy a kinézete miatt Németországban nem fizettek érte a férfiak, mert nem számított egzotikusnak a kinézete a német prostitúciós piacon. Ez alátámasztja azt, hogy áruként volt jelen a szexiparban. Megkönnyebbülés volt számára, hogy a német férfiak nem akartak érte fizetni: ez egy időszakot jelentett számára, amikor úgy pihenhetett, hogy a futtatói nem őt hibáztatták érte.

A különböző kinézetű nők szexualizálását a társadalomban az egyenlőtlen nemi, osztály- és rasszviszonyok határozzák meg, melyek konstruálásában a régiós egyenlőtlenségek is szerepet játszanak. Az „egzotikus” kinézetű nők jellemzően azok a nők az európai férfiak számára, akik perifériás régiókban élő nőkre hasonlítanak és különböző, ehhez kapcsolódó sztereotip feminin jellemzőket és tulajdonságokat társít hozzájuk a társadalom a kinézetük alapján. Ilyen lehet például a vadság vagy az érzékiség (Schaper et al. 2020: 118). Shapkina (2014: 204) a tanulmányában a „posztsovjet” nők szexualizálásáról ír Skandináviában, ahol „keleti lányokként” hivatkoznak rájuk és a kelet-európai származásuk mentén egzoticizálják őket. Mivel Juli a kinézete alapján hasonlított a német nőkre, emiatt a német prostitúciós piacon nem lehetett a mássága, származása alapján szexualizálni.

Annát aközben verte meg és rabolta el egy futtató Magyarországon, miközben az utcán a testét árulta. Az utcára a partnere és annak családja állította ki. Azért cserébe, hogy fenntartja a háztartást, a családnál lakhatott a három gyerekével. A futtatónak, aki elrabolta, az volt a célja, hogy rábeszélje Annát, hogy neki dolgozzon a család helyett.

És mondta útközben, hogy ugye tudod, hogyha szeretném, akkor szilánkosra törném a lábadat és itt kidobnálak az árok szélére. És akkor úgy elkezdtem, ugye elkezdtem gondolkodni és mondta ugye, hogy váltságdíjat kér értem, egymilliót, mert, hogy a mostohaapuka milliárdos. Hát mondtam, hogy ugye az az igazság, akkor ott kezdtem képbé jönni, hogy ne kérjél értem pénzt, mert én nem tartozom a családba, mert én csak egy kurva vagyok, hát egy prostituált, tök mindegy és nem fognak fizetni értem. Azért én teszek egy próbát. Persze akkor már kezdtem érezni a hangsúlyából, hogy ez hazugság és folyamatosan próbálkozott valamivel. Egész úton beszélt hozzám, miközben én gondolkoztam, nem tudnám visszaidézni, hogy mi az, amiket mondott. Valamilyen szinten udvarolt már, azért is mentünk az autópályán, hogy hosszabb legyen az út, tehát valamilyen szinten ez egy kerítés volt már. Ahol megálltunk egy helyen, Hetényegyházán egy sarkon, kocsikulcs, minden ott volt, sajnos akkor még nem tudtam vezetni és bement egy házba, gondolom egy csíkot felszívni, mert utána tök jól érezte magát. Visszaült a kocsiba és mondta, hogy kivel vagy te együtt, hát a füle botját nem mozdítja, nem is jön, miért foglalkozom akkor vele. Mit tudom én, ilyen szavakat mondott, hogy kivel foglalkozom, meg milyen stricim van nekem stb. És mondtam neki, hogy ő nem a stricim, mi együtt élünk, de hát végül is az volt. Na mindegy. És visszafele úton vett nekem kávét, cigit és onnan már tudtam, hogy hogyan lehet kezelni a srácot és mondta, hogy akkor most az lesz a sorrend, hogy elad. Akkor mondtam, hogy jó, akkor szeretnék figyelmeztetni arra, nekem akkor még három gyerekem volt, hogy nekem van három gyerekem. Van választásod, igen, eladhatsz, de olyan helyre adjál el, ahonnan biztos, hogy nem fogok visszajönni, mert nem fogod megúszni szárazon, mert tuti, hogy feljelentelek. Az egyik az, hogy keresni fognak, mert van három gyerekem. Tehát akkor van lehetőséged. A lehetőséged az, hogy eladsz úgy, hogy ne jöhessen soha többé vissza, vagy megölsz, vagy pedig hazaviszel. Semmi több választásod nincs. És akkor nézett rám, azt mondja, igen bevállalós csaj vagy. Mire mondtam, hogy nem bevállalós csaj vagyok, hanem csak felsoroltam neked ezeket a dolgokat, mert tök mindegy, mondom. És azt mondja nekem, hogy mi lenne, hogyha adnék neked egy lakást, elküldenék embereket a gyerekeidért és a lakásért nem kéne fizetnem, hanem felesbe dolgoznánk. Annyira fain cigánygyerek volt. Egy órával, másfél órával ezelőtt szanaszét rugdostál, egyik az, hogy egy forintom nincs, úgy fogok hazamenni, a másik az, hogy most felajánlod nekem azt, miután megvertél, megaláztál, meggyaláztál, hóba, bepisilve, ülök itt autódban, hogy dolgozzam neked? Tehát akkor a három lehetőség közül válasszál: vagy eladsz, vagy megölsz, vagy hazaviszel. És ott tartottunk, hogy hazavitt és telefonszámát kínálgatta és mondta, hogy megadod a számod? Mondtam, hogy nem. És azt mondta, hogy jó, akkor megadom az enyémet. És akkor mondtam neki, hogyha a jóisten úgy akarja, akkor találkozunk még, ha nem akarja, akkor nem találkozunk. (Anna)

Annának fájdalmas volt, hogy a férfi, aki elrabolta, a partnerét stricinek nevezte, de amikor nekem narrálta a történetet, hozzátette, hogy az élettársa valóban a futtatója volt. Anna felmérte, hogy a férfit az akkori élettársával és annak családjával nem lehet megijeszteni, mert nem fognak érte jönni – amit a férfi is felmért –, így gyermekvédelmi rendszerrel és a hatósággal fenyegetőzött és próbálta megvédeni magát. A család kontextusában, aki dolgoztatta, csak egy „kurvának” nevezte magát, akivel mindegy a család számára, hogy mi történik, elrabolják-e, annak ellenére, hogy a gyerekei apjának a családjáról volt szó. Annát a futtató először megverte, majd „udvarolt” neki. A bántalmazó dinamikában a ciklikusságnak a kiszámíthatatlansága, az

erőszak, majd a „mézeshetek” időszak váltakozása gyakran erős kötődést alakít ki az áldozat részéről az elkövető felé (Herman 2011 [1992]: 96–120). A „kedveskedő” időszakok különösen fontosak az erőszak dinamikájában és abban, hogy az áldozatok nehezen menekülnek az elkövetőtől, mivel gyengítik az áldozat belső lelki ellenálló képességét (Herman 2011 [1992]: 96–120). A futtatók, amint az Anna által elmesélt eset is mutatja, ugyanezeket a stratégiákat használják annak érdekében, hogy elbizonytalanítsák a nőket és ezzel gátolják a menekülésüket (vö.: Shapkina 2014: 196). Annának ekkor már volt tapasztalata a bántalmazás ciklusáról, a vele készített interjújában elmesélte, hogy több bántalmazó párkapcsolata is volt. Az út végére tulajdonképpen sikerült átvennie a kontrollt a helyzet fellett, nem ijedt meg a férfitől. Attól, hogy felismerte ezt a dinamikát, felbátorodott, hogy tudja kezelni a férfit, aki ennek hatására haza is vitte és rábízta, hogy keresi-e majd azzal kapcsolatban, hogy *neki dolgozzon*. A férfi reakciója következhet Annának a bántalmazó férfiakkal kapcsolatos tapasztalataiból és abból, hogy nem ijedt meg. Emellett abból is, hogy a férfi azt gondolta, így tud a leginkább hatással lenni rá azzal kapcsolatban, hogy neki dolgozzon a gyerekei apja és annak családja helyett. Tehát Anna a saját stratégiája mentén ellen tudott tartani annak, hogy a család helyett egy másik futtató tegye áruvá és profitáljon a testéből.

Interjúalanyaim narratíváiban a család fogalma jellemzően negatív társításokkal járt és olyan emberek összeségével, akik visszaéltek a kiszolgáltatottságukkal. Az elbeszélésekben megjelenik, hogy ezt nem tudják összeegyeztetni a polgári családfogalommal, amihez alapvetően az intimitást, szeretet kapcsolja a társadalom (Giddens 2006: 202–249). Gabi így beszél a családjáról: „Szóval, akik így az egész klán. Mondhatom így, mert ez nem család.” Laura ezt fogalmazza meg: „Ennyi a családom. Nem volt családom.” Az egyikük nem hajlandó családnak nevezni azokat az embereket, akik prostitúcióra kényszerítették őt és a család más tagjait. A másik interjúalanyom megfogalmazza, hogy nem volt családja, mert az anyja kiállította az utcára – azaz belekényszerítette a prostitúciós iparba. Emellett interjúalanyaim narratíváiban az is megjelenik, hogy a partnereik, akik gyakran egyben a futtatóik voltak, erőszakot követtek el ellenük.

4.1.2 Patriarchális szex és prostitúciós ipar

A kapitalizmusban a patriarchális szex élvezeti áruként jelenik meg, melynek termelése a nők kikényszerített felelőssége (von Werlhof 2007). Az interjúalanyaim is úgy beszéltek a prostitúciós ipar kontextusában a szexuális aktusokról, mint amelyeknek gyakran teljesen természetes velejárója az erőszak, még ha nem is definiálták az erőszakos cselekedeteket

egyértelműen erőszaknak. Az iparban történő üzletekről úgy beszéltek, mint amelyek alapvetően megviselték őket, az undor érzését keltették bennük, illetve tudatmódosító szereket kellett használniuk annak érdekében, hogy el tudják viselni őket. Az üzletek a narratíváikban a prostitúciós ipar neoliberais keretével ellentétben nem úgy jelentek meg, mintha szexet árultak volna, és az aktus egy kölcsönös szerződésen vagy a szabad választásukon alapult volna (vö.: Jeffreys 1997: 128–160; Ekman 2013 [2010]; Jeffreys 2014: 173–197). Ehelyett a következő érzéseket keltették bennük: undorodtak a férfiaktól és maguktól, nem szerették, hogy idegenekhez kell hozzáérni, nem szerették, hogy idegenek érnek hozzájuk. Az üzletek során úgy érezték, hogy az egész testük és személyük involválva van, hogy használják a testüket és használják őket magukat.

Többen beszéltek arról, hogy az első üzletek voltak a legmegviselőbbek számukra: az a pont, amikor bekerültek a prostitúciós iparba és szembesültek azzal, hogy mit jelent a prostitúciós ipar kontextusában a szexuális aktus. A jelenséget tárgyaló szakirodalomban is megjelenik, hogy a nők gyakran csak akkor szembesülnek a prostitúciós iparban jelen lévő abúzzsal és erőszakkal, amikor bekerülnek az iparba (Sassen 2002: 518).

Gabinak a családját kellett eltartania a prostitúcióból kamaszkorától kezdve. Nagyon nehéz érzéseket keltettek benne az első üzletek.

Elsőnek mikor ezt csináltam, hazaszaladtam sírva és leöntöttem volna magamat hipóval. Sírtam. Rossz volt. Ugye hozzámért más is, nem tudtam, mit kért. Hát inkább megöltem volna magam, így változtattam volna. Volt úgy is, hogy kibírok mindent. Muszáj kibírnom mindent még így is. (Gabi)

Amint fent ismertettem, Anna megbeszélte a barátjával, hogy beszáll a prostitúciós iparba átmenetileg, amíg rendbe jön az anyagi helyzetük. Aztán kiderült, hogy a barátja és annak családja is rutinszerűen futtat nőket. Arról beszélt, hogy az elején rettegett, és úgy érezte, hogy nem tudja megvédeni magát. Viki két hétig árult szexet Németországban, mert a férje és annak családja anyagi nehézségekkel küzdöttek.

És akkor ezt persze megbeszéltük és az első két nap az szörnyű volt, miközben kiderült, hogy a keresztapja úgyszintén strici. Tehát szinte az egész családfája, ahogy bukkantak felfelé, mind strici volt. Tehát mind ugyanezzel foglalkozott és sok mindent nem hittem el, amíg az első pofon el nem csattant. Elég volt az, amikor legelőször feltettek az útra, hogy dolgozzak, az egyik az, hogy a kezem, lábam remegett, nem tudtam megvédeni magam, olyan emberekkel foglalkozni, hogy mondjam, tehát vadidegen emberekhez hozzáérni, hozzányúlani, megcsinálni azt, amit kérnek, mindegyiknek más-más volt a kívánsága, volt bűdös, volt koszos. (Anna)

Ez a két hét olyan volt nekem, mint egy év. Soha nem csináltam, én minden üzletnél sírtam, én ott tönkre voltam. Úgyhogy azt nem is lehet elfelejteni, mert sírtam, zokogtam minden percben. Ugye a pénz nem boldogít, de jó, ha van. (Viki)

Gabiban annyira rossz érzéseket keltett az, hogy idegen férfiak használják a testét, hogy fertőtleníteni akarta magát, és az érzett szégyen miatt az öngyilkosság gondolata is megfordult a fejében. Félelmet keltett benne az, hogy nem értette, hogy a férfiak mit kérnek tőle. Mindeközben azzal bízta magát, hogy mindent kibír. Annát és Vikit is leginkább az viselte meg, hogy idegen emberekhez kell hozzáérni.

Anita arról beszélt, hogy az iparban már reggel 11 órakor azt érezte, hogy nem bírja tovább, de estig maradnia kellett.

Tehát, hogy még pénteken kezdtem, 5-6-kor már kinyitottunk, és tizenegy órakor tizenegy szobán voltam túl. De ez még csak 11 óra volt. És már nem bírta a méhem, nem bírtam, szétbasztak, Fanni, már nem bírtam. Cisztám életemben egyszer volt. Elnézést a kifejezésért, de a sok fasztól, ami járt bennem. Ott lettem kint frankón élesben prostituált, tehát az, hogy még le se fürödtél, és már vár a másik vendég. Bizony. És mennyi volt a legtöbb vendég? Nem tudom, Fanni. Nem tudom. Tizenegykor már mondtam a Katulának, hogy kicsit elmúlt tizenegy, lementem a Bűröba, hogy én ezt befejeztem mára. Most. Most kezdődik minden. Így van? Akkor kezdődik minden. (Anita)

Anita úgy érezte, hogy nem bírják a szervei ezt a megviselést és a tisztájának kialakulását is az idegen férfiakkal és a prostitúcióhoz kötötte. Fürödni sem volt ideje két üzlet között, egymás után kellett csinálnia őket.

Kata is arról beszélt, hogy undorodott tőle, hogy férfiakkal kell elmennie és használják a testét.

Hát nem jó, mert kényszerből kell elmenni. Alapból én sokat ittam, és úgy mentem el. A flakonokból pálinkát, meg ezt-azt ittam, hogy valahogy el tudjak menni, mert rossz volt. Undorodtam tőle, hogy el kell menni egy palival. És most kell vele lefeküdni, az nem volt jó. Higgye el. Úgyhogy kényszerből azért elmegy az emberrel lefeküdni, de nem olyan, mintha az ember valakit szeret, az más. (Kata)

Kata különbséget tett aközött, amikor egy intim viszonyban létesít szexuális aktust valakivel, aki felé vannak érzelmei és aközött, amikor valamilyen módon kényszerítik a szexuális aktusra. Elmondta, hogy csak úgy tudott elmenni üzletekbe, hogy közben folyamatosan alkoholt ivott, mert máshogy nem tudta elviselni a prostitúciós ipar kontextusában történő szexuális aktusokat. Egy kutatás, amely a szerhasználat és prostitúció

kapcsolatát vizsgálta¹⁰ Arizonában, hasonló eredményekre jutott: a nők 28 százaléka válaszolta azt, hogy azért használ szereket, hogy elkábuljon az aktusok közben, 70 százalék, hogy le tudja választani az érzelmeit az aktusok közben és 40 százalék a félelem enyhítésére használt szereket (Kramer 2008: 195). Az interjúalanyaim többsége ugyanígy használt alkoholt vagy kábítószerrel abban az időszakban, amikor a prostitúciós iparban volt annak érdekében, hogy végig tudja csinálni az üzleteket és tompítsa a nehéz érzéseit.

Interjúalanyaim közül senki nem beszélt olyan, a prostitúciós iparban átélt szexuális aktusokról, melyek élvezetesebbek lettek volna számukra. Vagy a kényszerítést, vagy a gazdasági kiszolgáltatottság neveztek meg annak okaként, hogy benne vannak a prostitúciós iparban és üzleteket csinálnak. Jellemzően rossz és nehéz érzéseket keltettek bennük az üzletek vagy néhány esetben semleges beszétek róluk. A leggyakoribb érzések, melyeket a prostitúciós iparban történő szexuális aktusokhoz kapcsolnak a kihasználtság, az undor, a félelem, a piszkosság érzése és a szégyenérzet volt, melyek az idézett narratívákban is megjelennek. A szégyen és undor érzésének megjelenése a narratívákban jellemzően a traumaesemények elbeszélésére jellemző. Emellett a szégyenérzet akkor is megjelenhet a narratívákban, ha az interjúalany olyan személyes élményekről beszél, melyet a társadalom tabusít és ítélkezik felette (BenEzer 1999: 30). Annak ellenére, hogy az interjúalanyaim jellemzően fizikai vagy materiális kényszerek hatására kerültek a prostitúciós iparba, szégyenkeztek a múltjuk miatt és internalizálták a prostitúciós iparral járó stigmákat, melyeket a prostitúciós iparban jelen lévő nőkre hárít a társadalom (Jeffreys 1997: 152–172).

A nők jellemzően gyakrabban élnek át szégyenérzetet a társadalomban, mint a férfiak, és a szexualitás kontextusában a szégyenérzet a nők körében még gyakoribb (Brené 2006). Emellett a nők ellen elkövetett erőszakkal kapcsolatban gyakori a hibáztatás a társadalom részéről az áldozatok felé, amit gyakran internalizálnak az áldozatok és magukat hibáztatják amiatt, hogy erőszakot követtek el ellenük (Enander 2009). Az interjúalanyaim úgy éltek át folyamatos szégyenérzetet az üzletek miatt, ami gyakran a mai napig meghatározza az életüket, hogy jellemzően kényszerítették őket a prostitúciós iparba és a konkrét üzletekbe is, amelyek során a férfiak használták a testüket.

¹⁰ A kutatás mintájában 119 nőt kérdeztek meg, aki eszkontként és utcai prostitúcióban dolgozott (Kramer 2008).

4.1.3 Erőszak és szex

Interjúalanyaim körében a *dominaszex* egy külön kategória volt a szexuális aktusok során elkövetett erőszakra a prostitúciós iparban. Az a használók részéről elkövetett erőszak tartozott ebbe a kategóriába, amelyet a férfi az aktus előtt jelzett, hogy el fog követni. Emellett az olyan kívánságokat is idesorolták a szexuális aktussokkal kapcsolatban, amikhez lenézéssel vagy undorral viszonyultak. Ebbe a kategóriába tartozott például az erőszakos aktusok mellett a *pisikaki* szex is. Interjúalanyaim értelmezésében a *dominaszex* azokat az aktusokat is magába foglalta, ahol ők, illetve ahol a használók voltak erőszakosak.

Volt olyan nő, aki megkönnyebbülésként élte meg, hogyha neki kell dominálnia az üzletek során, mert ebben az esetben nem hatoltak belé, illetve nem neki kellett félnie az erőszaktól. Azonban az interjúalanyaim többsége undorral és félelemmel beszélt a *dominaszextről* és nem vállalt ilyen üzleteket, ha volt lehetősége visszautasítani. Andi elmondta, hogy ritka, hogy a férfiak „szimpla” szexuális aktust kérnek tőle. A jellemző, hogy neki kell dominálnia vagy tőle kérnek olyan dolgokat, amik nem a behatolásról szólnak:

Nem, de tőlem nagyon kevesen kérik a szexet. Tőlem a pisilést, a láb, a domina, szexeljem meg őket. Nekem nagyon ritka, hogy valaki meg akar engem szexelni. Komolyan mondom. Nemrég vettem óvszert és nekem teli van és még a lányoknak is adtam. Viszont pisilni meg automatikusan, egész nap vizet kell innom, mert nem tudom melyik visszajárósom fog szólni és akkor vizet kell innom. (Andi)

Andi számára a *dominaszex* mindennapos élmény volt a prostitúciós iparban, de nem bánta. Arra válaszként mesélte el, hogy tőle főként ezt kérik, amikor kérdeztem tőle, hogy érte-e erőszak a prostitúciós iparban. Úgy élte meg, hogyha ő dominálja a férfiakat az üzletek során az megvédi attól, hogy erőszakot kövessenek el ellene. A *dominaszex* biztonságérzetet adott neki.

Anna és Szilvi nem vállaltak olyan üzleteket, amik a *dominaszex* kategóriájába tartoztak.

A dominancia az meg nagyon másik világ. Iskolát kell hozzá elvégezni, ugye. Tehát a dominanciának van egy része, ami nem kell. Szájba pisilés, kakis szex, meg undorító dolgok, de sajnos nem hiszed el Fanni, hogy ezek annyira élnek, annyira. (Anita)

Németországban először, Németből kellett átmennem Svájcba, az is egy stúdió volt. És úgyszintén ugyanígy működött, volt ott bár is és ki kellett menni, most azt pontosan nem tudom megmondani, mert amikor beszélek róla, akkor egyre jobban belezavarodok. Még én se tettem egészen magam túl rajta. Kivittek házhoz és ott is, mivel, hogy nyelvet nem tudtam teljesen profin, így volt, amikor mínuszos

voltam, tehát 50 frankom volt, amit Svájcban levontak azért, mert kivittek és nem vállaltam munkát. Mert óvszer nélkül kellett volna, meg pisi, kaki szex, meg a jó ég tudja, hogy szadomazótól kezdve ott is minden meg volt, ami kérésük volt. És most honnan tudjam, hogy nem-e megölnek közben vagy bármi. Tehát nem volt biztonságos abszolút. (Anna)

Anita undorodott azoktól az üzletektől, ahol a férfiak azt várták el, hogy rájuk *pisiljen* vagy *kakiljon*. Annyira eltávolította magától a *dominaszex* lehetőségét, hogy azt mondta, hogy ahhoz, hogy valaki csinálja, iskolát kell végezni. Anna félt ezektől az üzletektől, mert úgy érezte, hogy nem tudja felmérni, hogy az ellene elkövetett agresszió milyen mélységekig megy el egy ilyen üzlet során.

Az interjúim során nagyon ritka volt, hogy a nők, akikkel interjút készítettem, ne számoltak volna be erőszakos élményekről, amik a prostitúciós iparban érték őket az üzletek során. Még ha arra a kérdésemre, hogy érte-e őket erőszak a prostitúciós iparban, azt is válaszolták, hogy nem, később akkor is sokszor előjött az interjú során, hogy követtek el ellenük erőszakot valamilyen formában, ha sokszor ők maguk relativizálták is az erőszak súlyosságát. Illetve, mivel a *dominaszex* normalizálva volt a környezetükben és nem erőszakként volt keretezve, sokszor nem sorolták az erőszakos üzletek közé.

Hanna, aki az interjú idejében Zürichben árulta a testét, így válaszolt a kérdésemre, hogy érte-e erőszakos élmény azóta, amióta jelen van a prostitúciós iparban:

Hát, talán nemrég. Így az utóbbi időkben. De az nem erőszak volt végül is. Erőszakosan az ember nem viselkedett velem, le tudtam kezelni a dolgot, természetes az emberek megfizetik azt, hogy felmenjél és ha egy kicsit nagyobb méret van alatta, ugye azt mi nem toleráljuk, meg fáj, de az ember ugye azért jön és nem válogat. Megkérem rá szépen, volt rá már példa, hogy bevéreztem, fáj nekem. De hát végül is bocsánatot kért, elnézést kért, csak nem beszélte az én nyelvemet, francia volt. Én meg azt tényleg nem beszélem. (Hanna)

Renáta az aktus során ellene elkövetett erőszakot nem definiálta erőszakként, mivel az az üzlet során történt:

Ha meg is vertek, nem úgy, hogy kék-lila-zöld foltom volt, hanem azért a szex közben megpofoztak, megkötöztek, ilyenek. (Renáta)

Hanna bizonytalan volt benne, hogy az, ami az „üzlet” során történt vele, nevezhető-e erőszaknak. A narratívájában megjelenik, hogy fizikai fájdalmat okozott neki a férfi, de ez beletartozik a „szerződésbe”, amit a férfival kötött. Renáta relativizálja az erőszakot, ami az üzletek során történt vele. Azon nők számára, akikkel úgy interjúztam, hogy még árulták a

testüket a prostitúciós iparban, jellemzően bizonytalanságot okozott, hogy definiálják az erőszakot, azaz eldöntsék, hogy mit lehet erőszaknak nevezni és mit nem. Bizonytalanok voltak abban, hogy ami velük történt, az erőszaknak számít-e, vagy sem. Az erőszak definiálása kapcsán a prostitúciós iparban lévő nőknek nehézséget okozhat maga a prostitúció természete: onnantól kezdve, hogy legitim nők testét pénzért cserébe használni (Dworkin 1993; MacKinnon 1993), nehéz meghatározni, hogy melyik cselekmény számít erőszakosnak, amit a használók a nők testével csinálnak, és melyik nem. Ez is alátámasztja, hogy a szexualitás és a szex, nem leválasztható az emberről és a testéről.

Azonban a *dominaszex* egy egyértelmű megnevezése volt azoknak az aktusoknak, amiknek az erőszak is része lehet. Tehát abban az esetben nevezték egyértelműen erőszakosnak az aktusokat az interjúalanyaim, ha a használó az elkövetett erőszakot az üzlet elején tisztázta, amivel ebben a formában az erőszakot a használó egyúttal normalizálta. A *dominaszex* és az egyéb üzletek elválasztása azt az illúziót keltette az interjúalanyaimban, hogyha erőszakos lesz velük valaki a szexuális aktus során, azt előre tudni fogják és így kontrolljuk van az aktusok során történő események felett. Annak ellenére, hogy szinte minden interjúalanyom beszélt arról, hogy voltak velük erőszakosak férfiak úgy is, hogy azt nem jelezték előre.

4.1.4 Szexhez való viszony a prostitúciós iparból való kilépés után

Azoknak az interjúalanyaimnak, akik már kiléptek a prostitúciós iparból, megjelent az elbeszéléseiben az, hogy a szexiparban átélt élmények milyen hatással voltak a szexhez való viszonyukra hosszú távon. Arról is beszéltek, hogy általánosan hogyan határozzák meg az önmagukhoz való viszonyukat a mai napig a prostitúciós iparban tapasztalt élmények. Zsuzsa elmondta, hogy a prostitúciós ipar hátránya az, hogy egy életre megutálta magát az iparban eltöltött évek alatt. Kata arról beszélt, hogy hogyan határozzák meg az iparban szerzett (rossz) élmények a férfiakhoz és a szexhez való viszonyát a mai napig.

A hátrányai az, hogy egy életre megutáltam magam. És ennél többet szerintem nem is kell mondani. De az biztos, hogy még egyszer olyan helyzetbe kerülnék, hogy pénzt kéne gyorsan szerezzek, biztos nem ezt választanám. Nem lenne hozzá gusztusom. Lehet, hogy most ki fogsz nevetni, de nem is tudom. Körülbelül lassan fél éve nem éltem nemi életet. Ennyire megundorodtam. Maga a szexnek a gondolatától is. Pedig lenne. De nem. Nem kell. (Zsuzsa)

Hát, így most jobban érzem magam, hogy nem kell sok férfivel elmenni, és örülök, ha egyel lefekszem. Mert azért sok szenvedés után az emberen azért kijön, a betegségek, meg ezek-azok. És akkor az ember még saját barátjától is

megundorodik. Én megundorodtam a sok férfitől, mert sokkal kell elmenni. És akkor örülök, ha eggyel lakom. Elég az is, meg az is sok. Nekem már így elegendő volt ebből az életből. (Kata)

Anita két évig nem ismerkedett, miután kiszállt a prostitúciós iparból, mert rosszul volt a szex gondolatától is. Undort érez azzal kapcsolatban, hogy annyi idegen ember hozzáért.

Minden, ami egy nőt tönkretelhet. Most ez, hogy nekem mondtam, hogy van itt valaki, akivel elkezdett kialakulni ez az egész dolog. Annyi idő eltelt, megnyílt a tudatom, elkezdtem iskolába járni, satöbbi, satöbbi, satöbbi, nem tudtam szeretni a férfiakat, mert annyi volt. Annyi férfi végigment rajtam, hogy undorító, nem tudom a számát, Fanni. Nem tudom. Nem tudom megsaccolni. Érted? Tehát ezt azért kimondani, hogy mennyi ember ért már hozzám, és végigment rajtam, ez okádék. Ma ezt nem. Saját magam jobb, hogy már van olyan, hogy esetleg megvan a gyerekm, hogy két évig nem voltam emberrel. Tehát nem ment rá a gyomrom. Nem ment rá a gyomrom. Ott lett vége a pályafutásomnak, amikor szoptam a vendéget, és arra gondoltam, hogy kurvára be voltam állva, Fanni, mint az állat, de másképp nem lehet. Én nem vagyok prosti, mert nem tudtam józanul csinálni. De már beállva se, mert lerúgtam a vendéget, érted, a lépcsőről, kihívták a rendőroket, meg ilyenek. (Anita)

Anita elmondta, hogy minden megtörtént vele a prostitúció során, ami egy nőt tönkretelhet. A nőt és a femininitást itt a szex kontextusában értelmezi és azt fogalmazza meg, hogy egy nőt úgy lehet tönkretenni, ha nem azzal fekszik le, akivel szeretne, hanem férfiak tömege az akarata ellenére használja a testét. Továbbá az, hogy *tönkretették* azt eredményezte, hogy sokáig nem tudta szeretni a férfiakat. A prostitúciós iparban csak úgy tudott elmenni férfiakkal üzletbe, ha szereket használt és emiatt azt gondolja, hogy ő sosem volt igazi prostituált, nem tudta az üzleteket józanul csinálni. Ez magában foglalja azt a feltételezést, hogy az *igazi prosti* élvezzi az aktust és nincs szüksége tudatmódosító szerekre közben. A végén már szerhasználat sem segített neki abban, hogy el tudja viselni az üzleteket.

Azok a nők, akik kiszálltak a prostitúciós iparból, az interjúk során kiemelték, hogy a prostitúciós iparban átélt élmények hosszú távú hatással vannak az önképükre és a férfiakhoz való viszonyukra. A szexualitásukat és a szexhez való viszonyukat is hosszú távon meghatározzák az ott átélt tapasztalatok. Ezeket az élményeket alapvetően rossz élményként keretezték, melyek miatt a szex és a férfiakkal való párkapcsolat hosszú távon is nehézséget jelent számukra. Tehát a prostitúciós ipar és a benne átélt szexuális aktusok hosszú távon is hatással voltak az interjúalanyaim életére. Az interjúalanyaim elbeszélései a prostitúciós és pornóiparban történő aktusokról cáfolják azt az állítást és azt a – pornóipar és számos film által

megeősített – közhiedelmet, hogy a nők élveznék az iparban történő szexet (vö.: Jeffreys 1997: 62–85).

4.1.5 Az anyaság mint a prostitúció és a szex ellentéte

A femininitás egy diszkurzív kategória a társadalomban jelenlévő egyenlőtlen nemi viszonyok kulturális megnyilvánulása, melynek része a női szexualitás és az anyaság is (Tsing 2009: 159). Alapvetően határozza meg azokat az alárendelt társadalmi szerepeket, amelyben a nők megbecsülést kapnak (Skeggs 1997: 20). Az olyan diszkurzív kategóriák, mint a nem, rassz, nemzetiség, szexualitás, etnikai hovatartozás, meghatározzák az egyén társadalmi és munkaerőpiaci pozícióját is (Tsing 2009). A femininitás egyfajta kulturális tőkének is nevezhető (Skeggs 1997; Tsing 2009), ami alapvetően a középosztálybeli nők anyaszerepéhez és háztartásban betöltött szerepének materiális és kulturális feltételeihez igazodik. A nők felé a feminin nemi szerepelvárás magában foglalja a visszafogott szexualitást, a gondoskodó és védelmező anya szerepét és a feminin megjelenést, amit jellemzően a középosztálybeli nők engedhetnek meg maguknak (Skeggs 1997: 20¹¹). Interjúalanyaim a gyerekeikről szóló narratívákban folyamatosan próbálták kompenzálni azt, hogy jelen vannak vagy voltak a prostitúciós iparban. Úgy beszéltek róla, mintha az, hogy az ipar jelenleg is része vagy része volt az életüknek, alapvetően elárulna valamit arról, hogy milyen anyák. A prostitúció és a jó anyaság ellentmondott egymásnak a narratíváikban.

A *jó anyaság* egy olyan társadalmi konstrukció, amely történeti és gazdasági folyamatokkal magyarázható. Jellemzően középosztálybeli elvárásokat és ideákat helyez a nők elé (Csányi és Kerényi 2018). Az alsóosztálybeli nőkben a társadalom folyamatosan erősíti azt az érzést, hogy nem felelnek meg az anyaság ideáljának. A szerhasználó múlt, ami az interjúalanyaim esetében felülreprezentáltan jelen volt, erősíti ezt a képet. Emellett a szociális ellátórendszer részéről – amivel az interjúalanyaim az életük egy szakaszában jellemzően kapcsolatban álltak – gyakori a folyamatos negatív visszajelzés a szegénységben élő nők felé az anyai szerepükkel kapcsolatban (Skeggs 1997: 20; Kaló 2020: 89).

Arról, hogy a mintámban szereplő nőknek, akikkel beszéltem, hány gyermeke van, nincsenek pontos adataim. Gyakran nagyon nehezen beszéltek arról, ha volt olyan gyerekük, aki a gyermekvédelmi rendszerbe került. Előfordult, hogy a segítőkötől szereztem az interjú

¹¹ Skeggs (1997) kutatása, amely alapján levonja ezeket a következtetéseit, Angliában készült alsóosztálybeli nők körében, azonban megállapításai az empiriám alapján, Magyarország esetében is érvényesek.

után tudomást arról, hogy van olyan gyereke az interjúalanyaimnak, aki nem él velük. Az interjúim alapján hét olyan nővel beszéltem, akinek az interjú időpontjában nem volt még gyereke, három olyan nővel, akiknek a gyermekvédelemben voltak a gyerekei. Egy olyan interjúalanyom volt, akinek az egyik gyereke vele élt és a másik három gyermekotthonban, egy, akinek szintén egy gyereke volt otthon és a másik kettő a gyermekvédelmi rendszerben. Továbbá hat nőnek volt egy gyereke, kettőnek kettő, négynek három és egynek négy. Egy nő volt, aki egyáltalán nem beszélt arról, hogy van-e gyereke.

Ahogy arról már szó volt a nők prostitúciós iparban történő áruvá válásának kapcsán, az alsóosztálybeli nők az anyasággal még kiszolgáltatottabbá válnak a szexuális emberkereskedelemnek és a prostitúciós iparnak. Az anyaság kiszolgáltatottá teszi őket a partnerüknek a rájuk nehezedő háztartási és gondoskodási terhek és a gondoskodási és piaci munkák idő és szervezésbeli összeegyeztethetlensége miatt. Ahogy azt már említettem, az egyedülálló anyaság az egyik legsúlyosabb szegénységi kockázatot jelenti ma Magyarországon (Czibere 2012: 85). Az alsóosztálybeli nők jellemzően semmilyen gazdasági vagy egyéb erőforráshoz nem férnek hozzá, mint amit a partnerük biztosít nekik a háztartásban (Kováts és Gregor 2019: 92), a családpolitikai juttatások pedig messze nem kompenzálják ezeket a hiányokat az esetükben (Szikra 2018: 228–233). Azok az interjúalanyaim, akiket a közös gyermekek mentén kényszerítettek a szexiparba, főként lakhatási helyzetük lehetetlenségét nevezték meg annak okaként, hogy nem tudtak eljönni partnerüktől.

Az anyaság komplex módon jelent meg az interjúalanyaim narratíváiban. Egyrészt jellemző volt, hogy a nők az anyaság mentén váltak még kiszolgáltatottabbakká gazdaságilag és kerültek be a szexiparba. Később azzal fenyegették őket, hogy a gyereküknek bántódása esik, ha megszöknek vagy kiszállnak az iparból, mert a futtatók pontosan tudták, hogy ez a téma az, amivel a leginkább sakkban lehet őket tartani. Herman (2011 [1992]: 96–120) a bántalmazás dinamikája kapcsán írja le könyvében, hogy a bántalmazó férfiak részéről gyakori, hogy nem a nő felé fenyegetőznek fizikai erőszakkal, hanem a gyerek kapcsán, mert azzal a nőt jellemzően sokkal jobban félelemben lehet tartani. Az interjúalanyaim többségét is a futatók, a gyerekeikkel kapcsolatos fenyegetőzésekkel is félelemben tartották.

Az interjúalanyaimnál azt a félelmet, ami a gyerekekkel való fenyegetőzéssel járt, a folyamatos amiatt való lelkiismeretfurdalás súlyosbította, hogy nem tudják biztosítani a gyerekeik számára a megfelelő körülményeket. Ezt a lelkiismeretfurdalást a társadalom és a konkrétan a szociális ellátórendszer is közvetítette feléjük. Úgy érezték, egyszerre kell megfelelniük a futatók elvárásainak és bujkálni a gyermekvédelmi rendszer elől annak érdekében, hogy a gyerekeik biztonságban legyenek. Bár több nőnek a végén egy szociális

munkás segített abban, hogy el tudjon menekülni a prostitúciós iparból és menedékházba tudjon kerülni, ez a félelmük egyáltalán nem volt alaptalan. A gyerekek elvesztése nem egy irreális félelem azoknak a nőknek a körében, akik prostitúcióban élnek. Sokaknak a nagyobb gyerekeit már kiemelték a családjukból¹², arra hivatkozva, hogy a prostitúció miatt nem tudták biztosítani a gyermekeik számára a megfelelő körülményeket. Magyarországon jellemző az, hogy a gyermekeket szegénység miatt emelik ki a családból a gyermekvédelmi rendszerben, a család pénzügyi segítése helyett (Habitat 2015).

Emellett a szociális ellátórendszer felől gyakori a prostitúcióban élő nők felé az áldozathibáztatás, azaz az intézmények és a szociális szakemberek gyakori állásfoglalása, amely szerint a nők maguk tehetnek arról, hogy az iparba kerültek, és nem alkalmasak anyának (Vidra, Katona és Sebhelyi 2018: 656). Lynne Haney (2002) tanulmányában arra a konklúzióra jut, hogy a magyar jóléti állam szociális ellátórendszere a rendszerváltás utolsó éveiben kezdett kizárólagosan az alsóosztálybeli emberekre fókuszálni, és azon belül a nőket a „jó” és „rossz” anya dichotómián keresztül szemlélni. A rászoruló nők felé az állam ekkor kezd el egyfajta büntetőpolitikát alkalmazni abban az esetben, ha nem felelnek meg a társadalom által elvárt jó anyaság fogalmának és viselkedésrendszerének, mely elvárásrendszer nagyrésztben a gazdasági jóléthez és azokkal járó privilégiumokhoz van kötve.

Laurát azzal fenyegette a partnere családja, aki prostitúcióra kényszerítette, hogy elveszik, eladják a lányát, ha nem tartja el őket továbbra is a prostitúcióból:

Persze, mindvégig ővele fenyegettek. A kicsi lánnyal. Hogy elveszik, eladják, eltüntetik. Úgyse velem lesz. Volt olyan, hogy ugye én nem akartam csinálni, megmondtam, hogy nekem ennyi elég. És akkor mondták, hogy választhatok. Vagy megásom a saját síromat vagy inkább csinálom. Hát én megmondtam, hogy akkor inkább megásom a saját síromat. És ott álltak mögöttem, és meg kellett ásnom a saját síromat. Szó szerint. És megcsinálták azt is, hogy belefektettek. És csak annyi volt kint, hogy a fejem. Ezek dolgok, amikről nem annyira könnyű beszélni. (Laura)

Laura úgy gondolja, hogy lett volna lehetősége hamarabb kilépni a prostitúciós iparból. Voltak olyan külső kapcsolatai, akik talán segítettek volna a kiszállásban, azonban félt, hogy a lányát bántani fogják, hogyha lép és emiatt nem mert kiszállni.

¹² A gyerekek kiemelését a családból kizárólag anyagi okok miatt a 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és gyámügyi hatóságról tiltja és a család támogatását helyezi fókuszban annak érdekében, hogy megfelelően el tudják látni a gyermekek igényeit a gyermekvédelmi rendszerbe kerülés helyett. Azonban a gyakorlatban gyakran előfordul Magyarországon, hogy a gyerekeket pusztán anyagi okok miatt emelik ki a családból (Habitat 2015: 41–44).

Én nem mondom, hogy nem, csak én nem mertem ezt meglépni, mert féltem attól, hogy akkor a kicsi lányt elveszítem. Féltem attól, én azt tudom, így utólag tudom, hogy butaság volt, de akkor így bennem volt ez, hogy tiszta fejjel nem tudtam gondolkodni, mert annyira féltem, hogy akkor elveszik a lányt tőlem, és akkor már úristen, mit csináljak. Én már kettőt elveszítettem, még egyet nem akarok. (Laura)

Laura tehát ellenált, amikor őt és a testi épségét fenyegették és inkább megásta a saját sírját, de nem akart tovább benne maradni a szexiparban. Azonban amikor a lányával fenyegetőztek a futtatói, az annyira megijesztette, hogy inkább megcsinálta, amit kértek.

Anna azért nem szökött el és jelentette fel a partnerét a futtatás miatt, mert félt, hogy a partnere és családja nem engedi majd, hogy a gyerekeit magával vigye:

Tudták a környezet, meg ő is, hogy nem szököm el, mert ugye otthon vannak a gyerekeim, meg ő is, nem jelentem fel. (Anna)

Az interjúalanyaim elbeszéléséből kiderül, hogy a futtatók részéről a gyerekekkel való fenyegetőzés egy sikeres stratégia a nők szexiparba kényszerítésére és tartására. Gyakori volt, hogy a nők attól, amikor ők magukat fenyegették erőszakkal, nem ijedtek meg, azonban a gyerekeiket féltették.

Az anyasághoz emellett nagyon sok pozitív gondolat és cselekvés társult az interjúalanyaim körében. Volt, aki megfogalmazta, hogy amiatt nem bánja, hogy része volt az életének a prostitúciós ipar, mert ennek köszönheti azt, hogy most anya. Az interjúalanyaim többségének, akikkel menedékházakban készítettem interjút, sok esetben a terhességük, gyerekük adott motivációt arra, hogy kiszálljanak az iparból. Emellett többen a gyerekeiken keresztül kerültek kapcsolatba olyan szociális szolgáltatásokkal, akiktől később segítséget tudtak kérni abban, hogy segítsenek nekik elmenekülni, menedékházba kerülni. Tehát a szociális ellátórendszer sok interjúalanyom esetében a szexiparból való kiszállásra is lehetőséget adott és pozitív élményeik is voltak az ellátórendszerrel kapcsolatban.

Andrea megfogalmazta, hogy a fia miatt nem bánja, hogy benne volt a prostitúciós iparban.

Biztos, hogyha mást választottam volna, akkor most nem lenne a kisfiam. Úgyhogy ebből a szempontból nem bánom. (Andrea)

Anna először egy olyan férfihoz fordult segítségért azzal kapcsolatban, hogy hogyan tudna elmenekülni a családtól, aki dolgoztatta, aki hozzájárult üzletbe. Az volt a feltételezése,

hogy mivel a férfi értelmiségi munkát végez, segíteni tud majd neki kiszállásban. Ezen a ponton a család már rendszeresen bántalmazta, fenyegette azzal, hogy bántják a gyerekeket és meg volt szabva, hogy hova mehet és hova nem. A családsegítő szolgálattal a gyerekein keresztül került kapcsolatban a településen, ahol éltek. Miután a férfi nem segített neki, elment a családsegítő szolgálathoz, hogy szeretne elmenekülni, de félti a gyerekeit. A családsegítő elkísérte a családhoz, hogy összeszedje a gyerekeit és cuccait és a szociális munkás jelenléte miatt hagyták elmenekülni. Laura szintén az esetmenedzserének mondta el először, hogy hogyan kényszeríti prostitúcióra a gyerekének apja és annak családja. Korábban azért nem mert róla beszélni, mert félt, hogyha beszél az élményeiről, akkor a gyereke bekerül a gyermekvédelmi rendszer látókörébe, aminek az lesz a vége, hogy elveszik tőle.

Beültem a taxiba és azonnal elmentem a családsegítőhöz és azonnal kerestem a gondozómat és elmondtam neki, tehát akkor már őrzöngve sírtam és azt mondtam, hogy nem akarok odamenni. Én akkor már minden képletet elmondtam, a gyerekeimet, annyira felfuttattam ezt az egész dolgot, mint, ahogy most is és olyan pánikba voltam, hogy nem akartam kimenni a házhoz. És mondták azt, hogy jó. Akihez gyerekkoromba is jártam, az egy nagyon erős karakter nő, ő is ott családgondozó. És azt mondta, hogy két választásom van. A gyerekeim. Ugye otthagytam őket egész napra és akkor megint csak ők lesznek olyan szituációban, hogy mondhatnak rólam bármit és akkor ők nem tudnak segíteni, mert ugye otthagytam a gyerekeim, ki tudja, mit csináltam stb. stb. Vagy azt mondja, elindulunk. Most mi kimegyünk autóval, maga taxiba ül és odamegyünk. És akkor taxiba ültem, ők meg jöttek utánam kocsival. És akkor hál'istennek nagy nehezen jött a taxi, én attól féltem, hogy külön érek oda és akkor kapuzárás lesz, meg mit tudom én, mert ugye volt olyan ember, csak nem szabad róla beszélni, aki meg lett fenyegetve és először 300.000 forinttal zsarolták és zárták be, utána 400.000 forinttal, rajtam keresztül persze, a másik úgyszintén. Na mindegy és akkor gondoltam, hogy kapuzárás lesz, meg ilyesmi, meg minden elképzelésem volt, csak az nem, hogy úgy kijövünk a dologból, ahogy. És a lényeg az, hogy végül is odaértünk és mindenki úgy csinált, mintha nem is tudom, mi történt volna. Kedvesen kérdezték, hogy „Anna, mi történt?” és közben cigányul mondta, hogy mindjárt leüt a fiának, közben telefonon beszélt a feleségével, aki sírva mondta, hogy ne hagyjam. Miért csinálom ezt, hova viszem a gyerekeket és a gyerekek fel voltak rá készülve, hogy intézetbe lesznek rakva? És akkor a lányom is ott sírt, hogy intézetbe megy meg ilyenek. Igen az elég durva volt, azt mondta a férje, mert csak ő volt otthon, hogy ittam, tehát részeg vagyok, nem tudom, hogy mit csinállok, közben én pakoltam, próbálták mondani, hogy maradj itt, süket dumákat. És közben mondta a családsegítőm neki, hogy hagyja, Gyula, hadd pakoljon, szeretne elindulni. (Anna)

Laurát végül az esetmenedzser bízta arra, hogy tegyen feljelentést és menjen el a gyerekével együtt egy menedékházba, amit meg is lépett.

Védelembe voltak véve [a gyerekeim], és azért volt az esetmenedzser. Mert az esetmenedzser tudta jól, hogy mi van, csak ugye én mindig letagadtam, mert úgy voltam vele, hogy elveszik [a gyerekeimet]. És ugye megvolt a vita, akkor nálam volt a két gyerek. Ugye megütni nem mertek, mert ugye körülvettek a gyerekek, és akkor mondtam azt, hogy na most akkor lépünk. És akkor elmondtam minden az esetmenedzseremnek, meg ott a családsegítőmnek. Elmeséltem mindent tetőtől talpig, és akkor mondták, hogy na, akkor tegyem a feljelentést most. (Laura)

Általános volt, hogy azok az interjúalanyaim, akik anyák voltak és velük volt a gyerekük, őket nevezték meg az életük értelmének abban az esetben is, ha a prostitúciós iparban voltak és abban az esetben is, ha már kiszálltak az iparból. Gyakran az volt a megélésük, hogy a prostitúciós ipar miatt, a szerhasználat miatt, amiatt, hogy az idősebb gyerekeik a gyermekvédelmi rendszerben voltak, bizonyítaniuk kell az anyaság terén, mivel a társadalmi megítélésében az anyaság és a prostitúció, illetve az anyaság és a szerhasználat ellentmondanak egymásnak. Illetve az is a „rossz anyaságnak” egy bizonyítéka, ha a gyermekvédelmi rendszerbe került a gyerekük.

Az is egy gyakori narratíva volt, hogy az életük értelme az, hogy egy szebb gyermekkort és jövőt biztosítsanak a gyerekeiknek, mint amilyen az övék volt és ami azt eredményezte, hogy a prostitúciós iparba kerültek.

Lehet, hogy egyedül maradok és nem lesz, aki támogasson, de valamilyen szinten ez megszokott dolog. Mivel sem családom, sem olyan ember nem volt még az életemben, aki őszintén szeressen a gyerekeimen kívül. Tehát ők, amíg vannak, igaz, hogy borzasztó, négy fiú, mintha egy hadsereggel lennék körülveve, de viszont amellet, hogy okoznak bosszúságot, triplaannyi szeretet tudnak dobni. Tehát őmiattuk élek, nagyon sokan még most is, tehát a mai napig ismerőseim, hogy egyetlen dolog miatt tisztelnek, mindegy, hogy mit csináltam, meg, hogy csináltam, mert ugye én is persze saját magamtól is csináltam hülyeségeket, de gyerekeimet soha nem hagytam el és nem is fogom. Tehát aki őhozzájuk közelít vagy próbálkozik, akár elvenni tőlem, vagy bárhogy közelít, igazából nem hozták még ki belőlem azt a szinten, ezt le is kopogom, tehát képes vagyok ölni is. És ezt bármikor, bárhol elmondtam, hogy soha nem lehet belőlem kihozni, semmivel az állatot és minden helyzetet úgy oldok meg, hogy előtte gondolkodom és mindenki a lehető legjobban jöjjön ki belőle, ahogy most is. Tehát feljelentettem volna őket emberkereskedelem miatt, több zsarolás miatt, tehát annyi minden van a kezemben, hogy az hihetetlen, de nem tettem, a gyerekeim biztonsága érdekében. (Anna)

Anna elmondta, hogy a gyerekeit még akkor is féletette a futtatóiól, amikor már kiszállt a prostitúciós iparból. Ez egyben azt is jelentette, hogy a futtatóit az, hogy ennyire megfélemlítették a gyerekeivel kapcsolatban, még akkor is védte a feljelentéssel szemben, amikor már nem volt velük kapcsolatban és kiszállt a szexiparból.

A volt páromról meg annyit, hogy biztonsági őrként dolgozik Budapesten, egy építkezésen és ennyi. Négy és fél évig voltunk együtt és sajnos megszakadt. És ha azt mondaná, hogy oké menjünk vissza, én nem mennék vissza. Már csak a fiamat nézve sem. Én alapítani akarom a jövőnket. És szerintem ez tiszta, hogy igen meg szeretném bizonyítani, hogy én jó anyuka vagyok. Mert én nem szartam le soha a gyerekeimet, én rendszeresen jártattam védőnőhöz, orvoshoz, meg is dicsérték, hogy egy anyuka ilyet nem csinál. Egyszer látja az orvos vagy védőnő, de én mindenhova elvittem, szóval a fiam nekem az első és én nem szeretném, ha az lenne a sorsa, amilyen az enyém volt. Nem akarom, hogy intézetbe kerüljön. Inkább, bocsánat, hogy ezt mondom, az ország kurvája lennék, csak neki meglegyen mindene. Meg elég szomorú, hogy 9 hónapos a gyerek és apuka nélkül fog felnőni. Tudni kell róla, hogy neki van egy másik fía és őt se neveli. Körülbelül ennyi az életem. (Kriszti)

Annak ellenére, hogy az anyaság még nagyobb kiszolgáltatottságot okozott az interjúalanyaim körében, az interjúalanyaim többsége a gyermekeit nevezte meg az élete értelmének. Azért is tudtak kiszolgáltatottá válni általuk, mert féltek, hogy elveszítik őket vagy a partnerük, futtatójuk miatt, aki fenyegette őket velük, vagy a gyermekvédelmi rendszer miatt. Emellett jellemző volt, hogy végül azért tudták rászánni magukat azok a nők a menekülésre, akik már kiszálltak iparból, mert a gyereküknek egy szebb jövőt akartak biztosítani és később, a menedékházban is ez adott nekik motivációt egy új élet felépítéséhez. Laura és Kriszti így fogalmaztak ezzel kapcsolatban:

Egy külön lakást és egy olyan embert, aki talán, akire mondhatom azt, hogy engem tisztel, nem is szeret, de tisztel, mint egy nőt. Hanem is akkor lássam azt, hogy a gyerekeim boldogok. Tényleg azt látom, hogy tíz év múlva azt látom, hogy boldogok, hogy az ő életüket látom, hogy egyenesben van. Tudom őket segíteni akármiben. És tényleg fontos az, hogy igen, ezt én csináltam. Egyedül. (Laura)

De most szeretném azt is megtanulni, hogy igazán kire lehet számítani, meg, hogy a pénzt beosszam. Már egy hete nálam van 20.000 ft, azt még tartalékolom, hogy Ricsikének meglegyen. Sajnos dohányzom, de igyekszem, hogy Ricsikének minden meglegyen. (Kriszti)

Laura, akivel egy menedékházban beszélgettem elmondta, hogy számára az a legfontosabb, hogy a gyerekei boldogok legyenek a jövőben és ennek a feltételeit ő teremtsen meg egyedül. Krisztinek is az a lényeg, hogy Ricsikének, a fiának, mindent biztosítani tudjon.

Az anyaság úgy jelent meg a narratíváikban, mint a prostitúciós ipar ellentéte, vagy pedig abban a formában, hogy azért végzik ezt a munkát, amit nem szeretnek és amitől szenvednek, hogy a gyereküknek mindent meg tudjanak adni – ami tehát egy legitimációs keret volt a narratíváikban egy olyan étellel szemben, amit szégyellnek. A gondoskodó, védelmező anya egy elfogadott feminin szerep (Skeggs 1997: 20), míg a prostitúcióban a társadalom

stigmákat kapcsol az egyénhez (Jeffreys 1997: 152–172). Az interjúalanyaim mellett, hogy szerették és kötődtek a gyermekeikhez, az anyaszerepükön keresztül akarták bizonyítani és megélni, hogy elfogadottak lehetnek a társadalomban. A narratíváikban az anyaszerepük gyakran mint az egyetlen pozitívum az életükben jelent meg – egy olyan dologként, ami értelmet ad az életüknek. Jövőbeli terveikben is elsőként anyaként voltak jelent, akik biztos jövőt tudnak biztosítani a gyerekeiknek, hogy ők ne kerüljenek olyan helyzetbe, amilyenbe interjúalanyaim maguk kerültek.

4.1.5 Összefoglalás

A fejezet első részében azokat a narratívákat elemeztem, amelyekben az interjúalanyaim azt mesélték el, hogy hogyan vált áruvá a testük a globális prostitúciós iparban. Interjúalanyaim elbeszélései egyértelműen ellentmondtak a prostitúciós ipar neoliberais megközelítésének, amely a szexet keretezi áruként az iparban. Narratíváikban az jelent meg, hogy a nők teste vált áruvá az iparban, amelyből a futtatók, a családjuk vagy a partnerük profitált vagy úgy, hogy eladták őket, vagy dolgoztatták őket és a bevétel a családjuk, futtatók, partnerük megélhetését biztosította.

A prostitúciós ipar kontextusában a szexuális aktusok az interjúalanyaim számára rossz és nehéz élmények voltak. Az első aktus az iparban több interjúalanyom számára sokkot jelentett. Ekkor vált tisztává számukra, hogy mit jelent a prostitúciós ipar kontextusában a szexuális aktus. Ez hasonlít arra, amit Sassen (2002: 518) ír le, hogy a nők gyakran akkor szembesülnek a prostitúciós ipar természetével és az iparban jelen lévő folyamatos erőszakkal, amikor bekerülnek. A következők voltak jellemző érzések, melyekről a szexuális aktusok kapcsán beszámoltak: a kihasználtság, az undor, a félelem, a piszkosság érzése és a szégyenérzet. A narratíváik során kiemelt érzések összefügghetnek azzal, hogy traumatikusak voltak számukra ezek az aktusok, illetve a prostitúciós ipar stigmái által létrejövő szégyenérzettel is küzdöttek.

A prostitúciós ipar és az erőszak elválaszthatatlansága az interjúnarratívák során a prostitúciós iparban kötött konkrét „üzletek” kapcsán is artikulálódott: onnantól kezdve, hogy a férfiak szexuális kielégülésük érdekében nők testét vásárolják meg pénzért, nehéz volt a nőknek meghatározni, hogy az „üzleten” belül mi számít erőszaknak és mi nem. Sok nő, akivel interjút készítettem és már kiszállt a prostitúciós iparból, megfogalmazta, hogy félt az „üzletek” közben. A *dominaszex* egy olyan külön kategóriát jelentett számukra a szexuális aktusok terén, ahol a használók az aktus előtt jelezték, hogy erőszakos szexet szeretnének. Ezeket az üzleteket

az interjúalanyok egyértelműen erőszakosként keretezték, azonban az, hogy az erőszak előre ki volt mondva a szexuális aktus kapcsán, adott nekik egyfajta kontrollérzetet. Ez fakadhat az ipar neoliberais megközelítéséből, amely azt sugalmazza, hogy az egyes szexuális aktusra a nők és a használók szerződést kötnek (Jeffreys 2014: 38–61; Ekman 2013 [2010]: 85–119). A *dominaszex* esetében a szerződés része az erőszak, hiszen a használó előre jelzi, hogy erőszakot szeretne elkövetni és ezért fog fizetni. Míg abban az esetben, amikor nem volt kimondva az erőszak a használó részéről, a nők bizonytalanok voltak abban, hogy a szexuális aktusok során elkövetett erőszak erőszaknak nevezhető-e. Interjúalanyaim szexhez és a férfiakhoz való viszonyát a prostitúciós ipar és az annak kontextusában megtörtént szexuális aktusok hosszú távon is meghatározták. A szex és a férfiakkal való párkapcsolatok nehézséget okoztak számukra az iparban eltöltött évek után is.

Az anyaság úgy jelent meg az interjúalanyaim narratíváiban, mint olyan valami, ami a prostitúció ellentéte. Amelyen keresztül meg tudnak felelni a társadalom feminin elvárásainak annak ellenére, hogy részesei voltak az iparnak. A társadalom által keretezett feminin elvárások a középosztálybeli nő ideáját helyezik középpontban, amely szembeállítja egymással a nyílt szexualitást és az anyaszerepet. Ennek hatására az interjúalanyaim úgy érezték, hogy folyamatos bizonyítaniuk kell, hogy annak ellenére, hogy részesei, vagy részesei voltak a prostitúciós iparnak, jó anyák. Ezekre a mechanizmusokra gyakran a szociális ellátórendszer is rájátszott az életünkben, ami Magyarországon gyakran azt az attitűdöt közvetíti a látókörébe kerülő nők felé, amely különbséget tesz a jó és rossz anya között. Ezt az ellentétet gyakran gazdasági helyzet mentén állítja fel és az alsóosztálybeli nők felé közvetíti azt, hogy rossz anyák. Az anyaság annak ellenére, hogy gyakran kiszolgáltatottá tette őket az iparnak, abban az időszakban is pozitívként jelent meg az életünkben, amikor benne voltak a prostitúciós iparban. Emellett gyakran a gyerekek jelentettek motivációt az interjúalanyaim számára arra, hogy kilépjenek az iparból és felépítsenek egy új életet.

4.2 Magyar nők a prostitúciós iparban a félperiféria és a centrum között

Ebben a fejezetben a magyar nők helyzetét vizsgálom a centrumországok prostitúciós iparában, emellett a centrumországok felé irányuló női migrációt az interjúalanyaim narratíváin keresztül. Először általánosan bemutatom a nők ingázásának formáit Magyarország és a centrumországok között a prostitúciós iparban, valamint a megéléseiket a külföldi körülményekkel kapcsolatban.

Végül egy zürichi esettanulmányon keresztül elemzem a magyar nők helyzetét és körülményeit a centrumország városában a prostitúciós iparban, ahol a prostitúció dekriminalizált¹³.

4.2.1 Magyar nők a centrumországok prostitúciós iparában

Az interjúalanyaim jellemzően több nyugat-európai országban is árulták a testüket. A nők többsége, akivel beszéltem, vidékről származott. Jellemzően először annak a településnek közelében árulták a testüket egy nagyobb városban, ahol éltek. Ezután Budapesten, és végül elvitték őket külföldre. Az interjúalanyaim a következő országokban, illetve térségekben fordultak meg azokban az években, amikor jelen voltak prostitúciós iparban: Magyarország, Dél-Amerika, azon belül Brazília, Franciaország, Hollandia, Svájc, Ausztria, Németország, Belgium, Anglia, Spanyolország. A leggyakrabban említett országok Hollandia, Svájc, Ausztria és Németország voltak, ezekben az országokban a prostitúció szabályozása dekriminalizációs modellt követi. Liza, aki már kiszállt a prostitúciós iparból, amikor az interjút készítettem vele, így fogalmazta meg azt a folyamatot, ahogy kézről kézre járt az országhatárok között, mert adták-vették egymás között a futtatók:

Szinte a világ minden részében voltam már majdnem. Azt úgy értem, hogy teljesen Dél-Amerikától egészen idáig, Magyarorszáig, mindenhol. Franciától fogva már mindenhol jártam, nem tudok olyat mondani, ahol nem. Mert ugye ez a folyamat, hogy kézről kézre jártam, ez mindig új országokat, új városokat hozott nekem [...] Elmondhatom, hogy én voltam, ahogy ugye a lányok között, a prostituáltak között szokták ezt így gúnyból morbid viccként használni, hogy uniós voltam. Uniósan kerestem a bajt, mindenhova beolvadva. (Liza)

Laurát az élettársának a családja kényszerítette a prostitúciós iparba, Magyarországon és külföldön is. Először Németországba kényszerítették, utána Magyarországon kellett dolgoznia, végül Londonba küldték ki, ahonnan egyedül szökött el. A család elvette a pénzét és fizikailag is folyamatosan bántalmazták.

Utána kidobták Németországba. Hát azt inkább hagyjuk. Ott kint voltam három hónapot. Utána ugye visszahozták, amit ott kerestem, azt ugye ők lenyúlták, azzal az indokkal hoztak haza, hogy miért nem kerestem pénzt, satöbbi, satöbbi, satöbbi. Akkor megint megvertek. Jó két hónapig nem bírtam felállni, olyan verést kaptam.

¹³ A fejezetben használom a *Fordulat* folyóiratban megjelent „»470-es adott és csak egy kicsit fojtogatott« – Szegénységben élő nők a periféria és a centrum között” és a *Replika* folyóiratban megjelent „A patriarchátus elbeszélhetetlensége – A távolság szerepe a prostitúciós iparban használt és a prostitúciós iparból kiszállt nők traumanarratíváiban” című tanulmányaim eredményeit.

Utána ugye itthon csináltam ezeken az oldalakon, ami itthon van¹⁴. A kislányom mellett kellett csinálni. Ez tartott egy olyan két-három évig, legutoljára kidobtak Londonba. Ott nem voltam sokáig, mert onnan én jöttem vissza magamtól. (Laura)

Andrea az interneten keresztül kezdett el a prostitúciós iparban dolgozni Budapesten, futtatóknak. Ezután utazott el Spanyolországba, ahol szintén másoknak dolgozott.

Internet, ott találtam egy hirdetést. És arra jelentkeztem. Ez Pesten volt. Aztán találkoztam velük. Elmondták, hogy mit kell csinálnom, hogy mennyit kapok én és mennyit kapnak ők. Aztán elmentünk a lakásra, ott laktam azon a lakáson, amelyiken dolgoztam. Ez volt körülbelül. Hát. Fél évig Pesten dolgoztam, és utána meg kint Spanyolországban, Ibizán. Másoknak. Egy évig. Velük is találkoztam, két hétig voltam a lakásukon, amíg ki tudtam menni Ibizára. Aztán kijött egy lány elem a reptérre, akivel barátok lettünk, elkísért a lakásra, és este lementünk dolgozni az utcára. Elmonda, hogy mennyit kapok én, mennyit kell beadnom a közösbe és mennyit kell a lakásba. (Andrea)

Liza, Laura és Andrea egymástól eltérő körülmények között került be a prostitúciós iparba, de mindhárman árulták a testüket Magyarországon és külföldön is. Lizát a partnere kényszerítette bele a prostitúciós iparba és onnantól kezdve *kézről kézre* járt és a futtatók adták-vették egymás között külföldön. *Uniós*nak nevezi magát és elmondja, hogy így szokták hívni a nők egymás között azokat a nőket, akik végigjárják az országokat. Laurának született egy gyereke és ezen keresztül vált kiszolgáltatottá a partnere családjának, akik onnantól kezdve a prostitúciós iparba kényszerítették Magyarországon és külföldön is. Andrea maga keresett megélhetési lehetőségeket az interneten elkeseredettségében és így lett futtatók áldozata, akik Budapesten dolgoztatták. Ezután magától keresett külföldön lehetőségeket és így került Ibizára, ahol szintén futtatók profitáltak a testéből. Annak ellenére, hogy az interjúalanyaim más utakon kényszerültek bele a prostitúciós iparba, mindannyian voltak Magyarországon és külföldön is, és mindenhol mások profitáltak a testükből, amíg jelen voltak a prostitúciós iparban.

Az interjúalanyaimnak a külföldi körülményekkel kapcsolatban hasonló élményeik voltak, mint a magyarországi körülményekkel kapcsolatban. Sőt, gyakran jóval kiszolgáltatottabbnak érezték magukat a külföldi országokban. A szakirodalom is alátámasztja, hogy a nők az idegen országokban különösen kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek: a legtöbb esetben nem beszélnek a célország nyelvét, nincsenek szociális kapcsolataik a prostitúciós iparon kívül, nem ismerik a jogszabályokat, a szociális ellátórendszer működését. Pusztán azokkal az emberekkel vannak kapcsolatban, akik valamilyen módon profitálnak a testükből (Sassen 2000; Dész 2018; Shapkina 2014). Az egyetlen pozitívum, amit a külföldi munkával kapcsolatban az

¹⁴ A prostitúciós iparban a nők gyakran olyan honlapokon hirdetik magukat, amelyek kifejezetten ezzel a céllal jöttek létre.

interjúalanyaim többsége megfogalmazott, hogy több pénzt kerestek külföldön, mint itthon, azonban jellemzően ezt is le kellett adniuk a futtatóiknak, és a maradék pénz a családjuk fenntartására ment el.

Anita például több pénzt keresett Németországban, mint itthon, de azt érzi, hogy ez egyáltalán nem kompenzálja azt, amennyire megviselte a németországi prostitúciós ipar. Emellett elmondta, hogy semmi nem maradt meg neki a külföldön megkeresett pénzből. Juli pedig semmit nem érzékelt abból, hogy nem itthon volt, hanem külföldön, annyit kellett dolgoznia a madámjának a kényszerítésére.

Németországban jó pár helyen voltam. Privát házakban, bárókban. Ott volt a vége. Egy jó ideig dolgoztam. Jó sok pénzem is lett belőle. És kérdezd meg mi van belőle. Nyoma a lelkemben. Semmi más. Az a pénz bazdmeg, amilyen könnyen jön Fanni. Az kurva könnyen el is megy. Kocsit vettem. Nem volt akkor még jogosítványom. Vettem egy Opel Corsát, de kétszázötven forint, vagy euróért árulták, és vadiúj, patent állapotban. Na, ez nekem jó. Utána inkább eladom, és veszek egy másikat. Vettem egy Volkswagent. Én kint voltam egy jó ideig, ott nem úgy kellett dolgozni, mint itthon, nyilván egy-két vendéget, hogyha megfogsz magadnak, ha van egy pénzesebb, az eltart. Van a prostitúciónak az a luxusprostija is, tehát, hogy ott már hasonlóan meg lehet közelíteni azt, aki olyan. De akkor is prostituált vagy. Az a szitu van. És akkor utána elmentem bárba, és az ott történt az, hogy lehánytam a vendéget. És ott történt, hogy kikapcsoltam: bazdmeg a faszt szopom pénzért. És állandóan el voltam kábulva, Fanni. Nonstop. Tehát a füvet éjjel-nappal szívtam, de az alapvető felállás volt. (Anita)

Aztán végül is kijutottam Olaszországba és ott volt majdnem két év, mire el tudtam onnan jönni. Ott madámom volt, tehát nemcsak férfiak vannak ebben a témakörben, hanem nők is elég sokan. És ennek az olaszországi madám nőnek nagyon jó kapcsolatai voltak, tehát a rendőr hozzám járt mindennap. Annyiban jó volt Olaszországban, jobb, mint Magyarországon, hogy az olaszok tényleg gyorsak. Volt, hogy elég volt csak levennem a melltartómat és vége volt, valakikkel fél órát kellett foglalkozni és kifizették. Ott napi 40-44 vendégem volt. Egyetlen munkanapom úgy nézett ki, hogy sokszor reggel nyolctól hajnali 2-3-4 óráig folyamatosan jöttek. (Juli)

Interjúalanyaimnak alapvetően külföldön nem voltak jobb élményei a prostitúciós iparban, mint Magyarországon. Anita kiemelte a Németországban szerzett traumatikus élmények nyomait, azt, hogy ott is a szerhasználat mellett tudta csak elviselni a prostitúciós ipar körülményeit. Emellett elmesélte, hogy miután lehányta egy használóját, volt egy rádöbbenése arra, hogy mit kell csinálnia a prostitúciós iparban, aminek hatására úgy fogalmazott, hogy *kikapcsolt*. Az erőszakot átélő áldozatok hasonló tünetekről számolnak be akkor, amikor disszociálnak¹⁵

¹⁵ Disszociációnak azt nevezzük, amikor az egyének a traumatikus esemény közben annak hatására, hogy az esemény nem integrálható más eseményekhez hasonlóan a tudatba, kikapcsolnak, és csak testben vannak jelen

(Herman 2011 [1992]; Van Der Kolk 2014: 171–183). A külfölddel kapcsolatban a pozitívum, amit kiemelt, hogy több pénzt keresett, de azt is elmondta, hogy ebből a pénzből nem maradt meg neki semmi. Az egyetlen pozitívum, amit Juli kiemelt Olaszországgal kapcsolatban, hogy a megélése szerint ott gyorsabbak voltak az üzletek, így hamarabb végzett a férfiakkal. Azonban folyamatosan dolgozni kellett, volt, hogy 20 órán keresztül át használták a testét. A prostitúció dekriminalizációját támogató szakirodalom álláspontja (West 2000; Outshroon 2004; Amnesty International 2016), hogy szabályozott körülmények között a nők, akik szabadon választják a prostitúciót, biztonságosabban dolgozhatnak. Azok a nők pedig, akiket belekényszerítenek a prostitúciós iparba, könnyebben hozzáférnek a segítséghez a kiépült szociális ellátórendszer mentén. Az én interjúalanyaim esetében – akik Magyarországról érkeztek a centrumországok jellemzően dekriminalizált szexiparába – ezek a feltételek nem valósultak meg.¹⁶

A következőkben egy esettanulmányon keresztül mutatom be részletesebben, hogy a félperifériáról ingázó nők életkörülményeire, mindennapi valóságára és szükségleteire mennyiben tud választ jelteni a prostitúciós iparban egy centrumországbeli dekriminalizált prostitúciós szabályozás.

4.2.2 A magyar nők helyzete a centrumországok prostitúciós iparában egy esettanulmányon keresztül – Magyar nők Zürichben

Az utóbbi évtizedben még láthatóbbá vált az a jelenség, hogy a Kelet-Európából származó alsóosztálybeli nők tömegesen prostituálódnak Nyugat-Európában (Clark és McArthur 2014; Corrin 2005; Morokvasic 2006; Sebhelyi 2012). A fejezet további része a zürichi prostitúciós iparba ingázó magyar nőkkel készített interjúimra épül. A célom az, hogy rámutassak azokra az elnyomó struktúrákra, melyek mentén a centrum országokban kizsákmányolják a félperifériáról érkező, szegénységben élő nőket, rákényszerítve őket a testük árulására.

Vizsgálódásom Zürichre és azon belül is a Langstrassén szexet áruló nőkre koncentrál, ahol a nők csak illegálisan árulják a testüket. A posztszocialista országok a rendszerváltás után a nyugat-európai szexipar egyik fő kibocsátó országai lettek, Magyarországot is beleértve (Corrin 2005: 543), amit többek között a rendszerváltás óta folyamatosan növekvő mélyszegénység, a nemi egyenlőség irányába tett lépések hiánya és egy kiépült és szükségletekre válaszoló szociális ellátórendszer hiánya termel újra (Szalai 2006, 2013). A

akkor, amikor az erőszakos esemény megtörténik velük. Így a traumatikus esemény emlékképként rögzül és az erőszak áldozata minél inkább igyekszik kizárni a tudatából (van der Kolk 2014:171–183).

¹⁶ Ezek az idézetek olyan interjúalanyoktól vannak, akik már kiszálltak a prostitúciós iparból és többen, hivatalosan is emberkereskedelem áldozatai. Tehát nem tükrözik azoknak a nőknek a valóságát és narratíváit, akik akkor beszélnek, amikor jelen vannak a prostitúciós iparban.

prostitúció jelensége, ahogy fent ismertettem, magába foglalja azt a sajátosságot, hogy nők szegényebb országokból gazdagabb országokba mennek szexet árulni. Ez a jelenség látható a magyar nők esetében is, akik Magyarországról érkeznek Zürichbe. A mélyszegény körülményekből érkező nők többsége a szexiparba azzal a reménnyel indul el, hogy egy szebb jövőt biztosítson magának és a családjának, bármi áron. Ebben a fejezetben tíz prostitúcióban élő magyar nővel készített interjún és a Zürichben végzett terepmunkámon keresztül keresem a választ a következő kérdésre: Hogyan határozza meg a patriarchális kapitalista világrendszer a félperifériáról származó, prostitúcióban érintett nők tapasztalatait a félperiférián és a centrumországokban?

4.2.2.1 A félperifériáról érkező nők helyzete Zürichben a prostitúciós iparban, a prostitúció svájci szabályozása tekintetében

2013-ig a magyar nők a Sihlquai-n és a Langstrassén árultak a testüket Zürichben. A Sihlquai a Zürich belvárosában elhelyezkedő, Limmat folyó melletti hosszú út, ami a prostitúcióról volt híres egészen 2013-ig. A Langstrassét a Limmatplatz nevű tér választja el a Sihlquai-tól. Az utca a város „bulinegyedeként” ismert a környező utcákkal együtt, teli bárokkal és szórakozóhelyekkel. A Sihlquai-n legálisan, a Langstrassén illegálisan árulják a testüket a főként Kelet-Európából érkező nők, attól függően, hogy a futtatók hogy osztották le a területeket egymás között.

A futtatók felosztották egymás között a Langstrassét. „Ettől a bártól a Lambadáig¹⁷ ez az én területem és te nem állhatsz ide. A következő bárhoz nem állhatsz oda, mert az más strichhálózathoz tartozik.” Az egyik rész az egyik magyar [futtató] kezében volt, a másik, egy másik magyar [futtató] kezében. És előfordult, hogy óriási háborúk voltak a különböző futtatóhálózatok között. (Zürichben, emberkereskedelem áldozataival dolgozó szakember, 2016)

2013-ban Zürich városa megtiltotta, hogy a prostitúcióban élő nők legálisan dolgozhassanak a Sihlquai-n. A városvezetés célja a helyzetük és a körülményeik javítása volt, ezért új zónákat alakítottak ki. Három zónát jelöltek ki, ahol a nők legálisan árulhatták a testüket, az egyikük a Strichplatz, Zürich külvárosi területén. A Strichplatz egy olyan zóna, ami az utcai prostitúciót imitálja, azonban egy elzárt terület, közösségi térrel, biztonsági őrökkel és szociális munkásokkal (Fassbind 2014, idézi Isler 2016: 9). A közösségi térbe bemehetnek a

¹⁷Bár a Langstrassén

nők a kérdéseikkel, problémáikkal, kapcsolatot teremthetnek a szociális munkásokkal. A nők boksokban bonyolítják le az üzleteket a használókkal az autókban, mindegyik bokszban pánikgombok találhatóak vészhelyzet esetére. A Strichplatzon – ahogy Zürichben minden legális zónában – napijegyeken keresztül lehet az adót fizetni, amit az e célra létesített speciális jegyautomatákban lehet megvásárolni. A munkám során a tapasztalataim azt mutatták, hogy a magyar nők többsége nem tudja kifizetni a napijegyet, illetve sokszor a kilencven nap lejártá után is jelen vannak a prostitúciós iparban a városban. Van, hogy a futtató akadályozza meg a nőket abban, hogy kilencven nap után hazamenjenek. Emellett kilencven nap alatt, amelyet a munkavállalási engedélyük biztosít nekik, gyakran nem tudnak elegendő pénzt összegyűjteni az otthon maradt család éves fenntartására. A napijegy megvásárlását sokszor a futtatóknak leadott pénz, valamint a naponta fizetett szobabérlés akadályozza, és általában naponta küldenek haza pénzt a kint lévő nők az otthon maradt családnak. Tehát a nők a legális zónákban is sokszor illegálisan dolgoznak, így ki vannak téve a heti többszöri rendőri razziának: vagy a napijegy hiányában, vagy a lejárt kilencvennapos engedély miatt.

Az illegális prostitúció ugyanúgy virágzik a városban is, a Langstrassén és környékén, mint azokban az időkben, amikor a Sihlquai-n árulhatták a testüket legálisan a nők. A következőben a Langstrassén jelen lévő nők helyzetére fogok koncentrálni, elemzésem az ő tapasztalataikra épül. Kijelenthető, hogy azok a nők, akik illegálisan dolgoznak a városban, bármiféle jogok biztosítása nélkül vannak jelen a prostitúciós iparban. Az illegális körülmények jelentősen megemelik a nőkkel szembeni erőszak, valamint az önkényes és jogsértő viselkedés kockázatát a használók és a bordélytulajdonosok részéről (vö.: Büschi 2014: 725). Tapasztalataim alapján az illegalitásban teljesen láthatatlan marad a szegényebb országokból érkező nők kizsákmányolása, a rendőröktől is ugyanúgy félniük kell, ahogy azokban az országokban, ahol a prostitúciót nem dekriminalizálták. Tehát a rendőrök a legtöbb esetben nem védik meg őket a jogsértő viselkedésekkel szemben, történjenek azok akár a használóik, a futtatóik vagy a főbérlőik részéről.

4.2.2.2 Prostitúcióban élő magyar nők Zürichben – Út a prostitúcióba a gazdasági és patriarchális kényszereken keresztül

Az elméleti részben már bemutattam, hogy a nők többsége számára elsősorban a családjuk gazdasági helyzete, illetve a családjuk támogatásának kényszere voltak az okai annak, hogy bekerültek a szexiparba. Az interjúim alapján én is hasonló következtetésre jutottam: a nők, akikkel beszéltem, három tipikus okot neveztek meg ezzel kapcsolatban. Az első, hogy

elmesélték, hogyan hitték el a futtatójuknak, hogy az szereti őket, és hogyan találták végül a manipulációjuk révén magukat a prostitúcióban. A második, hogy „nem úgy alakult az életük, ahogy tervezték”, és a túléléshez muszáj volt valamit tenniük a családjuk, gyerekeik érdekében. A harmadik, hogy pénzt kellett gyűjteniük lakhatásra, egy minimális tőkére a megélhetéshez, és elhatározták, hogy addig lesznek benne a prostitúciós iparban, amíg össze nem gyűlik az adott összeg, amit sosem tudtak volna az otthoni környezetükben összegyűjteni. Tehát két fő strukturális okot neveztek meg, ami miatt Zürichbe érkeztek: egyrészt a gazdasági kényszert, másrészt egy férfi manipulációját. A legtöbb nő esetében a két strukturális ok egyszerre van jelen, és mindkettő a kapitalista patriarchátus következménye: egyfelől az alsóosztálybeli nők testének a „piacra dobása” a családért, a gyerekek fenntartásáért, másfelől pedig egy szerelemnek álcázott viszony annak érdekében, hogy egy férfi profitot szerezzen egy női testből.

Rita három éve került be a prostitúciós iparba Zürichben, 20 éves volt, amikor az interjút készítettem vele. Otthon egy faluban, édesanyjával ketten éltek egy háztartásban. Mielőtt Zürichbe került, iskolába járt. Elmondta, hogy egy férfi manipulációja révén került a szexiparba, viszont amikor megszabadult a férfitől, úgy döntött, hogy ha már így alakult, önmagának is szeretne pénzt gyűjteni. Az interjú időpontjában egy másik férfival élt, akit szintén eltartott, őt Zürichben ismerte meg.

Hát igazából úgy kerültem bele, hogy buta voltam és szerelmes és megettem azt a szöveget, hogy „persze, igen, értünk csinálod, és ha összegyűjtesz egy kis pénzt, akkor nem kell ezt csinálnod”, és kikerültem ide. Aztán rájöttem, hogy ez rohadtul nem rólam szól és aztán az az ember elkerült mellőlem, és akkor igazából már magamnak dolgoztam. Akkor már úgy voltam vele, hogy ha ebbe egyszer belekerültem, akkor legyen már magamnak is valami. (Rita)

Lea 30 éves volt, amikor az interjút készítettem, és 2013-ban kezdte el Zürichben árulni a testét. Azért kezdett el a városban dolgozni, mert nem volt más lehetősége arra, hogy „jó pénzt” keressen. Az unokatestvére volt az, aki felvetette, hogy menjenek el Zürichbe, ahova sok magyar nő járt a környezetükben pénzt keresni. Az első alkalom megviselte, de aztán látta, hogy az unokatestvére össze tud gyűjteni pénzt, így végül ő is úgy döntött, hogy a prostitúcióban marad.

Hát úgy lettem prostituált, hogy fiatalon férjhez mentem, de nem sikerült a házasságom, utána huszon-, nem is tudom hány évesen megismertem egy fiút, attól lett egy babám, azt meghagytam természetesen. Megszületett a babám, két-két és fél éves volt, hazajött az egyik barátnőm, az unokatestvérem is, és akkor ő

eldöntötte, hogy legyünk prostik, mert ezzel jó pénzt fogunk keresni. Hát el is jöttünk dolgozni egy bárba, ahol megtörtént az első eset, ott kiakadtam és fel is adtam, nem akartam. Utána viszont a lány továbbment és hajtotta a pénzt, amit ő csinált, és akkor mondtam, hogy akkor én is, végül is így. (Lea)

Nóra 29 éves volt az interjú idején, egy kisvárosban él Magyarországon. Ő tartja el a férjét is, aki otthon él. Ő azért lépett be a prostitúciós iparba, mert úgy érezte, más módon soha nem lett volna lehetősége arra, hogy vehessen magának egy házat otthon.

Én bevallom őszintén, hogy én házat szerettem volna, ami soha nem lenne otthon. Hát az otthoni fizetésből hitelt nem ad a bank, és így végül is ez volt a fő cél, hogy legyen egy ház berendezve, és akkor utána hazamenni, normálisan élni, dolgozni, és akkor ha van egy házad, jól meg tudsz élni az otthoni fizetésből. Két éve dolgozom itt, előtte soha nem csináltam ilyet. (Nóra)

Sára gyermekotthonban nőtt fel, majd amikor kikerült az intézményből, férjhez ment. Budapesten a férje kényszerítette a prostitúciós iparba, majd onnan Bécsbe került és végül Zürichbe. A célja, hogy támogatni tudja a családját a kint összegyűjtött pénzből, mert Svájc *pénzesebb* ország, mint azok, ahol előtte próbálkozott.

Tudom segíteni a családom, tudok hazaküldeni pénzt, jelen esetben mondjuk még nem tudtam. De amúgy tényleg, ilyen szempontból jó. Meg amúgy Svájc ugye pénzes ország, nem úgy, mint Bécsben 20 euróért kint állni az úton. Úgyhogy ilyen szempontból jó. (Sára)

Azonban interjúalanyaim azt is megfogalmazták, hogy nehéz pénzt gyűjteni saját maguknak. Rita hiába jutott arra az elhatározásra, miután megszabadult a futtatójától, hogy magának fogja gyűjteni a pénzt, az elmúlt három évben nem sikerült félreraknia.

Hát régebben még az volt cél, hogy összegyűjtsek egy kisebb összeget és aztán hazamenjek. Na, most már ezen egyáltalán nem gondolkozom. Most már teljes egészében ebből a pénzből élek... Folyamatosan kerestem a pénzt, de elrakni nem tudtam. Mert ha többet kerestem, többet költöttem. És akkor igazából szerintem ebbe valahol beletörődtem a három év alatt. (Rita)

A gazdasági kényszer mint motiváció a test árulására majdnem minden interjúban megjelent. Szinte az összes interjúalanyom átmeneti megoldásként írta le a prostitúciós iparban töltött éveket, általában addig, amíg az otthoni háztartás nem kerül egy olyan gazdasági helyzetbe, ahonnan már tovább lehet építkezni. Sokszor ez kialakít a hagyományos társadalmi szerepekkel ellentétes fordított gazdasági viszonyt a háztartásban a férfiak és a nők között – a

nő a pénzkereső a háztartásban – a nők szexuális kizsákmányolhatósága révén. Azonban az, hogy a megkeresett pénz megosztásra kerül a párkapcsolatban, családban, magától értetődő.

4.2.2.3 Barátnők és kápók mint közvetítők

Rita elmondta, hogy amikor kiérkezett, nem beszélte a nyelvet és nem kapott túl sok támogatást a barátnőjétől, aki révén kikerült. Nem tudta, hogy mit kell csinálni, és magától kellett rájönnie, hogy hogy mennek a dolgok.

Hát itt konkrétan úgy, hogy egy másik lánnyal jöttem ki, aki már itt volt régebb óta. És igazából így annyi volt, hogy ő kivett nekem egy szobát és odaadta a kulcsot, és dolgozzál. Semmi mást nem mondott, hogy mit csinálj. Se németül nem beszéltem, elvileg angolul valamennyire karattyoltam, de senki nem értette, tehát körülbelül így kézzel dolgoztam, hogy ennyi meg ennyi, gyere és ennyi. (Rita)

Mindegyik nő, akivel interjúztam, egy barátón, barátnőn keresztül jutott el Zürichbe, aki már régebb óta ingázott a városba. Ők voltak azok, akik megmutatták nekik, hogy mi a menete annak, hogy a Langstrassén szexet tudjanak árulni. Amikor a nők egy barátnőről beszélnek, nehéz eldönteni, hogy egy olyan emberről beszélnek-e, aki pénzt kér azért, hogy bevezesse az újoncokat abba, hogy hogyan lehet a városba megszervezni az utazást, dolgozni, lakhatást szerezni, vagy egy olyan barátnőről, aki nem kér pénzt ugyanezekért. Az ún. kápórendszer egy jól ismert jelenség Zürichben a magyar nők körében. Ahogy a zürichi rendőrség elkezdte feltárni az emberkereskedelmi hálózatokat, a futtatók biztonságosabbnak találták azt a rendszert, hogy ők Magyarországon maradnak és kineveznek egy nőt, aki felügyeli a többi nőt, miközben dolgoznak. Őket hívják kápónak: ők azok a nők, akik felügyelik és kontrollálják a futtatóhálózathoz tartozó többi nőt Zürichben, nekik kell leadni minden üzletből a pénzt helyben, amit később ők eljuttatnak a futtatókhöz. Emellett gyakran ők is árulják a testüket, és ugyanúgy fizetnek minden üzletből a futtatónak, azonban általában kiemelt szerepük van a többi nőhöz képest, és valamennyivel több joggal rendelkeznek a futtatókkal való viszonyban (Sebhelyi 2012: 70–71; Fábíán et al. 2017: 6). A munkám során szerzett tapasztalataim alapján a nők többsége, amikor egy barátnőről beszél, egy olyan nőről beszél, aki az otthon maradt futtató kezének meghosszabbítása, akit megbíztak azzal, hogy felügyelje a többi kint dolgozó nőt és elvegye tőlük a futtatónak járó pénzt. A kápók általában mélyebben kötődnek az adott futtatókhöz, az elsődleges kapcsolatuknak számítanak, sokszor egyenesen a barátnőjükről, feleségükről van szó. Tehát a futtatók sokszor láthatatlanok maradnak

Zürichben, miközben a pénz egy meghatározó része hozzájuk kerül a nőktől, akik árulják a testüket.

A nők narratíváiban gyakran megjelent, hogy Zürichben a prostitúciós iparban nem bízhatnak a többi nőben. Anna, akivel egy menedékházban interjúztam, azt mondta, hogy amiatt nem próbálkozott többet azzal, hogy külföldre menjen, mert Zürichben annyira félelmetes volt számára a többi nő a prostitúciós iparban.

Nem, nem. Próbálkoztam de az a baj, hogy ott van a legnagyobb, legerősebb harci csapat úgymond. Tehát maga a pesti lányok is. Eggyel voltam Svájcba, hát az maga volt a pokol. Tehát annyira önteltek, annyira magabiztosak. A legtöbbször ezek a lányok szoktak bele futni abba, hogy meghalnak. Mert annyira magabiztosak és annyira tudják azt, hogy milyen szépek. Én nem vagyok egy full extrás nő, de viszont gondolkodom. És teljesen más csábítási módszerük van, mint mondjuk nekem. Csúcsformában odaállíthatok és bármit megtehetek és ha mondjuk ellopom annak a kuncsaftnak a bármijét, tök mindegy mijét, lehet egy telefon, lehet egy pénztárca, lehet, hogy aznap egy nagy akció, de másnap meghalok. És ott is, mert nagyon sok lánnyal találkoztam, aki ugyanezeket a dolgokat csinálta és igen, sajnos hallottam valamelyikről, hogy tényleg voltak, akit leszúrtak, a másikat elásták, a harmadikat a saját lakásába ölték meg. Tehát nem gondolkoznak, önteltek. Hogy is mondjam, én úgymond magányos nő voltam, soha nem barátkoztam, csak messziről, távolból, hello, hello, tehát nem volt ilyen prostituált barátnőm, mert nem bíztam egyikben sem. (Anna)

Virág arról mesélt a többi nő kontextusában, hogy féltékenyek rá, mert neki több üzlete van és emiatt nem bízik bennük.

Itt nincs olyan barátság, tudod? Nincs olyan, hogy legjobb barátnőm. Nem azért, mert, hogy a pénz. Hanem mert tudom, hogy utálnak. Amíg ők állnak, addig én üzletben vagyok. Akkor szerinted kedvelnek? Nem. Bár amikor bevonom őket egy üzletbe, akkor így azt mondják, hogy jaj, de rendes vagy, de tudod ez ilyen nagy fals duma. Persze mondom. Mindenki rendes a maga módján. Érted, ha nem itt lennének, hanem Pesten, tuti jól kijönnénk. (Virág)

A nők társadalmi elnyomásából fakadóan a patriarchátusban általános a nők közötti versengés és rivalizálás a férfiak figyelméért és elismeréséért, és különböző formákban jelenik meg. Az alsóosztálybeli nők gyakran arra kényszerülnek, hogy versenyezzenek az alulfizetett munkákért egymás között annak érdekében, hogy el tudják tartani a családjukat (Federici 2004: 133–162). Anna félelmetesnek élte meg a zürichi nőket, akikkel a prostitúciós iparban találkozott. Szebbnek és önteltebbnek élte meg őket magánál, azonban azt gondolta, hogy meggondolatlanok és nem vigyáznak eléggé magukra. Andi úgy éli meg, hogy a többi nő féltékeny rá Zürichben, mert gyakrabban viszik el üzletbe és emiatt nem bízhat bennük. Azonban azt gondolja, hogyha más környezetben lennének ezekkel a nőekkel, akkor akár

barátnők is lehetnének. A szexiparban a körülmények és a folyamatos fenyegetettségérzés a futtatók és használók felől felerősítheti azt a versengést a prostitúciós iparban, ami a nők között általánosan jelen van a társadalomban. Emellett Anna és Andi narratívájában is alapvetően a használók és azon keresztül a pénzhez való hozzáférés az, ami meghatározza a többi nő felé a rossz érzéseiket: Anna sikeresebbnek látja magánál a többi nőt, akik Zürichben vannak. Andi azért fél tőlük, mert több üzlethez fér hozzá és fél attól, hogy féltékenyek rá.

4.2.2.4 Félelem és erőszak: a prostitúcióban élő nők kiszolgáltatott helyzete

Munkám során azt tapasztaltam, hogy a nők sokszor fogalmazták meg a mindennapos félelmeiket a használókkal kapcsolatban, és különböző védelmi stratégiákat dolgoztak ki egymás között a félelmeikre alapozva. A legtöbb esetben a félelem – bár különböző formákban –, de átszötte a Zürichről szóló narratívákat. Az interjúalanyaim többsége félt és egyedül érezte magát, amikor Zürichbe érkezett.

Jöttem azzal a lánnyal, akiről beszéltem, ő már volt kint többször. Semmi, leszálltunk a vonatról, és akkor elkezdünk utcázni. Mondta, hogy mit, hogyan kell, picit félttem. Mondjuk a mai napig még mindig félek a kuncsaftoktól. Így. És akkor így belelendültem. (Lea)

Hát, mert magamból voltam végül is. Magamra voltam utalva. Hiába ismerős által jöttem ki, én magamra voltam utalva. Nekem ezt a helyet csak megmondták, hogy hol van és ugye én rajtam múlt minden. Hogy csinálom, hogy keresem. (Lilla)

Ért már erőszakos élmény itt Zürichben?

Nem, soha. Mert nem viszek fel olyan embert, akin látom, nem viszek fel részegét. Nem viszek fel ilyen idiótákat, megmondom nekik, hogy nem. Nem érdekel, hogy megadják a 100-200 frankot, nem. És a másik lány felviszi, és érzem, hogy baja lesz, és jön le és baja volt. Nagyon sokan nem értik, hogy mi az a domina, érted? Én nagyon sokat csinálom. Hogy én ütöm őket és nem ők engem. Egy csávó egyszer azt akarta, hogy üssön engem 400 frankért. És mondtam, hogy nem, bolond vagy? Pusztulj el innen. És az egyik lány meg nem értette, hogy mit mond a csávó, bár a dominát érthetné. Ez azt jelenti, hogy ő üt meg fojtogat, meg ilyenek. A csávó ezt csinálja és felvitte. Én mondtam neki, hogy de ne vidd fel, tudod, ez mit jelent? De mondtam, hogy kell a pénz, a 400 frank. Mondtam, hogy hát jó, akkor vigyed. Jön le, piros volt a nyaka. Tudtam. Na, mondom, mi van? Oh, hát 470-et adott és csak egy kicsit fojtogatott, miközben szexeltünk. (Virág)

Van egy-egy híresebb erőszakotörténet, amiről mindenki tud a Langstaressén a szexet áruló nők között. Sokszor merül fel az a narratíva az elkövetett erőszakkal kapcsolatban, hogy

az áldozat volt érte a felelős, ő rontott el valamit, és ezért történt meg vele az erőszak. Az áldozathibáztatás az attribúciós elmélet szerint (Hedier 1958) azon az individualista szemléleten alapszik, hogy az erőszakélményekért, a szexuális erőszakért nem az egyenlőtlen társadalmi struktúrák, hanem az adott egyén a felelős. Ezzel az önvédelmi mechanizmussal az egyének úgy érezhetik, hogy kontrolljuk van a velük történő események felett, nem úgy, mintha megneveznék a történetekért felelős társadalmi struktúrákat, amivel elismernék, hogy velük is megtörténhet az erőszak (Grubb és Harrower 2012).

Az illegalitásban szexet áruló nők valóban teljesen kiszolgáltatottak a használóiknak, sokszor válogatás nélkül minden üzletet be kell vállalniuk, hogy elegendő pénzt össze tudjanak gyűjteni, a rendőrségtől kevés esetben kapnak segítséget. A második fejezetben kifejtettem a nők elnyomásának társadalmi mechanizmusait, amelyek nyomán állítható, hogy a patriarchátusban a szexualitás szerves része a nők elnyomásának. A társadalom által konstruált szexualitás a hatalomgyakorlás egyik eszköze, ami a nők passzív, és a férfiak aktív szerepére alapoz. A prostitúció a férfiak hatalomgyakorlásának egyik eszközeként értelmezhető a nők felett, miszerint pénzért, kiszolgáltatott nők helyzetét kihasználva azt kapnak „szexualitásként”, amit akarnak, amelynek sokszor az erőszak is szerves része (Gutierrez 2014). Tehát a társadalmi jelenség magába foglalja az erőszakot, ami ellen a pénzgyűjtés kényszere, és a Langstrassén szexet áruló nők esetében az illegalitás és kiszolgáltatottság miatt nem sok lehetőség van a védekezésre.

4.2.2.5 Célok a jövőre nézve: kiszállás a prostitúcióból, gazdasági függetlenség és háztartási munka

A nők, akikkel beszéltem, kifejezték vágyukat, hogy a jövőben abbahagyják a prostitúciót – tíz év múlva egyikük sem szeretne jelen lenni a prostitúciós iparban. Többségük Magyarországon képzelel el a jövőjét. Egy 2017-es kutatás, ami a magyar nők helyzetét vizsgálta a zürichi prostitúciós iparban, arra az eredményre jutott, hogy a magyar nők átlagosan 1,8 év elteltével szerettek volna kiszállni a prostitúcióból. Bolti eladóként, fodrászként, manikűrösként, gyorsétteremben szerettek volna elhelyezkedni a jövőben. Sok nőnek nem volt pontos elképzelése arról, hogy mit szeretne csinálni a jövőben, csak valami mást, valami „normális munkát” (Fábián et al. 2017: 8). A gazdasági függetlenséget mindegyikük kiemelt célként fogalmazta meg: saját vállalkozást, ingatlant szeretnének. Az én interjúalanyaim is hasonló vágyakról számoltak be a jövővel kapcsolatban.

Lilla úgy fogalmazott, ha kiszállt a prostitúcióból, nem szeretne többet olyan munkát végezni, ahol ő az alkalmazott. Vagy háztartási munkát szeretne végezni, vagy vállalkozást indítani.

Otthon lenni a gyerekekkel. Nem dolgozni. Csinálni egy olyan dolgot, ahol nem én vagyok az alkalmazott. Nem akarok többet dolgozni [a prostitúciós iparban], semmi esetre sem. (Lilla)

Rita úgy gondolja, hogy már most öregnek számít a prostitúciós iparban. Pár év múlva mindenképpen szeretné abbahagyni, családot szeretne és stabil otthont.

Hát tíz év múlva én már mindenképpen szeretnék családot és otthont. (Rita)

Hát otthont, jó itt, vagy Magyarországon, de szeretnék egy saját lakást, mindenképpen egy stabil családot, gyereket, tehát semmiképpen se szeretném ezt csinálni. Most úgy vagyok vele, hogy jó, még várok három évet, hogyha semmit se sikerül ebből kihozni, akkor viszont abbahagyom. Akkor így jártam, ráfáztam. Tehát tényleg még ezt a három évet megvárom, akkor már ott leszek, hogy 25, és ha addig semmi nem sikerül, akkor ennek nincs értelme. Így is már 22 vagyok, öregnek számítok, mert mindenki 18-19 éves, igen, úgyhogy ez elég kellemetlen. Saját házat, kocsit szeretnék, és a gyerekeim szaladgálnak körülöttem és dolgozom otthon [Magyarországon]. Így képezem el. Nem tudom, recepció vagy ilyesmi állásban. (Róza)

A kettős kizsákmányoltság, a háztartási munka és a piaci munka párhuzamos végzése, a prostitúcióból való kiszállás megkönnyebbülést jelentene az interjúalanyaim számára a jövőre nézve. Tehát az otthoni kettős kizsákmányoltság számukra egy pozitívabb, megnyugtató perspektíva, mint a prostitúciós ipar. A prostitúciós ipar egy ideiglenes állomás az életükben az értelmezésükben, amíg megteremtik az otthoni élethez szükséges feltételeket. Emellett mindhárom interjúalany kiemelte az *otthon* létének fontosságát jövőben. Amely azt jelzi, hogy úgy érzik, hogy a jelenlegi Zürich és Budapest közötti ingázó életmód elveszi tőlük annak lehetőségét, hogy legyen egy stabil otthonuk, amit szintén mindenképpen szeretnének megteremtteni a jövőben.

4.2.2.5 Kizsákmányoló mechanizmusok

Ahogy már említettem, a Langstrassén akkor jelentek meg nagy arányban a prostitúcióban élő nők, amikor a Sihlquai-n lehetett legálisan szexet árulni. Az interjúimból kiderült, hogy amikor

a nők még a Sihlquai-n dolgoztak, általában a Langstrassén és környékén voltak elszállásolva. A kerület a Sihlquai miatt kezdett a szexipar központjává válni. Azóta annyi változott, hogy a futtatók többé nincsenek jelen egyértelműen láthatóan a környéken. Az interjúalanyaim azzal kapcsolatban, hogy a Langstrassén dolgoznak és nem legális zónákban, két hátrányt emeltek ki: egyrészt azt, hogy a rendőrök folyamatosan megbüntetik őket, másrészt azt, hogy a lakhatás nagyon drága a környéken. A nők a rendőrök rendszeres büntetéseit úgy értelmezik, hogy azok célja egyrészt az, hogy kitiltsák őket a városból, másrészt pedig az, hogy megszűnjön a prostitúció a Langstrassén.

Hát adjanak az utcára engedélyt. Meg most meg akarják szüntetni ezt a hotelt is a rendőrök, most december végén bezár. Az egészet meg akarják szüntetni. (Nóra)

Nem tudom, mit változtatnék. Igazából nem tudom, hogy a rendőrök miért nem hagynak minket békén. Tudod, miért? Mert ki akarnak minket tiltani. (Virág)

Ha valaki több büntetést kap a városban, amit nem fizet be, annak egy idő után az a következménye, hogy kitiltják az országból. A kitiltás hossza a büntetésekből felhalmozott tartozás összegétől függ.

A nők többsége, aki utcai prostitúcióban él Zürichben, nagyon drágának találja a lakhatást a Langstrassén, ahol külön iparág épült fel a prostitúcióban élő nők elszállásolására. A nők kétfajta szobát bérelhetnek, általában közösen: olyat, ahova felvihetik a használókat, és a szobában le lehet bonyolítani az üzletet, és olyat, ahova nem. Az utóbbi lehetőséget azok a nők használják, akik legális zónákban árulják a testüket. Egy 2012-es kutatás arra az eredményre jutott, hogy Zürichben a magyar nők fele (47%) vagy más nővel bérel közösen szobát, vagy ismerősökkel, rokonokkal együtt (Sebhelyi 2012: 63). Interjúalanyaim főleg a főbérlet attitűdjét és a szobák szegényességét kritizálták, és megfogalmazták, hogy lehetetlen annyi pénzt összegyűjteniük, hogy a szobák ára ne vigye el a megkeresett pénzük nagy részét.

Hát jó esetben sok, de mostanában nem nagyon. Hát mit tudom én. Ha minimum ötvennel számolunk, akkor legalább három [használó] kell ahhoz, hogy a szobádat kifizessed, akkor még egy, hogy azért egyél, igyál, és utána a többit meg félre kell rakjad. (Lea)

Hát azért lehetne szebb. Ez a szoba száz frankért... Azért én egy szép szobát képzelek el egy napra, nem? Ott van egy ágy, egy szekrény, egy tévé, azt' ennyi. Meg egy asztal. (Eszter)

A prostitúciós iparban jelen lévő nők Svájcban a keresetük negyven-ötven százalékát költik átlagosan szobákra, lakhatásra az országban (Büschi 2014: 725). Ez azt jelenti, hogy annak az összegnek, amit kint megkeresnek, a fele a kinti lakhatásra megy el, ezen felül kell finanszírozniuk az országban az egyéb kiadásaikat, és az otthoni háztartást is fent kell tartaniuk. A főbérlőnek sokszor sokkal nagyobb szerepe van a Kelet-Európából érkező nők életében, mint egy szoba kiadása (Büschi 2014: 725–726). Előfordul, hogy a drágább szobákért cserébe egyfajta biztonsági szolgáltatást is nyújtanak a nőknek.

Ha baj van, hívjuk a recepcióst. Itt azért egy picit biztos visszafogottabbak az emberek, mivel tudják, hogy egy hotelban vannak és figyelnek rájuk. (Lea)

Sokszor a „biztonsági” szolgáltatásért cserébe felárat kell fizetni. Az is előfordul, hogy a főbérlők használókat szereznek a nőknek, amiért szintén a szoba árán felül is pénzt kell adni (vö.: Büschi 2014: 725–726).

4.2.2.6 Ingázás a félperifériáról a centrumba

A Kelet-Európából kiinduló, Nyugat-Európába irányuló női migráció jellemzője az ingázás. Tehát a kiutazás ideiglenes, és alapvetően nem egy, a célországban kialakított új élet megalapozása a cél, hanem az otthoni élet fenntartása. A kilencvennapos engedély lehetővé teszi a folyamatos mobilitást a letelepedési engedéllyel ellentétben, amikor is bizonyítani kell a célországban eltöltött hosszabb tartózkodást (Morokvasic 2006: 7). 2010-ben 400 magyar nő kapta meg a kilencvennapos engedélyt a zürichi prostitúciós iparban. Jellemzően 2-3 hétig tartózkodnak a magyar nők az országban és utána hazamennek, a kilencven napot több alkalommal használják fel egy évben (Fábián et al. 2017: 3). A kint végzett munkám alatt az is gyakori tapasztalat volt, hogy sok nő akkor is kijár Zürichbe, amikor lejárt a kilencvennapos engedélye, azonban a Langstrassén dolgozó nők esetében – mivel ott illegálisan dolgoznak – a kilencvennapos engedély nem releváns. Ahogyan arról már „A globális prostitúciós ipart meghatározó egyenlőtlenségek” című fejezetben írtam, a női migráció növekedése alapvetően azt mutatja, hogy egyre több nő megy szegényebb régiókból a gazdagabb régiókba reprodukív munkát végezni, ápolónak, a szórakoztatóiparba vagy a szexiparba világszerte. Ez gyakran azt jelenti, hogy a célországban az illegális piacon, az otthoni háztartásban pedig a „magánszférában” végzik láthatatlanul a háztartási munkát, emellett gyakran ők lesznek az otthoni háztartás családfenntartói is (Morokvasic 2006: 20). Interjúalanyaim is alátámasztották

ezt a jelenséget. A legtöbben egy hónapon belül ingáznak Zürich és Magyarország között, egy-két hét után hazaviszik a kint összegyűjtött pénzt az otthoni háztartás fenntartására. Azért mennek haza, hogy gondoskodjanak a háztartásról, férjükről és a gyerekekről. Sokuknak lelkileg is megterhelő lenne tovább kint maradni a célországban.

Lea sűrűn megy haza, mert otthon egyedül neveli a lányát. Az is előfordul, hogy hosszabb időre otthon marad ingázás nélkül. Van, hogy azért nem tud Zürichbe menni, mert a bírságok miatt kitiltották egy időre az országból.

Elég sűrűn. Heteket szoktam kint lenni és aztán otthon három hetet, vagy egy hónapot. Vagy valamikor egy fél évet, vagy egy évet. Nem tudok kijönni vagy valami, mondjuk bírságok miatt, nem tudtam kijönni sokáig. (Lea)

Sára keveset van Zürichben egy évben, és ha kint van, akkor is hamar besokall.

Hát én nem sokat vagyok itt, maximum egy-egy hónapokra. És most otthon voltam hármát, visszajöttem most így a karácsony előtt. Hát most is el van tervezve, hogy december 20-án megyek haza. De amúgy be szoktam sokallni nagyon hamar. (Sára)

Nóra tíz napnál többet nem bír kint maradni a városban. Emellett két ok van, ami miatt tíz nap után haza szokott menni: egyrészt azt gondolja, hogy ha tovább maradna kint, akkor sem tudna megkeresni több pénzt egy hónapban, másrészt a férje otthon van.

Tíznaponta. Változó, van úgy, hogy négy napra megyek haza, van, hogy többre. Hát, hogy tíz napnál többet itt nem bírok tovább, és nem is keresnék, próbáltam a legelején három hetet kint lenni. Azt a pénzt én nem keresem meg három hét alatt. Meg természetesen ugye a férjem miatt. (Nóra)

A nők, akikkel interjúztam, két előnyt fogalmaztak meg azzal kapcsolatban, hogy Zürichben árulják a testüket, és nem Magyarországon. Az egyik, hogy Magyarországon nagyon alacsonyok az árak, amit a használók az üzletekért fizetnek, ahhoz képest, hogy a centrumországban mennyi pénzt lehet összegyűjteni. A másik ok, hogy Magyarországon felismerheti őket valaki: sok nő úgy van jelen a prostitúciós iparban Zürichben, hogy az otthoni környezete nincs vele tisztában, hogy ezzel keresi kint a pénzt.

Magyarországon azért megismerhetnek, szembe jöhet valaki, akit ismerek. Aki mondjuk nem tudja, hogy ezt csinálom. Meg Magyarországon az árak, azok ilyen nevetséges árak. (Lea)

Vagy:

Nem tudom. Fogalmam sincs. Hát, hogy többet keresek, mint Magyarországon. Normális munkával. Hát én itt egy nap megkeresem azt, mint Magyarországon egy hónap alatt. (Eszter)

Nóra úgy érzi, hogy a többség elítéli őt, amiért a prostitúciós iparban van, és egy idegen országban ez inkább elviselhető, mint otthon.

Hát azért így benne van az erkölcsi rendje, meg így bármi. Most azért, ha így végigsétálsz az utcán, jó, persze a férfiak nevetnek, tehát így nem mindenki. De most azért, ha látsz egy családos anyukát, vagy egy nőt, úgy néznek rám, mint egy véres rongyra. És ez engem valahol bánt. Jó hát tudom, hogy ez a természetes, de na. Meg hát azért így valamilyen szinten azért nem beszélek róla otthon, hogy én mit csinállok. Tehát azért ez a muszáj hazudni rész, ez is kellemetlen egy idő után. (Nóra)

A prostitúcióban élő nők folyamatos társadalmi stigmának vannak kitéve a szexiparban (Sanders, O'Neill és Pitcher 2017: 60). Minden interjúalanyom megfogalmazta, hogy az otthoni közege vagy nem tudja, hogy mit csinál Zürichben, vagy nem beszélnek róla otthon, mert felvállalhatatlan lenne kimondva, az otthoni közösségben. Így azt, hogy a centrumországban láthatatlanok és a „valódi” közösségük, kapcsolataik Magyarországon vannak, előnynek gondolják, mivel így nem az otthoni közegük stigmatizálja őket a prostitúció miatt. Otthon nincs kimondva, hogy mit csinálnak Zürichben, csak a városban élő, ismeretlen emberek látják őket.

4.2.3 Kelet-európai nőként a nyugat-európai szexiparban

Zürichben én is szembesültem több alkalommal azzal, hogy milyen társításokkal szembesülnek a magyar nők azokban a terekben – Langstrasse és környéke –, ahol prostituáltakat lehet vásárolni. Úgy, hogy szociális munkásként voltam jelen a városban, svájci férfiak több alkalommal engem is meg akartak vásárolni, és amikor mondtam nekik, hogy szociális munkás vagyok, azt válaszolták, hogy „de hát magyar vagy, nem”? Emellett a szociális szolgáltatásnál is, ahol gyakorlaton voltam, amikor egy svájci újságíró ismerős megírta egy helyi lapban a tudtom nélkül a prostitúció szabályozásával kapcsolatos álláspontomat, azt feltételezték automatikusan, hogy pénzért cserébe beszéltem a munkámról. Tehát azt, hogy a nyugat-európai városban a magyar nő gyakran egyenlő a prostituálttal, illetve az a társítás hozzá, hogy pénzért

bármit megcsinál, a saját bőrömön is megtapasztaltam. A nők narratíváiban az, hogy magyarok, jellemzően kétféleképpen jelent meg. Egyrészt, hogy a szexiparban jelen lévő magyar nők alapvetően segítik egymást a városban, másrészt, hogy a magyar nők csoportja hol helyezkedik a prostitúciós iparban jelen lévő nők hierarchiájában.

Én úgy gondolom, hogy mi így magyarok kicsit összetartóak vagyunk, szoktunk együtt is dolgozni nyilván, egymást üzletbe hívjuk. (Nóra)

Hát persze, magyar lányok vannak, nagyon sokakkal jóban vagyok. Szóval a lelegején engem megszerettek és azóta tartom is velük a kapcsolatot. Van még egy-két román lány, brazil, spanyol, Venezuela. (Lilla)

Lea elmesélte, hogy a Regina hotelben, ami a Langstrasse egyik mellékutcájában található, korábban nem adtak ki szobákat magyar nőknek. A Regina egy jó szálláshelynek számít, jobbak a körülmények, mint más lakhatási lehetőségeknél, amelyekben megszállhatnak a prostitúciós iparban jelen lévő nők.

És mindig itt laksz?

A Reginában? Nem. Tavaly óta kerültem be ide, mindig a Lambadában voltam. Mert ezt meg se próbáltuk soha. Mert akkoriban nem adtak ki magyar lányoknak szobákat, három évvel ezelőtt nem nagyon. (Lea)

Annak ellenére, hogy az interjúalanyaim alig több, mint fele volt roma származású, a zürichi prostitúciós iparban jellemzően jelenlévő magyar nők többségükben romák voltak. Az egyik szociális szolgáltatás munkatársa is megfogalmazta, hogy a nők, akikkel dolgoznak, többségében roma származásúak. Elmondta, hogy a mélyszegénységben élő roma nők becsatornázódása a prostitúciós iparba alapvetően a magyar állam rasszista szociálpolitikai intézkedéseiből következik és a svájci szabályozás célja, hogy akik szexet akarnak árulni, azok ezt szabadon megtehessék. Nem az, hogy nőket kényszerítsenek a svájci szexiparba.

A média gyakran azt a képet festi le Magyarországon, hogy csak a futtatók romák. De az áldozatok többsége is roma, nem mindenki. Bocsánat, de magyar kormány úgy tesz, hogy minden, ami rossz, azt a romák csinálják, ami jó, azt a magyarok. Mr. Orbán. A futtatók között meg magyarok is vannak. Ami biztos, hogy áldozatok nagyon nehéz körülmények közül jönnek. És jellemzően azt mondják, hogy ha még vissza is megyünk Magyarországra akkor sem kapunk munkát, mert látható, hogy romák vagyunk. (Zürichben, emberkereskedelem áldozataival dolgozó szakember, 2016)

Mi azt valljuk és amellet vagyunk elköteleződve (Svájcban) teljesen, politikailag, hogy egy nőnek megvan a joga ahhoz, hogy dönthessen. Ha szexmunkásként akar

dolgozni, akkor az jogában áll, és megvan a joga a megfelelő körülményekhez, a munkájához. De az biztos, hogy amíg nem lesz politikai változás Magyarországon, addig a romáknak nem lesznek egyenlő jogaik. Találkoztam többször Balog Zoltánnal¹⁸, az emberi erőforrások miniszterével, aki azt mondta, hogy azért vannak roma nők Svájcban, mert a prostitúció legális. Nem, nem azért. Mondtam neki, hogy azért, mert nektek megvan a kapitalista gazdasági rendszeretek és a miniszterelnökökötök és Jobbik párt és ezek miatt. (Zürichben, emberkereskedelem áldozataival dolgozó szakember, 2016)

A szakember értelmezésében a magyar roma nők, a magyar állam rasszista működése miatt – aminek okán marginalizálódnak a magyar társadalomban – kerülnek Svájcba, és a svájci dekriminalizációs szabályozás nem a mélyszegénységben élő Kelet-Európából érkező nőket célozza meg, hanem azokat a nőket, akik önkéntesen akarnak szexet árulni. Ennek ellenére, ahogy azt az elméleti fejezetben is bemutattam, az ország szexiparában a nem fehér, Dél-Amerikából, Ázsiából és Kelet-Európából érkező nők vannak jelen többségében. Tehát nem reflektál arra a jelenségre, hogy a roma csoportok marginalizációja mellett Magyarországon, a nyugati-európai dekriminalizációs szabályozásnak és a transznacionális prostitúciós ipar struktúráinak is meghatározó hatása van jelenségre.

Azok a nők, akikkel Zürichben interjúztam, nem igazán beszéltek arról, hogy roma származásúak. Bár az interjúk során rákérdeztem, hogy cigánynak vallják-e magukat, de gyakran a kérdést sem tudták értelmezni ebben a formában. Ahogyan az a következő fejezetben látható lesz, azok a nők, akik még jelen voltak a prostitúciós iparban az interjú időpontjában, nehezen fogalmaztak meg narratívákat önmagukról. Azok a nők, akikkel menedékházakban beszéltem, sokkal inkább jelzőként beszéltek a roma származásukról, mint egy saját identításelemlről. Kriszti elmondta, hogyha nem lenne más lehetősége, akkor visszamenne a prostitúciós iparba és ezt meg is tudná tenni, mert cigány és megvan a munkaképessége mindenre. Anita a rossz családi körülményeket és a családon belüli erőszakot írta le úgy, hogy „cigány módi” életet élt a roma családjával.

Hát figyelj én, ha én egyedül lennék, és nem tudnék mit dolgozni, akkor biztos, hogy csinálnám. Lehet, hogy hülyeséget mondok, de látszik rajtam, hogy cigány vagyok, munkaképességem az megvan mindenre. (Kriszti)

Ütött a nagyanyám, nagyon rosszak voltak körülmények. Úgy nagyon rosszak, hogy sokan voltunk, Fanni, nagyon sokan voltunk, és ez az igazi tipikus régi cigány módi életünk volt. Tizenegy évesen családon belül megerőszkoltak, aztán fejbe

¹⁸ Balog Zoltán 2010-től volt a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium társadalmi felzárkóztatásért felelős államtitkára, 2012–2018-ig az Emberi Erőforrások Minisztériuma vezetője.

lőttek, tehát ez megtörtént, januárban fejbe lőttek. Na a fejbe lövés után jó sokáig voltam a kórházban. 11 hónapot. (Anita)

Ahogy a 2. fejezetben bemutattam, a nemzetállamok, régiók, nyugat központú hierarchizálása alapvetően meghatározza a prostitúciós ipar és a szexuális célú emberkereskedelem irányait (Hancock 2008, Shapkina 2014). A nők számára, akikkel interjúztam, alapvetően a magyarság volt egy megélt identitás Zürichben, a roma származásuk és a romák felé képviselt rasszista attitűdök, nem jelentek meg a narratíváikban az interjúk során. A magyar identitáshoz volt egy pozitív társítás, hogy a magyar nők segítik egymást a városban, közösséget alkotnak. Azonban úgy élték meg, hogy Svájcban, a magyarsághoz negatív társításokat kapcsolnak a prostitúciós iparban, és a magyar nők gyakran a hierarchia alján helyezkednek el.

Azok az interjúalanyaim, akikkel menedékházakban beszéltem, alapvetően internalizálták a társadalom roma csoportok felé képviselt attitűdjeit és a prostitúciós iparban való jelenlét igazolására és a szegénység, családon belüli erőszak leírására használják a cigány jelzőt az idézetekben. Ez a folyamat, amely során a rasszizált, elnyomott csoportok a társadalomban internalizálják azokat az előítéleteket, amelyeket az a közeg hozzájuk társít, amelyben szocializálódtak, gyakori jelenség a társadalomban (Kligman 2001, Böröcz 2022).

4.2.4 Összefoglalás

Ebben a fejezetben először azt elemeztem az interjúalanyaim narratíváin keresztül, hogy a magyar nők hogyan válnak általánosan transznacionális áruvá a prostitúciós iparban. Jellemzően adják-veszik őket egymás között a futtatók. Attól függetlenül, hogy az interjúalanyaim hasonló társadalmi környezetből, de más utakon keresztül kerültek bele a prostitúciós iparba, mindannyian több helyen jártak külföldön – a többségük centrumországokban – és mindenhol mások profitáltak a testükből. Az egyetlen pozitívum, amit megfogalmaztak a külföldi munkával kapcsolatban, hogy több pénzt kerestek külföldön, azonban jellemzően ebből sem maradt meg nekik semmi. Ezenfelül a körülmények hasonlóak voltak a magyarországi körülményekhez: futtatók kontrolálták őket, bele voltak kényszerítve folyamatosan az üzletekbe és tulajdonképpen nem érzékelték, hogy egy másik országban vannak.

Ezután egy esettanulmányon keresztül elemeztem a félperifériáról ingázó nők helyzetét egy centrumországbeli város dekriminalizált prostitúciós iparában, Zürichben. Zürich városa megpróbált javítani a prostitúcióban élő nők helyzetén a dekriminalizáció eszközével, új zónák kialakításával és a Strichplatz létrehozásával, ahol a nők úgy árulhatják a testüket, hogy közben

biztonsági őrök és szociális munkások veszik őket körül. Azonban a Strichplatz sem tudja biztosítani azt, hogy a szegényebb régiókból érkező nők legálisan dolgozhassanak; a pénz hiánya és a pénz szüksége miatt ezek a nők sokszor nem tudnak egy évben kilencven nap alatt elég pénzt összegyűjteni az otthoni család fenntartására, így tovább maradnak, vagy nincs elég pénzük arra, hogy kifizessék a napijegyet. A Langstrassén is illegális körülmények között virágzik a szexipar, és a rendőrök folyamatosan bírságot adják a prostitúcióban élő nőket. A futtatók sem tűntek el a városból, csak kevésbé láthatóak, sokszor egy kápó kinevezésével, annak személyén keresztül vannak jelen. Emellett a nők a magyar származásuk miatt is úgy érzik, hogy a prostitúciós ipar hierarchiájának alján helyezkednek el, a svájciak előítéleteket társítanak hozzájuk. Ebben könnyebbséget okoz az, hogy a magyar nők támogatják egymást a városban.

Ahogy említettem, a dekriminalizációs modell célja az „önkéntes” prostitúció legalizálása, valamint az emberkereskedelem áldozatai, és az ahhoz kapcsolódó szervezett bűnözés láthatóvá tétele (Kilvington, Day és Ward 2001: 82). Zürich városa 2012 környékén nyilvánvaló problémára reagált: a főként a félperifériáról, Kelet-Európából érkező nőket érintő emberkereskedelemre. 2013-ban hozták létre a Strichplatzot a városban, a három másik zónával együtt. Azonban a város azóta sem reagál a Langstrassén zajló utcai prostitúcióra: ezen a helyen a nők továbbra is illegálisan dolgoznak, kizsákmányoló munkakörülmények áldozataiként, teljesen kiszolgáltatva a használóknak és a bordélytulajdonosoknak, miközben folyamatosan büntetik őket a város rendőrei. Szociális munkások azonban jelen vannak a Langstrassén és környékén is.

A dekriminalizációs modell nem számol a globalizációs egyenlőtlenségekkel, azzal, hogy a Kelet-Európából érkező nők milyen kiszolgáltatott helyzetből érkeznek és élnek a centrumországban. Érdemben nem tud mit kezdeni a mélyszegénységben élő nők körülményeivel, az otthon maradt futtatókkal, a kápókkal, az országban a prostitúció piacán belül is a perifériára szorult nőekkel. A modell a szabad választás kérdésével kapcsolatban azzal az implicit feltételezéssel él, hogy minden nő centrumországbeli, középosztálybeli háttérből érkezik, holott a prostitúcióban használt nők tipikusan mélyszegény körülmények közül kerülnek ki.

Von Werlhof (2007) világrendszer-elméletre épülő kritikájának értelmezésében a svájci férfiak a félperifériáról érkező nők gazdasági kiszolgáltatottságát és láthatatlan szférába szorult helyzetét használják ki szexuális vágyaik kielégítésére. Hiszen e nőknek sokszor ez az egyetlen lehetőségük, hogy fenntartsák a családjukat, ez az egyetlen reményük arra, hogy megalapozzanak egy fenntartható életet. A félperiférián élő, mélyszegény családok egyetlen

tőkéje, amit a kapitalista piacon hasznosítani lehet, sokszor a női családtagok teste, amit ebben az esetben a centrumban élő férfiak hasznosítanak.

A félperifériáról érkező nők egy része illegálisan dolgozik a városban, amivel a városvezetés tisztában van, mégsem tesz elég hatékony lépéseket a jelenség megoldására. A rendőrség büntetései és a kizsákmányoló lakás piac, mely a szexet áruló nők elszállásolására épült ki a városban, tovább nehezíti a szexet áruló nők helyzetét. A naponta fizetett magas szobaárak megfizetésére azért kényszerülnek a nők, mert máshol nem adnának ki szobákat, lakásokat nekik, tehát a lakás piac is profitál a kiszolgáltatottságukból. Ahogyan a nők kettős kizsákmányolása is megvalósul: egyrészt a centrumországban használják a félperifériáról érkező nők testét, másrészt az ebből összegyűjtött pénzük egy részét sokszor a futtatóknak kell odaadniuk. Illetve gyakran az otthon maradt barátjukat, férjüket is eltartják a megkeresett pénzből. Tehát a női testek használatából a centrumországban és a félperiférián is a férfiak profitálnak. Mindemellett sokszor a láthatatlan munka is a centrumországokban szexet áruló nők felelősségeként van keretezve az otthon maradt családban: többszörös kizsákmányolásuk megvalósul mind a szexualitás terén, mind a láthatatlan munka tekintetében. Amikor a nők Zürichben vannak, akkor jellemzően más női családtagok gondoskodnak a gyerekeikről, az otthon maradt háztartásról. Amikor otthon vannak, akkor a háztartási munka és a gyerekek körüli munkák elvégzése is az ő felelőségük annak ellenére, hogy sokszor ők teremtik meg a család megélhetését a testük áruba bocsátása révén.

4.3 A nők elleni erőszak láthatatlanná válása a prostitúciós iparban

Ebben a fejezetben a nők elleni erőszak témáját alapvetően az erőszak elbeszélhetősége, illetve elbeszélhetetlensége mentén vizsgálom a prostitúciós iparban. Az erőszakot általában és a nők ellen elkövetett erőszakot nehéz a prostitúciós ipar egy külön szegmenseként értelmezni. Ahogyan azt a „Szex a prostitúciós ipar kontextusában” című fejezetben bemutattam, az interjúalanyaim többsége erőszakkal került be a prostitúciós iparba, a futtatóik, családtagjaik részéről rendszeres bántalmazásnak voltak kitéve, emellett a szexipar kontextusában történő szexuális aktusokat is jellemzően traumaként élték meg, ami hosszú távú hatással volt az életükre. Tehát a prostitúciós iparban a nők nemcsak a futtatók és használóik részéről vannak kitéve az erőszak kockázatának, hanem a kiszolgáltatottságuk révén jellemzően minden szereplő részéről a szexiparban (Sassen 2002; Ekman 2013 [2010]; Büschi 2014, Shapkina 2014), ahogyan ezt az előző két fejezetben is bemutattam. Ebben az fejezetben főként arra

fókuszálók, hogy hogyan válik láthatatlanná a nők ellen elkövetett erőszak a prostitúciós iparban a társadalom számára.¹⁹

A disszertációhoz végzett kvalitatív kutatásom során két csoporttal készítettem interjút: olyan nőkkel, akik még részesei voltak a prostitúciós iparnak és olyanokkal, akik már kiszálltak a szexiparból az interjú idején. Az interjúk során feltűnő volt a különbség aközött, ahogy a két csoport beszélt az iparban szerzett tapasztalatairól. A két csoport prostitúciós iparban szerzett élményekről, tapasztalatokról szóló elbeszélései az élményekhez való időbeli, térbeli és érzelmi közelség és távolság kontextusában is hangsúlyosan különböztek. Azon nők számára, akik már kiszálltak a prostitúciós iparból, rendelkezésre álltak olyan körülmények, amelyek lehetővé tették, hogy távolabbról tekintsenek rá a szexiparban szerzett tapasztalataikra. Az interjúk során nemcsak az élményekről szóló narratívák keretezésében voltak jelentős különbségek, hanem a narratívák felépítésében is. Azok a nők, akik még benne voltak az iparban, nagyon nehezen tudtak magukról megfogalmazni egy konzekvensebb énképet, én-narratívát, melynek kontextusában az élményeiket elhelyezhették volna. A menedékházakban készített interjúim során ettől jelentősen eltérő tapasztalataim voltak. A menedékházakban tartózkodó nők az interjú során feltett kérdéseimre hosszan válaszoltak, összefüggésben interpretálták az életükben tapasztalt különböző eseményeket és megengedték maguknak az „érzelmek luxusát” a prostitúciós iparban szerzett tapasztalatok kapcsán: például szomorúak, dühösek vagy cinikusak voltak akkor, amikor az iparban szerzett élményeikről, megéleéseikről beszéltek. Ezek a mechanizmusok és különbségek különösen megjelentek akkor, amikor erőszakélményekre, traumatikus eseményekre terelődött a szó az interjú során. Ez a kutatásom során szerzett tapasztalat keltette fel az érdeklődésemet aziránt, hogy a traumatikus eseményekhez való térbeli, időbeli és érzelmi távolság hogyan befolyásolja a traumatikus élmények elbeszélését. Emellett, hogy az erőszak és a traumatikus események elbeszéléseiben tapasztalt különbségeket milyen tágabb társadalmi folyamatok magyarázhatják.

Segítő szakemberként, szociális munkásként, aki évek óta dolgozik olyan nőkkel, akik erőszak áldozatai voltak, a prostitúciós iparba kényszerültek, illetve akiknek az erejükön felül kell súlyos erőszakélményekkel és az erőszak okozta traumákkal együtt élniük, volt előzetes tapasztalatom abban, hogy hogyan mesélnek nők traumatikus élethelyzetekről, erőszakeseeményekről. Az elbeszélések különböznek akkor, ha a nők még benne vannak az adott élethelyzetben és folyamatos veszélynek vannak kitéve, illetve azokban az élethelyzetekben,

¹⁹ A fejezethez használom a *Replika* folyóiratban megjelent, „A patriarchátus elbeszélhetetlensége – A távolság szerepe a prostitúciós iparban használt és a prostitúciós iparból kiszállt nők traumanarratíváiban” című tanulmányom eredményeit (Dés 2020).

amikor már megadatott számukra bármiféle biztonság, amikor már mind materiálisan, mind érzelmileg biztonságban tudnak beszélni az őket ért élményekről. Abban is volt előzetes tapasztalatom, hogy a társadalom milyen mértékben teszi láthatatlanná azokat a nőket a tapasztalataikkal együtt, akik nemcsak nőként vannak strukturális elnyomásnak kitéve a társadalomban, hanem az osztályviszonyokban is a legkiszolgáltatottabb pozíciót foglalják el. Ebben a fejezetben ezt a kutatásom során is élesen kirajzolódott különbséget szeretném körüljárni. Tehát azt, hogy hogyan hat a nők elleni erőszakra szóló elbeszélésekre és a traumanarratívákra az időbeli, térbeli közelség és távolság, illetve az esemény, eseménysorozat feldolgozottságának foka, az eseményhez való lelki közelség és távolság. Emellett célom az, hogy rávilágítsak azokra az elnyomó struktúrákra és mechanizmusokra, melyek mentén a társadalom láthatatlanná teszi ezeket az erőszakos eseményeket – egyúttal az egyenlőtlen struktúrákat – a prostitúciós iparban és általánosan is.

Ezeket a mechanizmusokat sokszor a nők maguk is magukévá teszik az erőszak és a trauma patriarchális narratíváján keresztül (Rose 1999: 176), amely gyakran megjelenik a tapasztalataik elbeszélése során. Az interjúalanyaim narratíváin keresztül szeretnék rávilágítani arra, hogy hogyan válik legitimé társadalmi szinten, hogy a nők általában – de a gazdaságilag kiszolgáltatott nők még nagyobb eséllyel, szisztematikusan és következmények nélkül – ki legyenek téve a patriarchális erőszaknak a tőkés világrendszerben. További célom az, hogy a feminista empirizmus (Smith 2005; Naples és Gurr 2014; Lykke 2010) mentén a disszertációmban láthatóvá tegyem a prostitúcióban érintett nők láthatatlan élményeit az erőszakra és az erőszak okozta traumákról.

4.3.1 Elszigeteltség a prostitúciós iparban: folyamatos félelem és a védelem hiánya

A prostitúciós iparban a nők az ipar szinte minden szereplője részéről ki vannak téve az erőszak kockázatának (Sassan 2002: 518; Büschi 2014). Az interjúalanyaim beszéltek olyan erőszakra, amit a futtatóik, partnereik követtek el ellenük. Beszéltek a használók részéről elkövetett erőszakra és arról is, ahogyan gyakran a többi nő részéről is folyamatosan fenyegetve érezték magukat. Anita elmesélte, hogy tizenhárom évesen verte meg először az első futtatója a prostitúciós iparban, ezután folyamatosan erőszakot követtek el ellene a futtatói. Liza a használók részéről elkövetett erőszakra számolt be.

Az komoly volt, amikor Lacika felugrott a kocsira. Ez egy olyan jelenet volt, mint a filmekben, ez az '52-es Földvári út, az volt a legkomolyabb elverés. Szaladtam a kocsi körül, nyilván nem tudott megfogni. Kurvára be volt füstölve az agya. Felugrott a kocsi tetejére, Fanni. És aztán olyan rúgás, mint a filmekben. Én akkor voltam tizenhárom éves, de utána is vertek el, de az volt a legkomolyabb. Utána a traktorkeréken, ott folytatta. Rádobott úgy a traktorkerékre, hogy nem tört szét a hátam. Ilyeneket persze. Persze. Vert meg úgy a strici, ahogy azt a kurva. Volt olyan, amelyik kocsi után akart kötni. (Anita)

Két vendégem kint meg akart fojtani, és egy meg meg akart erőszakolni. (Liza)

A nők narratíváiban gyakran megjelent, hogy a használók akkor követtek el ellenük erőszakot, ha nem voltak elégedettek az aktussal vagy nem élveztek el, és az interjúalanyaim nem adták vissza a pénzt nekik, amit a szexuális aktusért fizettek. A későbbiekben idézem Sárát, aki, amikor megkérdeztem tőle, hogy érte-e erőszakos élmény a prostitúciós iparban, azt válaszolta, hogy igen, amikor egy férfi nem élvezett el a szexuális aktus közben és dühös lett. Ez a hozzáállás a használók részéről jól szemlélteti azt a neoliberais hozzáállást a prostitúciós iparhoz és benne lévő nőkhöz, amely úgy keretezi a prostitúciós iparban történő szexuális aktust, mintha pusztán két személy között kötött szerződés lenne egy szexuális aktusra, a szexipart és annak társadalmi kontextusát leválasztva a jelenségről – illetve a személyt, akivel az aktus történik (Pateman 1988: 189–218, Ekman 2013 [2010]). Amennyiben a szexuális aktus nem abban a formában történt, ahogyan ők azt elvárták volna, a használók feljogosítva érezték magukat arra, hogy erőszakot kövessenek el a nők ellen. Emellett ez a szemlélet párosul egy erőteljes patriarchális jogosultsággal és a nők teljese alárendelésével, melynek okán a használók, ha nem azt kapják a pénzükért amit akarnak, erőszakosak lesznek.

Liza arról is beszélt, hogy folyamatos félelem volt benne a többi nővel kapcsolatban a prostitúciós iparban.

A futtatóim többnyire, meg a lányok. Ugye erről a szakmáról azt kell tudni, hogy a lányok között mindig van egy rivalizálás. És hogyha látják, hogy te a futtatónak valamilyen szinten imponálsz, vagy csak meglátják, hogy tetszel neki, akkor a lányok pokollá fogják tenni az életét a másoknak. Bármilyen úton, bármilyen áron. Nem lehet senki feljebb és én ezt megtanultam. Amikor mondjuk azt látták, hogy a futtatóm kedvel, amikor azt látták, hogy ő meg van elégedve velem, akkor ők tettek arra vonatkozólag, hogy ne legyen ez így. Úgyhogy ez így eléggé egy ilyen kacifántos egy életmód. (Liza)

Anna egy olyan történetet mesélt el, amikor más nők futtatója is bántalmazta amiatt, mert olyan helyen állt az úton, ami a hozzátartozó nőknek volt „fenntartva”.

És egyszer volt egy olyan pont karácsony előtt, hogy éjszaka, estére mentem dolgozni, már kifigyelték, hogy egyedül járok, rengeteget gyalogoltam ugye napközben is. Ha lekéstem a buszt, nem volt, aki bevigyen, kuncsaft sem volt olyan. És kilestek. És a buszmegállóban mentem sétálni, hogy mikor megy a busz haza Félegyházáról, és ahogy átsétáltam ugye itt minden részleg úgymond meg van jelölve, hogy melyik rész kié (a futtatók között van elosztva). És jött egy, a Sanyi, egy kis mit ugrálsz cigánygyerek, akinek a nője úgymond a sarkon állt. Átsétáltam a helyükön, ő odafalcolt a kocsival és kiszállt, akkor másfél éves tapasztalatom már volt, hogy hogy kell az ilyen emberekkel beszélni. Mondta, hogy mi a faszomat keresel itt az én helyemen. És mondtam, hogy ki a fasz vagy te és ahogy ezt kimondtam két másodpercen belül leterített a földre, szanaszét rugdosott és hát úgy, hogy szó szoros értelemben bepisiltem. (Anna)

A nőknek, akikkel interjút készítettem, jellemzően az volt az élménye, hogy nem kapnak védelmet a prostitúciós iparban ellenük elkövetett erőszakkal szemben. Magyarországon az volt a jellemző élmény a rendőrséggel kapcsolatban, hogy nem védik meg őket, míg azoknak a nőknek, akik voltak külföldön, inkább volt bizalmuk a hatóságokkal kapcsolatban. Magyarországon a hatóságok jellemzően inkább büntetik a nőket, mert nem az arra kijelölt zónákban árulják a testüket. Azonban kevés a kijelölt zóna van az országban és jellemzően olyan zónákat jelölnek ki az önkormányzatok, amelyek elhagyatott helyeken vannak, városi infrastruktúra nélkül. Tehát a nők még kevésbé vannak biztonságban ezekben a zónákban, mintha a városban árulják a testüket (Betlen 2013: 11). Ezzel szemben azoknak a nőknek, akik a centrumországok dekriminalizált prostitúciós iparában legálisan dolgoznak, a hatóságok gyakrabban biztosítanak védelmet (Kilvington, Day és Ward 2001: 82).

Interjúalanyaimat gyakran olyan férfiak védték meg az erőszakos használókkal szemben, akik maguk is bántalmazták őket, mint például a futtatók vagy a főbérlők. Lizát bevitték a rendőrök megbírságot, amiatt, hogy nem legális zónában *nyújtott szexuális szolgáltatást*, amit a prostitúció magyarországi szabályozása²⁰ tilt és szabálysértéssel büntet²¹. Liza hiába kérte, hogy hadd maradjon bent a rendőrségen, mert prostitúcióra kényszerítik a futtatói, a rendőrök nem hittek neki.

Például kint álltam egy buszmegállóban és megbírságoltak 10-20.000 forintra és amikor a rendőrnek mondtam, hogy hát én nem önszántamból állok itten, akkor a rendőr visszaválaszolt, hogy én se. Igen, ez volt a magyar rendőrség. És akkor bevitték 72 órára és kaptam egy csekket és kiengedtek. És én végig mondtam, hogy

²⁰ Magyarországon saját tulajdonú lakásban vagy kijelölt zónákban lehet legálisan szexet árulni, azonban az önkormányzatok. Emiatt a nőket a futtatók gyakran olyan helyeken kényszerítik a szex árulására, ahol az illegális. Emiatt a nőket büntetik a rendőrök annak ellenére, hogy gyakran teljesen evidens a rendőrök számára is, hogy bele vannak kényszerítve a prostitúcióba (Betlen és Hoffmann 2010: 26).

²¹ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről. 172. § (1) Aki törvényben vagy törvény felhatalmazása alapján hozott önkormányzati rendeletben a szexuális szolgáltatással összefüggő korlátozást, illetve tilalmat megszegi, szabálysértést követ el.

de hát én nem akarok kimenni, szó szerint kötekedtem a rendőrrel, mondtam, hogy én nem akarok kimenni, mert a futtatóm kint vár. És nem hittek nekem. Ez Baranya megye, Pécs környéke. Ott nem igazán akarnak segíteni az ilyen lányoknak. Amikor a híd alatt megtalálták a legjobb barátnőmet ott rádöbentek arra, hogy hát nem is annyira nagy butaság, amit én mondok nekik. És akkor utána kiszabadítottak a pécsi rendőrök az egyik futtató családtól. Hát az szinte egy maffia család, azok úsznak mindenben. (Liza)

Katának ezzel szemben jobb élményei voltak a rendőrökkel kapcsolatban Zürichben.

Igen, igen, tettem (feljelentést). Mindent. Mondták a rendőrök, hogy ne féljek, az vagy 10 évet kap, lecsukják. Mert úgy megvert, hogy kórházba kerültem. Mert gyilkossági kísérlet miatt büntették meg. (Kata)

Andrea azt mesélte el, hogy a futtatója (a „főnöke”) védte meg azokkal a használókkal szemben, akik erőszakoskodni akartak vele. Az, hogy a futtatója ott volt a másik szobában, adott neki egy folyamatos biztonságérzetet.

Hát, elég gyakran. Mármint úgy értve, hogy a vendégek. Hát volt, amelyik úgy jött, hogy részeg volt. Ki kellett dobni. Volt, amelyik próbált erőszakos lenni, de hát ott volt a főnök a másik szobában. Úgyhogy, ha éppen valami történt volna, akkor hát látta volna, és elverte volna a baját. Mert egy már járt így. Bejött, bejött, vette le a cipőjét, aztán meggondolta magát, részeg volt, vissza akart jönni. A főnök lement és megverte. (Andrea)

Interjúalanyaim elmesélték, hogy a prostitúciós iparban szinte minden szereplőtől féltek, aminek következtében elszigeteltek és magányosan érezték magukat. Az erőszakkal szemben, amit a futtatók és használók követek el ellenük, ritkán kaptak védelmet és azt is jellemzően a prostitúciós ipar olyan szereplői nyújtották, akik szintén bántalmazták őket. A többi nővel, akivel hasonló helyzetben voltak, ritkán tudtak kapcsolódni vagy bizalmat építeni egymásban, mert jellemzően rivalizáltak egymással azért, hogy ki tud imponálni a futtatóknak. A futtatók gyakran tudatos elszigetelési technikákat használnak annak érdekében, hogy a nők izoláltan és egyedül érezzék magukat és jobban tudják őket kontrollálni; hogy nehezebbé tegyék számukra az egymás közötti kapcsolódást és az abból fakadóan esetlegesen kialakuló belső ellenállást velük szemben. Gyakran ez olyan praktikus dolgokban is megjelenik, hogy a futtatók külföldön nem helyeznek el egy helyre olyan nőket, akik azonos nyelvet beszélnek (vö.: Shapkina 2014: 196). A hatóságok – főként Magyarországon – azzal, hogy gyakran nem védik meg a nőket akkor sem, ha segítséget kérnek – illetve a magyar szabályozás lehetővé teszi, hogy a nőket büntessék a prostitúcióért –, a futtatók kezére játszanak és segítik őket a nők hatékonyabb izolálásában a külvilágtól és a támogatástól.

4.3.2 Az erőszakeseemények elbeszélése

A kutatások azt bizonyítják, hogy a prostitúcióban élő nők nagy aránya szenved a PTSD tüneteitől (Farley et al. 2004; Farley 2010 [2003]; Farley, Baral, Kiremire és Sezgin 1998). A disszociatív zavarok, szorongásos tünetek szintén felülreprezentáltak a prostitúcióban élő nők körében (Ross, Fearly és Shwartz 2004). Hydén (2008) az „Érzékeny témák elbeszélése” című tanulmányában különbséget tesz a megrázó, traumatikus élmények tapasztalása között és aközött, hogy valakinek tudása van a vele megtörtént eseményekről. Ahhoz, hogy az embernek tudása legyen a saját tapasztalatairól, fontos, hogy meglegyen a tere és lehetősége annak, hogy a vele megtörtént eseményekre reflektálni tudjon és hogy kontextusba tudja helyezni az élményeit. Amíg nem adunk jelentéseket a tapasztalatainknak és amíg nincs lehetőségünk jelentést adni nekik, addig elbeszélni is nehéz őket. Ez a folyamat a traumatikus események esetében hangsúlyosan igaz lehet (BenEzer 1999).

Azok a nők, akikkel akkor készítettem interjút, amikor még jelen voltak a prostitúciós iparban, az erőszakos eseményeket, amik velük történtek, úgy interpretálták, mint az élet természetes részét, mint egy olyan eseményt, ami nem volt különösebb hatással rájuk. Tehát az elbeszélésükben a nők elleni erőszak patriarchális narratívája (Rose 1999) jelent meg. Emellett a prostitúciós iparban jelenleg is használt nők narratívái az erőszak- és traumaeseményekről jellemzően nagyon rövidek voltak. Rita elmesélte, hogy egyszer „egy szerb csávó le akarta löni”, de nem lett belőle nagyobb ügy. Kiemelte, hogy a férfi félreértésből akarta lelőni, mert a másik két szobatársa kirabolta a férfit, tehát megvolt az oka az erőszakra. Az elbeszélése alapvetően olyan volt, mintha egy izgalmas történetét mesélne el, amiből aztán nem lett valódi probléma:

Hát egyszer egy szerb csávó le akart löni. De ez egy félreértésből adódott, ugyanis két másik lánnyal voltam együtt egy szobában és akkor, amíg én üzletben voltam egy másik lány meglopta ezt az embert. Én nem is tudtam róla, mert én se hallottam, hogy bejött a szobába. És ez a csávó másnap visszajött, ugye én felengedtem a szobába, mert én nem tudta róla, hogy bármi probléma lenne és egyik pillanatról a másikra fegyvert rántott, hogy azonnal adjam vissza a pénzét. Mondtam, hogy tessék? Az egészben az volt a legszebb, hogy németül nem is értettem igazán, mert pár hónapja voltam itt. És mondta a másik lány, hogy semmi probléma, hívunk rendőrt. De mondtam neki, hogy ember, egy fegyver van a fejemenél, úristen és azt mondod, hogy semmi probléma? De igazából nem volt utána belőle baj. (Rita)

Szandra és Móni, amikor feltettem nekik a kérdést, hogy érte-e már őket erőszakos élmény a prostitúciós iparban, egy mondatban válaszoltak. Jelezték, hogy erőszakos élmény történt

velük, de nem mentek bele az események részletezésébe és a saját érzéseiket sem verbalizálták az eseményekkel kapcsolatban.

- És erőszakos élmény ért itt?
- Ért. tavalý. Hát nem adtam vissza a pénzt az embernek, részeg volt és utána megvert. (Eszter)

- És ért már erőszakos élmény mióta itt dolgozol?
- Hát, volt már egy-kettő igen.
- És tudnál mondani példát?
- Hát, hogy így kérték vissza a pénzt vagy tényleg ki kellett dobnia valaki másnak az embert vagy nem élvezett el és azért volt dühös, ilyenek. (Sára)

Azok a nők, akikkel menedékházakban beszélgettem, sokkal inkább tudták narrálni a velük megtörtént eseményeket. Előfordult, hogy kigúnyolták a kérdésemet, volt, hogy cinikusan keretezték az erőszakélményeiket, ezzel érzelmileg eltávolítva maguktól a velük megtörtént eseményeket. Illetve sokszor azt is kifejezték szóban, amikor nem akartak valamiről beszélni, illetve nem tudtak valamit verbalizálni. Kitti kigúnyolt, amikor feltettem neki a kérdést, hogy volt-e annak hátránya, hogy szexet árult a prostitúciós iparban. Amikor megkérdeztem, hogy voltak-e hátrányai a prostitúciós iparnak, a következőt válaszolta:

A főbb problémáim talán azok lehetnek, hogy folyamatosan bilincsre voltam rakva egy ágynak a széléhez. Konkrétan. És ha nem kerestem meg a napi limitet, ami minimum 1000 euro, akkor megettem elég sűrűn a béretem. (Liza)

Julinak a cinizmus volt a stratégiája arra, hogy tudjon beszélni a vele megtörtént erőszakeseeményekről, melyek az egész életére meghatározó hatással voltak:

Apám, azon kívül, hogy alkoholizmus volt a fő hobbija, azon kívül a gyerekek molesztálása is, így többek között az én életem is ebbe a kategóriába tartozott. (Juli)

Viki azt fogalmazta meg, hogy nem tudja megfogalmazni a prostitúciós ipar hátrányait, nem tud kiemelni konkrét dolgokat, amiket hátránynak élt meg az iparban, annyira rossz volt számára minden körülmény.

Minden. Nem tudom kifejezni azt. Maga a körülmény, meg volt ott minden. De nem, egyszerűen, nem ismertem senkit, a férfiakról ne is beszéljünk, szóval minden, minden téren, minden. Enni nem ettem abban a két hétben. Én nagyon tönkre voltam. Most engem nem boldogított a pénz, de tudtam, hogy családomnak szüksége van rá és én mindent megettem. (Kriszti)

Hydén (2008: 11–18) a bántalmazott nőkkel végzett kutatásai során szerzett tapasztalatai alapján a tér fontosságát is kiemeli a narratív kutatások során. Hangsúlyozza, hogy a bántalmazott nők, amikor otthagyják a bántalmazó partnerüket, akkor nemcsak a bántalmazó párkapcsolatból lépnek ki, hanem egy olyan térbe kerülnek át, ahol kapnak arra lehetőséget, hogy új jelentéseket adjanak az élettörténetüknek, az élményeknek, amiket a bántalmazó párkapcsolatban átéltek. Ez a prostitúciós iparban megtapasztalt erőszaknarratívákra is igaz lehet, hiszen a nők, akik még benne vannak a prostitúciós iparban, ugyanolyan kockázattal vannak kitéve a további erőszaknak, nem kapnak teret arra, hogy új jelentéseket társítsanak az élményeikhez. Az új tér a menedékházakban nem csak az erőszaktól mentes teret jelenti, hanem a terápia lehetőségét is magában rejti, ami segíthet verbalizálni a traumát, beépíteni és jelentést adni az erőszakeseeményeknek az én-narratívában (Herman 2011 [1992]: 163–276). Ettől a trauma elbeszélése is könnyebbé válik, megfogalmazhatóvá válnak az események. Amíg a menedékházakban tartózkodó nők kifejeztek érzelmeket a traumák narrálása során, addig a prostitúciós iparban az interjú idejében is jelen lévő nők, ha beszéltek is az erőszakélményeikről hosszabban, különösebb érzelmek nélkül mesélték azokat. Az érzések verbalizálásának képtelensége és a traumához kötődő érzések elfojtása egy pszichés trauma tünete is lehet (Herman 2011 [1992]: 66).

4.3.3 Életút és trauma összekapcsolása

Aközött, hogy hogyan keretezik a prostitúcióba kerülés okait azok a nők, akik még szexet árulnak és azok, akik már kiszálltak a prostitúciós iparból, a legjelentősebb különbség az volt, hogy a még a jelenben is a prostitúciós iparban lévő nők szinte kizárólag a szegénységet nevezték meg a prostitúciós iparba kerülés okaként, tehát a gazdasági kényszert. A gazdasági kényszer mellett néhányan a futtatókat, a férfiakat is megemlítették, akik „belemanipulálták” őket a prostitúciós iparba (vö.: Dés 2018: 199–200). A gazdasági kényszer szinte minden olyan nőnél is megjelent, akikkel menedékházakban készítettem interjút, azonban az előzetes traumákat is megnevezték mint a prostitúciós iparba kerülés okát. Ez a különbség a narratívákban fakadhat abból is, hogy a menedékházakban jellemzően olyan nők kerülnek be, akik emberkereskedelem áldozatai, tehát bizonyítottan volt futtatójuk, aki belekényszerítette őket a szexiparba. Azonban a prostitúciós iparhoz való közelség és távolság is magyarázhatja az iparba való bekerülésről szóló narratívákban való különbséget, az érzelmi távolságot is beleértve, a menedékházakban terápiás segítség is elérhető, ami segíthet új jelentéseket adni az

átélt traumának (Herman 2011[1992]: 236–254). Vera megfogalmazta, hogy szerinte több lehetősége lett volna az életében, ha a családja támogatja és nem ilyen nehéz a gyerekkora.

Sokkal több mindent elérhettem volna az életben, ha lett volna egy olyan családom, aki tényleg támogat és lökdös és nem visszahúz. (Vera)

Kitti a gyerekkori incesztus történetét nevezte meg a prostitúciós iparba kerülés okaként és azt, hogy annak hatására minden lehetőséget megragadott, hogy el tudjon menekülni otthonról:

Hát én ebbe úgy kerültem bele elsősorban, hogy tízéves koromban édesapám megerőszakolt és onnantól menekültem otthonról. És mindig kerestem párt, aki mellettem van, aki biztonságot nyújt valamilyen szinten és ugye eztet nagyon szeretnék kihasználni. (Anna)

Számos kutatás bizonyítja, hogy prostitúciós iparba került nők között felülreprezentáltak vannak jelen azok a nők, akik előzetes traumákat szenvedtek el, többek között a gyerekkori szexuális visszaélés áldozatai is felülreprezentáltak (Hotaling 1999; Council of Prostitution Alternatives 1991: 139–155; Stark és Hodgson 2004). Ahogyan arról már szó volt, a traumák elbeszélése alapvetően akkor tud biztonságossá válni, amikor a traumatikus esemény áldozatai biztonságban érzik. Így lesznek tapasztalataik a trauma narrálásáról, arról, hogy a trauma hogyan tud helyet kapni egy új én- és világképben. Alapvetően azokra a dolgokra emlékezünk a leginkább, melyek jelentősek voltak az életünkben és nagy hatással voltak az én-narratívánkra, illetve a világról alkotott képünkre. Ezek az események sokszor tragikus, megrázó eseményeket foglalnak magukban. Azonban abban az esetben, amikor az egész önképünk és világképünk kérdőjeleződik meg egy esemény hatására, az emlékezetünk másképpen működik (Van Der Kolk 2014: 172–199). Gyakran igyekszünk elkerülni és elnyomni magukban a traumatikus eseményt és az arra emlékeztető, ahhoz kapcsolható történéseket. A nők ellen elkövetett erőszak esetében ezek a folyamatok még nehezebbek a társadalom szexista attitűdjei miatt, melyek megerősítik az erőszak és a trauma verbalizálhatatlanságát.

4.3.4 Az erőszak mint az egyén felelőssége, vagy az erőszak mint valami olyan, ami a prostitúciós iparral jár

A társadalmi intézmények (például rendőrség, bíróság, szociális ellátórendszer, gyermekvédelmi intézmények) gyakran individuális problémakét keretezik a nőkkel megtörtént erőszakot, az egyén felelősségeként állítják be azt, hogy az erőszak megtörténhetett: megkérdőjelezzik, relativizálják és az áldozatot hibáztatják azért, hogy az erőszak megtörtént vele (Start és Flitcraft 1988: 115–152). Tehát a társadalom felelőségét, az egyenlőtlen társadalmi struktúrákat leválasztják a jelenségről. A prostitúciós iparban még benne lévő nők elbeszéléseiben gyakran megjelent a nők elleni erőszak patriarchális narratívája (Rose 1999) abban az esetben is, amikor a másokkal megtörtént erőszak történeteket mesélték el. Visszatérve Hanna elbeszélésehez, Hanna azt mondja, hogyha még valaki erőszakos is vele, akkor is kezelni tudja a dolgot: „Erőszakosan az ember nem viselkedett velem, le tudtam kezelni a dolgot”. A kontrollérzet illúziója megjelent a legtöbb olyan nőnek a narratívájában, akik a jelenben is a prostitúciós iparban voltak. Ahogyan az áldozathibáztatás is gyakori narratíva volt azokkal a nőkkel kapcsolatban, akikről lehetett tudni, hogy erőszak áldozatai voltak, *tehát nem tudták jól kontrollálni a helyzetet, nem vigyáztak eléggé magukra*. Az olyan erőszakeseményeket, amelyek másokkal történtek, sokszor úgy keretezték, mintha azért történt volna meg velük, mert azok a nők nem tudtak kellően vigyázni magukra, valamit rosszul csináltak. Eszter így fogalmazott a többi nővel kapcsolatban:

Igazából szerintem itt a körülményekkel nincs baj, itt azzal van a baj, hogy nagyon sok a buta lány és csinálják a problémát maguknak. (Rita)

Ahogy arról már a „Magyar nők a prostitúciós iparban a félperiféria és a centrum között” című fejezetben beszéltem, az áldozathibáztatás az attribúciós elmélet szerint (Heider 1958) azon az individualista szemléleten alapszik, hogy az erőszakélményekért, a szexuális erőszakért nem a társadalmi struktúrák, hanem az adott egyén a felelős. Ezzel az önvédelmi mechanizmussal az egyének úgy érezhetik, hogy kontrolljuk van a velük történő események felett. Nem úgy, mint akkor, ha megneveznék a felelős társadalmi struktúrákat, amivel, hogyha az adott személy abba a társadalmi csoportba tartozik, amelyik nagyobb kockázattal lehet áldozata az erőszaknak (tehát a nők elleni erőszak esetében nő), kimondaná, hogy nincs kontrollja afelett, hogy az erőszak vele is megtörténhet vagy sem (Grubb és Harrower 2012). Az áldozathibáztatás mechanizmusa szintén hozzájárul ahhoz a strukturális folyamathoz, hogy a nők elleni erőszak láthatatlan legyen a társadalom számára.

Azoknak a nőknek a narratíváiban, akik már kiszálltak a prostitúciós iparból, a többi nő, akikkel együtt árultak szexet, sokkal inkább a közösség és szolidaritás narratívájában jelentek meg annak ellenére, hogy a rivalizálást, mint állandó jelenséget a prostitúciós iparban a nők között az iparhoz való közelségtől vagy távolságtól függetlenül szinte mindenki megemlítette. A prostitúciós iparból már kikerült nők narratíváiban az erőszak sokkal inkább úgy jelent meg, mint ami a prostitúció mint jelenség természetéből fakad, és aminek a nők, annak következtében, hogy benne vannak az iparban, az áldozatai.

Kata és Berta nem tudtak kiragadni egyetlen dolgot, ami rossz volt a prostitúciós iparban, hanem önmagában az, hogy részt kellett venniük benne, traumatizálta, lelkileg megviselte őket:

Ugye azt most tudni kell, lehet, hogy hülyén fogom felfogni, a kurva az kurva is marad. Ebből nagyon nehéz kijutni. Mert, ha van valakinek és azt el tudja felejteni, jó, a kurvaságot nem, mert tényleg szenvedtem ezzel, lelkileg is kivoltam, tönkre voltam, meg testileg is úgy éreztem magam, mintha kihasználnának. És szerintem ezt fel lehet dolgozni, mert a régi múltamat is elfelejtettem, de ugyanúgy az eszembe van meg eszembe is fog lenni ez a kurvaság meg...na mindegy és ennyi. (Kriszti)

Mi? Semmi. Kurva, kurva. Tök mindegy. Teljesen mindegy. Hátrányai az, ami a lelki dolgok, amik belül zajlanak, azok. (Hanna)

Tehát a prostitúció és erőszak kapcsolatát nem úgy beszélnek el, mint egy egyszeri eseményt, ami bizonyos egyénekkal megtörténik a prostitúciós iparban, hanem mint egy társadalmi jelenséget, ami természeténél fogva erőszakkal jár és lelkileg megviselő. Ahogyan azt is megfogalmazzák, hogy az, hogy egyszer a prostitúciós iparnak a részesei voltak azt is jelenti, hogy az iparban szerzett traumáik örökké meg fogja határozni azt, hogy kik ők, az identitásuk része marad.

Juli elbeszélésben a többi nővel vállalt közösség érzése mellett a bűntudat is megjelent.

Magyarországon csak átutaznak ezek a lányok. Egy-kettő volt, aki konkrétan magyar volt, a többi román, erdélyi vagy a környező országokból, például Szlovákia. Nagy álmokat kergettek. Ebből sok pénz lesz. Sokan beleroppantak. Nem fizikailag feltétlen, lelkileg. Sok bántalmazást éltem meg és láttam. És nem csináltam semmit. (Juli)

Juli narratívájában az erőszak úgy jelenik meg, mint aminek ő és sokan mások is az áldozatai voltak, akik benne vannak a prostitúciós iparban. Juli elbeszélésében a bűntudat érzése is

megjelenik amiatt, hogy nem tudta megvédeni a többi nőt, akiket szintén erőszak ért, és erőfeszítéseket sem tett a védelmükben. A büntudat gyakran megjelent az interjúk során, amikor erőszakról és halálesetekről volt szó, amit erősített az az interjúalanyaimban, hogy az elbeszélések alapján a nők között az iparban inkább a versenyzés – kit szed össze több pénzt – és a futtatók általi versenyeztetés a jellemző, mint a nők közötti szövetség. A traumatizálódók esetében gyakori a büntudat érzése amiatt, hogy nem tudtak segíteni a társaiknak, akik ugyanabban a helyzetben voltak, mint ők. Még abban az esetben is, hogyha a segítségnek semmiféle materiális lehetősége nem volt, hiszen ők is ugyanabban a kiszolgáltatott helyzetben voltak. Van der Kolk (2014: 184–203) ehhez hasonlóan a háborús veteránokkal és nők elleni erőszak túlélőivel folytatott terápiás munkája során folyamatosan találkozott a büntudat jelenlétével az erőszakot átélte, megölt társak miatt.

4.3.5 Összefoglalás

A fejezet célja az volt, hogy összehasonlítsam és bemutassam a prostitúciós iparban benne lévő nők és az iparból kiszállt nők erőszak- és traumanarratíváit a tőkés világrendszer kontextusában és ezáltal rámutassak, hogy az erőszak hogyan válik láthatatlanná a prostitúciós iparban. A prostitúciós ipar rétegzett, a következtetésem az iparban jelen lévő nők egy adott csoportjának tapasztalatai alapján hozom, az interjúalanyaim alsóosztálybeli háttérrel rendelkező, félperifériás országokból származó nők voltak, akik jellemzően a félperiférián és centrumországokban is árultak szexet. Az erőszakkal kapcsolatos élményeik a régiók szerint nem különböztek.

A nők, akikkel interjút készítettem, az ipar szinte minden szereplője részéről ki voltak téve az erőszak kockázatának. A hatóságokban nem volt bizalmuk és a hatóságok jellemzően nem is védték meg őket. A védelem gyakran olyan szereplők részéről volt biztosított számukra, akik maguk is bántalmazták őket. Ezek a mechanizmusok jellemzően kitermelik a nők teljes elszigeteltségét és azt az élményt, hogy csak magukra számíthatnak, egyedül vannak. Az interjúalanyaim még ha egy-ketten nem is számoltak be arról, hogy közvetlenül erőszak áldozatai lettek volna, az erőszaktól való félelmükről és az iparban folyamatosan jelen lévő erőszakról ők is beszéltek. Az interjúk során az a narratíva is megjelent, hogy az erőszaktól való félelmet az iparban nem szabad kimutatni, a nők között van egy kimondatlan megegyezés, hogy úgy kell tenni, mintha az erőszaktól való félelem nem lenne jelen.

A prostitúciós iparban az interjú idején is benne lévő nőknek az elbeszéléseik során gyakran nehézséget okozott az erőszak események elbeszélése, rövid és sokszor érzelemmentes

válaszokat adtak. Az elbeszéléseik során gyakran egy patriarchális, individualista keretű narratívájuk volt az őket ért erőszakos eseményekről: gyakran megjelent a narratívák során a kontrollérzet illúziója és többi nő hibáztatása, akik áldozatai voltak erőszaknak a prostitúciós iparban. Az erőszakos eseményeket úgy keretelték, hogy azok a nők, akiket erőszak ért a prostitúciós iparban, valamit rosszul csináltak. Emellett az iparba kerülés és az iparban történő események kapcsán a nők saját magukat is gyakran hibáztatják, az egyenlőtlen társadalmi struktúrát leválasztva a narratíváikról és a nők elleni erőszak jelenségéről. A prostitúciós iparból már kikerült és kiszállt nőknek sokkal inkább volt egy strukturális, társadalmi keretű narratívájuk az erőszakos eseményekről, amiknek életük során és a prostitúciós iparban ki voltak téve. Az életútjukat, előzetes traumáikat integrálták a prostitúciós iparban szerzett élményeik elbeszélésébe, és az erőszakos eseményeket sokkal inkább a prostitúciós iparral járó jelenségeként értelmezték, mint egyéni és az ipartól független eseményekként. Ahogyan a prostitúciós iparba kerülés kapcsán sem csak a gazdasági kényszerek jelentek meg, mint kényszerítő tényezők, hanem az életútjukban elszenvedett előzetes traumákat is integrálták a narratívájukba annak kapcsán, hogy hogyan kényszerültek bele a szexiparba.

Ezek a jelenségek a trauma természetével is párhuzamba hozhatóak: a nők elleni erőszak által okozott traumára való reakciója az egyéneknek gyakran magában foglalja az arra való törekvést, hogy a tudatukból kizárják a traumát az énképbe és a világképbe való integrálhatatlansága miatt, még ha a traumatikus élmények kizárása nem is tud megvalósulni (Van Der Kolk 2014: 172–199). Emellett az erőszak folyamatos fenyegetésének hatására gyakran általánosan beszűkülnek a traumatizált egyének testi és érzelmi funkciói, a túlélésre korlátozódnak, mely sokszor az egyéb gondolatok és érzések elkerülésével jár. A folyamatos erőszaknak kitett és fenyegetettségében élő személyek *a gondolatok szándékos elfojtása, a bagatellizálás és az esetenkénti nyílt tagadás segítségével fokozatosan megtanulják megváltoztatni az elviselhetetlen valóságot* (Herman 2011 [1992]: 111).

Az erőszak- és traumanarratívák különbségeiben a két csoportban fontos szerepet játszik a tér- és időbeli távolság is a traumatikus eseménytől. A biztonságos tér és távolság a veszélytől megteremti a lehetőséget annak, hogy az erőszakot átélt nők érzelmileg is távolabb kerüljenek a traumatikus eseményektől sok esetben terápia, vagy más külső támogatás hatására. Az érzelmi távolság teret ad adnak, hogy a traumatizált egyén új jelentéseket társítson a traumatikus eseményhez, kontextusba tudja helyezni a történés körülményeit és megkapja a teret arra, hogy be tudja építeni egy új énképbe és a világképbe a traumát okozó eseményeket (Herman 2011 [1992]; Hydén 2008; Van der Kolk 2014).

A trauma verbalizálatlansága a tőkés világrendszer által meghatározott egyenlőtlen társadalmi struktúrák láthatatlanná tételében is szerepet játszik: elhallgatja a nők elleni erőszak elbeszélését, a prostitúciós ipar természetét és a nők számára az iparral járó félelmet és erőszakot. A prostitúciós iparról leválasztja azokat az egyenlőtlen társadalmi struktúrákat, amik kitermelik az ipar létezését és meghatározzák annak működését. Tehát az erőszak és a trauma láthatatlan marad a prostitúciós iparban, mert a nőknek a legtöbb esetben nincs lehetősége a veszély, félelem, és az erőszak artikulálására, a veszély és a kiszolgáltatottság folyamatos jelenléte miatt. A biztonságos és támogató közegnek ezért van különösen fontos szerepe a trauma feldolgozásban (vö.: Herman 2011 [1992]). A trauma elbeszélhetetlensége a prostitúciós iparban nem független a patriarchális társadalom elvárásaitól, tehát, hogy a traumatizált személyt folyamatosan olyan benyomások érik, hogy a nők elleni erőszakhoz kapcsolódó traumákról nem lehet és szabad beszélni, illetve, ha ez mégis megtörténik, akkor az az áldozat felelősségének firtatásával, az erőszak relativizálásával jár (Platt, Barton és Freyd 2009: 185-207). Tehát a nők elleni erőszakra és traumáról szerzett tapasztalatai és élményei a prostitúciós iparban láthatatlanok maradnak, ahogyan a nők élményei általánosan láthatatlanok a tőkés világrendszerben.

Emellett sokkal hangsúlyosabban megjelent a többi nő iránt érzett szolidaritás és „testvériség” érzése a menedékházakban tartózkodó nők esetében azok felé a nők felé, akik szintén a prostitúciós ipar áldozatai voltak. A nők közötti versengés és szolidaritás kérdése is hangsúlyos lehet az egyéni erőszak- és traumaesemények keretezésében. A nők közötti, férfiakért folytatott versengést szintén a patriarchátus egyenlőtlen struktúrái termelik ki a férfiak hatalmi pozíciója mentén, mely előírja, hogy a férfiak elvárásainak kell megfelelni (Marion-Young 1990: 39–63, Federici 2004: 133–162). Ez a versengés akadályozza azt a folyamatot, hogy a nők megosszák egymással a hasonló tapasztalataikat a társadalomban, személyesen megtapasztalják a hasonló élmények mentén a velük történt erőszakesemények és traumák strukturális megalapozottságát (Herman 2011 [1992]: 19–22; Mies 2014 [1986]: 6–44).

Azonban a kutató, a saját szerepem az interjúk során arra is rámutatott, hogy az eltérő osztályhelyzet – még ha egészen biztosan a személyem is erősen befolyásolta az interjúk menetét – sok esetben nem áthidalható a közös női élmények mentén. Az osztályhelyzet olyan mértékben teheti kiszolgáltatottabbá a nőket a patriarchális erőszaknak, hogy mind az interjúalanyaim számára, mind számomra egyértelmű volt a kiszolgáltatottságunk, patriarchátusban szerzett élményeink mentén lévő különbség az interjúk során. Az utóbbi évtizedekben a nők elleni erőszakot keretező feminista mozgalom azon ága volt meghatározó,

mely a szexuális célú emberkereskedelem áldozatainak problémáit is úgy keretezte, mintha a társadalmi jelenség esetében a közös női kapcsolódáson keresztül áthidalhatóak és mellékesek lehetnének az osztálykülönbségek a társadalmi probléma keretezésében. Azonban a prostitúcióba kényszerítés folyamatában meghatározó tényező a gazdasági kiszolgáltatottság, és az iparnak is az alsóosztálybeli nők teszik ki a legnagyobb szegmensét (Suchland 2015). Tehát mind a szexuális célú emberkereskedelem, mind a prostitúciós ipar vizsgálatakor fontos az osztályszempontú elemzés.

5. KONKLÚZIÓ

Doktori értekezésem és a hozzá készített kutatásom célja az volt, hogy vizsgáljam, hogy a prostitúciós ipar hogyan ágyazódik be azokba az egyenlőtlen és elnyomó struktúrákba, amelyek mentén a prostitúciós iparban a félperiférián és a centrumországokban kizsákmányolják a félperifériáról származó alsóosztálybeli nőket a kapitalista világrendszerben. A disszertációm megírása során a következő három kutatási kérdés megválaszolására vállalkoztam: (1) Hogyan válnak áruvá a magyar nők a globális prostitúciós iparban? (2) Hogyan határozza meg a patriarchális kapitalista világrendszer a félperifériáról származó, prostitúcióban érintett nők tapasztalatait a félperiférián és a centrumországokban? (3) Hogyan válik láthatatlanná a globális prostitúciós iparban, a nők ellen elkövetett folyamatos erőszak a társadalom számára?

A kutatásom két aspektusból is hozzájárul a prostitúciós ipart vizsgáló empirikus szakirodalomhoz. Egyrészt a szakirodalomban ritkán jelennek meg olyan kutatások, amelyek egy kelet-európai, félperifériás kontextusból vizsgálják a globális prostitúciós ipart, a félperifériáról származó nők tapasztalatait elemezve és bemutatva. Másrészt az empirikus anyagom és a következtetésem hozzájárulnak a szakirodalomhoz abból a kontextusból is, hogy párhuzamosan elemzem és vonok le következtetéseket olyan nők elbeszéléseiből, akik már kiszálltak a prostitúciós iparból és akik még jelen vannak a prostitúciós iparban.

A disszertációm egyik fő elméleti hozzájárulása a szakirodalomhoz az, hogy az empirikus elemzéshez mind a marxista feminista, mind a radikális feminista irodalmat használom és az interjúimra támaszkodva bemutatom, hogy a két elméleti hagyomány nem áll szemben egymással. Mind a kapitalizmus, mind a patriarchátus strukturális elemzése elengedhetetlen ahhoz, hogy a nők és férfiak közötti egyenlőtlen viszonyrendszert általánosan, és a globális prostitúciós ipart és annak struktúráit értelmezni lehessen a kapitalista világrendszerben. A két elméleti megközelítés jellemzően elismeri a másik strukturális elméleti

alapjait, mint amelyek szerepet játszanak a nők elnyomásában, illetve a prostitúció jelenségében, azonban a marxista feminista szakirodalomban a kapitalista társadalmi berendezkedés kritikája dominál, míg a radikális feminista irodalomban a patriarchátus kritikája. Míg a radikális feminista szakirodalom alapvetően a centrumországokra fókuszál a geopolitikai egyenlőtlenségek figyelmen kívül hagyásával, addig a marxista feminista szakirodalom elemzése a nők ellen elkövetett erőszak és a prostitúciós ipar patriarchális természetét mellőzi. Ahogy von Werlhof (2007) rámutatott, a kapitalizmus integrálja a patriarchátus egyenlőtlen struktúráit és a nők elnyomását, és az ebből következő nők ellen elkövetett erőszakot és prostitúciós ipart, felhasználja a tőkefelhalmozás érdekében. A prostitúciós ipart meghatározza a patriarchátusból fakadó nők és férfiak közötti egyenlőtlen viszonyrendszer, egyenlőtlen szexualitás és a nők elleni erőszak is, ahogyan az osztály és földrajzi egyenlőtlenségek, illetve a kapitalista iparok természete is. A nők fiktív áruvá válása (Polányi 2004) a prostitúciós ipar egyik alapja, és a nők a kapitalista társadalmi berendezkedés hatására válnak a piac szereplőivé. Disszertációm másik főbb elméleti hozzájárulása a szakirodalomhoz, hogy kevés olyan szerző van a témában, aki a prostitúciós ipart és a félperifériáról származó prostitúcióban érintett nők tapasztalatait a világszisztéma-elemzés elméleti hagyományán keresztül értelmezné (ld. még: Shapkina 2014; Suchland 2015; Katona 2020).

Az interjúalanyaim narratívái egyértelműen azt támasztották alá, hogy a prostitúciós iparban a testük és ők maguk válnak fiktív áruvá. Jellemzően a családjuk, hozzátartozójuk, partnerük, futtatójuk kényszerítette vagy manipulálta bele őket a testük árulásába. Áruvá váltak futtatók között is, adták-vették őket egymás között a férfiak anélkül, hogy nekik előlött bármi kontrolljuk lett volna. Jellemzően erőszakkal tartották benne a nőket az iparban, és mások profitáltak abból, hogy a férfiak használják a testüket. A testük és a személyük áruvá válását az is alátámasztja, ahogyan a szexuális aktusokat értelmezték és megélték az ipar kontextusában. Az iparban történő szexuális aktusoktól jellemzően féltek és az undor érzését keltették bennük, azt élték meg, hogy használják a testüket. Emellett rendszeres erőszakkal voltak kitéve a szexuális aktusok során. Az ipar kontextusában történő szexuális aktusok hosszú távon is meghatározták a szexualitáshoz és a férfiakhoz való viszonyukat.

Az anyaság komplex módon jelent meg a narratíváikban. Egyrészt gyakran még kiszolgáltatottabbak lettek gazdaságilag a partnerüknek az anyaság által, sokszor ez a kiszolgáltatottság volt az, ami tovább benne tartotta őket az iparban. Azonban az anyaság gyakran úgyis megjelent a narratíváikban, mint a prostitúciós ipar ellentéte, valami, ami értelmet

ad az életünknek és gyakran a gyerek biztonságos jövőjének biztosítása az, ami segített nekik kiszállni a prostitúciós iparból.

Interjúalanyaim élményei és megélései egyértelműen ellentmondanak a prostitúció azon neoliberais értelmezésének, amely úgy keretezi az ipar kontextusában történő szexuális aktusokat, mintha a nők a szex árulására szerződnenek a férfikkal (Jeffreys 2014: 38–61; Ekman 2013 [2010]). A magyar, félperifériás régióból érkező nők tapasztalata egyértelműen az volt a kutatásom során a prostitúciós iparról, hogy az iparba kényszerek mentén kerültek bele, és mind a félperiférián, mind a centrumországokban a különböző patriarchális és gazdasági kényszerek tartották benne őket. Emellett, hogy a transznacionális iparban mások (jellemzően férfiak) profitáltak a testükből: vagy pénzért cserébe használták a testüket, vagy a testük használatából profitáltak mások.

Interjúalanyaim többsége több helyen járt külföldön a prostitúciós iparban, jellemzően centrumországokban. A prostitúciós iparral kapcsolatos élményeik érdemben nem különböztek régiók szerint. Vagy a futatóik teljes kontrollja alatt voltak mind Magyarországon, mind a centrumországbeli városok szexiparában, vagy egy család illetve a partnerük tartotta benne őket az iparban annak érdekében, hogy eltartsák őket. A centrumországbeli zürichi dekriminalizációs modell egyáltalán nem tudott válaszolni azon félperifériáról érkező nők szükségleteire, akik illegális prostitúcióba szorultak. A dekriminalizációs modell azzal a feltételezéssel él, hogy a dekriminalizált prostitúciós iparban olyan nők vannak jelen, akik a szabad választásuk mentén egy centrumországbeli középosztálybeli háttérrel érkeztek a prostitúciós iparba. Azonban a társadalmi valóságban a nyugat-európai országok dekriminalizált szexiparába a nők többsége Kelet-Európából érkezik (Corrin 2005). A szabályozás érdemben nem tud mit kezdeni a félperifériáról érkező nők valóságával: az ingázással a két ország között, az otthon maradt futatókkal és a kelet-európai nők illegalitásba szorulásával a prostitúciós iparban. Tehát a modell nem számol a globális egyenlőtlenségekkel és a félperifériáról érkező nők valós körülményeivel.

Kutatásom során máshogy narrálták a prostitúciós iparban szerzett élményeiket azok a nők, akik még jelen voltak a prostitúciós iparban és azok, akikkel menedékházakban készítettem interjút – tehát már kiszálltak az prostitúciós iparból. Az elbeszélések leginkább az iparban átélt erőszakos élmények kapcsán különböztek. Azok a nők, akik még jelen voltak az iparban, az átélt erőszakkal kapcsolatos kérdésekre rövid és érzelemmentes válaszokat adtak, míg azok, akik már kiszálltak az iparból, tudták narrálni az erőszakkal kapcsolatos élményeiket. Emellett a nők, akik már nem voltak jelen az iparban, közösséget tudtak vállalni a többi nővel az elbeszéléseik során, és alapvetően egy strukturális megközelítésük volt az iparban ellenük

elkövetett erőszakról. Nők elleni erőszakról beszéltek, ami a prostitúciós ipar természetével jár, és az erőszak felelősségét az elkövetőre és az ipar körülményeire helyezték. Azok a nők, akik még jelen voltak iparban, nem bíztak a többi nőben, hibáztatták őket és magukat az ellenük elkövetett erőszak miatt, és alapvetően elszigetelten voltak jelen a prostitúciós iparban. A folyamatos félelem, a veszély kockázata és a kiszolgáltatottság miatt nem volt lehetőségük arra, hogy artikulálják a velük történt erőszakos eseményeket. Tehát a prostitúciós ipart meghatározó egyenlőtlen társadalmi struktúrák elhallgattatják a nőket az iparban ellenük elkövetett erőszak elbeszélésével, a prostitúciós ipar természetével és az iparral járó folyamatos félelemmel kapcsolatban. Ezek a mechanizmusok hozzájárulnak ahhoz, hogy a tőkés világrendszer által meghatározott egyenlőtlen társadalmi struktúrák, amelyek kitermelik a globális prostitúciós ipar létezését és meghatározzák a működését, láthatatlanok maradjanak.

Interjúalanyaim tapasztalatai és narratívái cáfolják a globális prostitúciós ipar körüli neoliberális diskurzusokat, amelyek napjainkban gyakran meghatározzák a jelenség körüli akadémiai párbeszédet és a prostitúció szabályozását a centrumországokban. A liberális feminizmus által keretezett szabad választás és aktusokra kötött szerződés a prostitúciós iparban egyáltalán nem ragadja meg a magyar, prostitúcióban érintett nők valóságát. Az alapvetően ezekre az elméletekre alapozó dekriminalizációs modell nem tudott válaszolni a félperifériáról érkező nők szükségleteire, és nem nyújtott nekik védelmet az erőszakkal és a kizsákmányolással szemben. A folyamatos erőszak, amit a prostitúciós iparban az interjúalanyaim átéltek, azoknak a nőknek a narratíváiban láthatatlanná vált, akik az interjú időpontjában is jelen voltak a prostitúciós iparban, tehát nem tudták artikulálni azt. Mind a prostitúciós ipart vizsgáló szakirodalomban, mind a jelenséget szabályozó és megcélzó szakpolitikákban fontos lenne egyrészt hangsúlyosabban becsatornázni a félperifériáról származó nők tapasztalatait, másrészt egy olyan keretben vizsgálni és megcélozni a jelenséget, amely globális kontextusban vizsgálja a prostitúciós ipart és a prostitúcióban érintett nők szükségleteit, és tekintetbe veszi a régiós egyenlőtlenségeket és az azzal járó eltérő társadalmi pozíciókat.

5.1 Kitekintés

Disszertációm következtetéseit 25 félig strukturált interjú alapján vonom le és a prostitúciós ipar egy szegmensével foglalkozom, azoknak a magyar nőknek a valóságával a globális prostitúciós iparban, akik magyar mélyszegény háttérből csatornázódnak be az iparba és főként az utcai prostitúcióban érintettek. Az interjúk száma arra ad teret, hogy a 25 nő életútját és

élményeit a prostitúciós iparban mélyen elemezzem, azonban ez az elemszám nem ad átfogó konklúzióra lehetőséget a félperifériáról származó nők helyzetéről a globális prostitúciós iparban. Magyarországon kevés szerző foglalkozik a prostitúció jelenségével (például: Forrai 2007; Fehér 2009; Betlen 2010, 2013; Diegman et al. 2012; Fábián et al. 2017; Katona 2017, 2019; Vidra, Katona és Sebhelyi 2018), emellett nem készült még reprezentatív kutatás a témában az országban. Emiatt nagyon sok empirikus anyag hiányzik ahhoz, hogy átfogó következtetéseket lehessen levonni a prostitúciós iparban érintett nők valós számáról, az ipar különböző szegmenseiről és az iparba való becsatornázódás módjairól, irányairól. Ezekre az adatokra mind szükség lenne ahhoz, hogy átfogóbb képünk legyen a magyar prostitúcióban érintett nők helyzetéről, körülményeiről Magyarországon, valamint a globális prostitúciós ipar működéséről. A témában érdemes lenne azoknak a magyarországi nőknek a körülményit és életútját részletesen vizsgálni, akik később bekerülnek az iparba. Magyarországon vannak régiók és települések, ahonnan felülreprezentáltan csatornázódnak be a nők a globális prostitúciós iparba. Fontos lenne magyarázatot találni ezen települések és régiók mély beágyazódására a prostitúciós iparba és feltárni a futtató-hálózatok irányait, mélyebben vizsgálni a migrációs irányok politikai gazdaságtani okait. Érdemes lenne a prostitúciós iparba bekerülő és az iparból kilépő nők átfogó szükségleteit vizsgálni annak érdekében, hogy a szociális ellátórendszer és a prostitúciós iparban érintett nőket célzó intézmények, valós szükségletekre tudjanak választ adni. A globális prostitúciós ipar struktúrainak és irányainak vizsgálata és a prostitúciós iparba jelen lévő nők körülményeinek átfogó vizsgálata, elengedhetetlen lenne egy olyan transznacionális jogi környezet és szakpolitika kialakításához, ami a rétegzett prostitúciós iparban jelen lévő nők valós szükségleteire tud választ adni.

6. HIVATKOZOTT IRODALOM

- Acsády J. (2000). „Kellett nekünk feminizmus?” „Nyugati” gondolatok hazai fogadtatása. In Kovács, János M. (Szerk.) *A zárva várt nyugat. Kulturális globalizáció Magyarországon*. (166–188). Sík Kiadó.
- Ajdukovic, D. (2004). Social Context of Trauma and Healing. *Medicine, Conflict and Survival* 20(2), 120–135. <https://doi.org/10.1080/1362369042000234717>
- American Psychiatric Association (1980). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, (3th ed.). American Psychiatric Association Publishing.
- Amnesty International (2016). *A Research Summary on Human Rights Abuses Against Sex Workers*. Amnesty International.
<https://www.amnesty.org/en/documents/pol40/4061/2016/en/>
- Anderson, S. C. (1994). A critical analysis of the concept of codependency. *Social Work*, 39(6), 677–685. <https://doi.org/10.1093/sw/39.6.677>
- Angel, K. (2022). *Tomorrow sex will be good again: Women and desire in the age of consent*. Verso Books.
- Barna E., Csányi G., Gagy Á., & Geröcs T. (2018). A rendszerváltozás utáni magyar feminista mozgalom globális, történeti perspektívából. *Replika*, 108–09, 241–262.
<https://doi.org/10.32564/108-109.11>
- Bass L., Darvas Á., & Ferge Zs. (2007). *A szegénységben élők helyzetének változása 2001 és 2006 között – különös tekintettel a gyermeces családokra*. ELTE TÁTK, MTA Gyermekprogram Iroda. <https://docplayer.hu/17396538-A-szegenyseg-es-kirekesztes-valtozasa-2001-2006.html>
- Beauvoir, S. (1949). *Le deuxième sexe*. Gallimard.
- Békés, V. A. (2012). *Trauma és narratíva. A Holokauszt trauma reprezentációja*. Ad Librum.
- BenEzer, G. (1999). Trauma signals in life stories. In K. L. Rogers, S. Leydesdorff, & G. Dawson (Szerk.), *Trauma and life stories*. (29–45). Routledge.
- Benoit, C., Jansson, M., Millar, A., & Phillips, R. (2005). Community-academic research on hard-to-reach populations: Benefits and challenges. *Qualitative Health Research*, 15(2), 263–282. <https://doi.org/10.1177/1049732304267752>
- Bernát A. (2014). Leszakadóban: a romák társadalmi helyzete a mai Magyarországon. In Tamas K. & Toth I. G. (Szerk.), *Társadalmi riport* (246–264). Budapest, TARKI.

- Betlen A., Hoffmann K. (2010). A prostitúció és az emberkereskedelem áldozatait segítő ellátórendszer főbb feladatai, működési elve. Betlen A., Matolcsi A. & Balogh L. (Szerk.) *Jog, Jogvédelem, Ellátás* (25–34). Magyar Női Alapítvány.
- Betlen A. (2013). Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben Magyarországon. Az áldozat ellátás intézményrendszere. Kutatási részbeszámoló, „Az áldozatsegítő segítője” (TÁMOP – 5.6.1.C-11/1). <https://monafriends.files.wordpress.com/2014/10/aldozatellatas-2013.pdf>
- Bérczes, T. (2012, július 14). „Hollandia legborzasztóbb utcája” Maaiké van Groenestyn a magyar prostituáltokról. *Magyar Narancs*. <https://magyarnarancs.hu/szex/hollandia-legborzasztobb-utcaja-80468>
- Brockmeier, J. (2008). Language, Experience and the „Traumatic Gap”. How to Talk About 9/11?. In Hydén, L. C., Brockmeier, J. (Szerk.). *Health, Illness and Culture. Broken Narratives* (16–35). Routledge.
- Bianchi, G., Luksik, I., & Popper, M. (2007). ‘Between demand and supply’. Bratislava: Department of social and biological communication and centre of excellence/Slovak Academy of Science.
- Bolton, D., & Hill, J. (1996). *Mind, Meaning, and Mental Disorder: The Nature of Causal Explanation in Psychology and Psychiatry*. Oxford University Press.
- Bródy, L. S., & Pósfai, Z. (2020). A háztartások eladósodása Magyarországon. *Periféria tanulmányok 2*. Periféria kutató és közpolitikai központ. <http://real.mtak.hu/123986/>
- Böröcz, J. (2022). " Eurofehér" gög és" piszkosfehér" sérelemérzet: A " rassz"- Európában. *Replika*, 125, 129-150.
- Böröcz, J. (2018). *Az EU és a világ: Kritikai elemzés*. Kalligram.
- Büschi, E. (2014). Sex Work and Violence: Focusing on Managers in the Indoor Sex Industry. *Sexualities*, 17(5–6), 724–741. <https://doi.org/10.1177/1363460714531271>
- Carrigg, H. (2008). Prostitution Regimes in the Netherlands and Sweden: Their Impact on the Trafficking of Women and Children in Illicit Sex Industries. *The Monitor*, 1–14.
- Chant, S. (2012). Feminization of poverty. In. George Ritzer (Szerk.), *The Blackwell Encyclopedia of Globalization*. Blackwell Publishing, 1–6. <https://doi.org/10.1002/9781405165518.wbeosf046.pub2>
- Clark, J. B., & McArthur, D. (2014). The Political and Economic Transition from Communism and the Global Sex Trafficking Crisis: A Case Study of Moldova. *Journal of Intercultural Studies*, 35(2), 128–144. <https://doi.org/10.1080/07256868.2014.885416>
- Corrin, C. (2005). Transitional Road for Traffic: Analysing Trafficking in Women from and

- through Central and Eastern Europe. *Europe-Asia Studies*, 57(4), 543–560.
- Council for Prostitution Alternatives. (1991). Characteristics of 800 CPA participants. In R. Weitzer (Szerk.), *Sex for Sale: Prostitution, Pornography, and the Sex Industry* (139–155). Routledge.
- Czibere I. (2012). *Nők mélyszegénységben. Személyes életvilágok és cselekvési perspektívák a mélyszegénységben élő nők mindennapjaiban*. Budapest, L'Harmattan.
- Czirfusz M., Csányi G., Éber M. Á., Gagy Á., Geröcs T., Jelinek C., Katona N., Kovai C., Nagy K., & Vigvári A. (2019). Szószedet a Fordulat 26. számához. *Fordulat*, 26, 5–27.
- Csányi, G., & Kerényi, S. (2018). A „jó anya” mítosza Magyarországon a reprodukív munka és a piac globális történetének szempontjából. *Fordulat*, 24, 134–160.
- Csányi, G., Gagy, Á., & Kerékgyártó, Á. (2018). Társadalmi reprodukció. Az élet újratermelése a kapitalizmusban. *Fordulat*, 24, 5–29.
- Csányi G. (2018). Genderrezsím és „nőpolitika” Magyarországon 2008-2018. Történeti politikai gazdaság elemzés. *Fordulat*, 26, 115–142.
- Csányi G. (2020). A szexuális forradalom politikai gazdaságtana. „Vaginális orgazmus”, pornó és homofóbia a modern világrendszerben. *Replika*, 117–118, 19–51.
<https://doi.org/10.32564/117-118.2>
- Csányi, G., & Dés, F. N. (2020). Bevezető: „A szex politikai gazdaságtana”. *Replika*, 117–118, 7-9. <https://doi.org/10.32564/117-118.1>
- Dalla Costa, M. & James, S. (1972). *Women and the Subversion of the Community*. Falling Wall Press.
- DeKeseredy, W., & Corsianos, M. (2015). *Violence against women in pornography*. Routledge.
- Dear, G. (1996). Blaming the victim: Domestic violence and the codependency model. In *Aic Conference Proceedings* (285–290). Australian Institute of Criminology.
- Dés F. & Pósfai Zs. (2021). *Nők és lakhatás. A nők speciális szükségleteire válaszoló lakhatási megoldások*. Friedrich Ebert Stiftung.
- Dés, F. (2018). „470-et adott és csak egy kicsit fojtogatott” – szegénységben élő nők a periféria és a centrum között. Prostitúcióban élő magyar nők Zürichben. *Fordulat*, 24, 187–215.
- Dés, F. (2020). A patriarchátus elbeszélhetetlensége. A távolság szerepe a prostitúciós iparban használt és a prostitúciós iparból kiszállt nők traumanarratíváiban. *Replika*, 117–118, 127–148. <https://doi.org/10.32564/117118.5>
- Dés, F. (2022). 2006 Magyar nők a munkaerőpiacát megnyitó Svájc szexiparában In Varga B., & Laczó F. (szerk.) *Magyarország globális története 1869-2022*. 453–456. Corvina Kiadó.

- Diegman, M., Feller, A., Herzig, M., Kocher, U., & Kurucz, J. (2012). *Megelőzés, túlélési segítség és szociális munka a Zürichben prostitúcióban élő nők számára. In Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban él magyar nők részére Magyarországon és Svájcban*, (21–45). Sex Educatio Alapítvány.
- Dóra G. (2016). A migráns házi idősgondozás gyakorlata-Ausztria mint befogadó ország példáján keresztül. *Demográfia*, 59(2-3), 231–254.
- Dunaway, W. A. (2012). The centrality of the household to the modern world-system. In S. J. Babones (Szerk.), *Routledge Handbook of World-System Analysis*. 164–171. New York, Routledge.
- Dunaway, W. A. (2018 [2012]). A félproletár háztartás a modern világrendszer *longue durée*-je folyamán. *Fordulat*, 24, 53–87.
- Dunkley, C. R., & Brotto, L. A. (2020). The Role of Consent in the Context of BDSM. *Sexual Abuse*, 32(6), 657–678. <https://doi.org/10.1177/1079063219842847>
- Durst, J. (2019). „Ha nincs pénzed, úgyis belemész valamibe”: Informális hitelezés „kamatosok” és a „bankképtelen” szegények bankügyei. *Pannonhalmi Szemle*, 2019(4), 59–81.
- Dworkin, Andrea (1993): Prostitution and Male Supremacy. *Michigan Journal of Gender and Law* 1(1): 1–12.
- Einhorn B. (1993). Hová lett a sok nő? A nők és a nőmozgalmak Kelet-Közép-Európában. *Tér és Társadalom*, 7(1-2), 51–57.
- Eisenstein, Z. (1977). Constructing a theory of capitalist patriarchy and socialist feminism. *Insurgent Sociologist*, 7(3), 3–17. <https://doi.org/10.1177/0896920577007003>
- Ekman, K. E. (2013 [2010]). *Being and Being Bought: Prostitution, Surrogacy and the Split Self*. Spinifex Press.
- Enander, V. (2010). “A fool to keep staying”: Battered women labeling themselves stupid as an expression of gendered shame. *Violence Against Women*, 16(1), 5–31. <https://doi.org/10.1177/1077801209353577>
- Ericsson, L. O. (1980), ‘Charges Against Prostitution; An Attempt at a Philosophical assessment. *Ethics*, 90(3), 335–36.
- Európa Tanács (2014). Prostitution, Trafficking, Modern Slavery in Europe, Report. Március 20. Parliamentary Assembly.
- Eurostat. (2017). Nők és férfiak élete Európában. <https://www.ksh.hu/interaktiv/eurostat/womenmen2018/index.html>
- Fábián, G., Hüse, L., Szoboszlai K., Lawson, T., & Toldi, A. (2017). Hungarian female migrant

- sex workers: Social support and vulnerability at home and abroad. *International Social Work*. <https://doi.org/10.1177/0020872817742692>
- Farley, M. (2010 [2003]). Preface. In *Prostitution, Trafficking and Traumatic Stress* (ix–xii). Routledge.
- Farley, M., Baral, I., Kiremire, M., & Sezgin, U. (1998). Prostitution in Five Countries: Violence and Post-traumatic Stress Disorder. *Feminism & Psychology*, 8(4), 405–426. <https://doi.org/10.1177/0959353598084002>
- Farley, M., Cotton, A., Lynne, J., Zumbek, S., Spiwak, F., Reyes, M. E., Alvarez, D., & Sezgin, U. (2004). Prostitution and Trafficking in Nine Countries. *Journal of Trauma Practice*, 2(3–4), 33–74. https://doi.org/10.1300/J189v02n03_03
- Fassbind, T. (2014). Wenigerbezahlter Sex in Zurich [Underpaid sex in Zurich]. *Tagesanzeiger*.
- Faugier, J., & Sargeant, M. (1997). Sampling hard to reach populations. *Journal of Advanced Nursing*, 26(4), 790–797. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1997.00371.x>
- Favell, A. (2008). The New Face of East–West Migration in Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(5), 701–716. <https://doi.org/10.1080/13691830802105947>
- Federal Department of Foreign Affairs FDFA. (2014). Switzerland and the European Union. Bern.
- Federici, S. (2004). *Caliban and the witch*. New York, Autonomedia.
- Federici, S. (2012). On sexuality as work. *The Commoner*, 15(Winter), 88–94.
- Federici, S. (2012). *Reproduction and Feminist Struggle in the New International Division of Labor. Revolution at Point Zero. Housework, Reproduction and Feminist Struggle*. PM Press.
- Fehér L. (2009). Prostitúció, Emberkereskedelem. Nagy Ildikó & Pongrácz Tiborné (szerk). Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről. Társas – Szociális és Munkaügyi Minisztérium. http://www.tarsadalomkutatas.hu/kkk.php?TPUBL-A-888/publikaciok/tpubl_a_888.pdf
- Finn, M. (2015). *Radical Feminism. Feminist Activism in Movement*. Palgrave Macmillan.
- Finger, S. (2016). Sex-work and Mobility as a Coping Strategy for Marginalized Hungarian Roma Women. *ACME: An International Journal for Critical Geographies*, 15(1), 104–128.
- Forrai J. (2007). Prostitúció és szociális munka. Magyarországi civil szervezetek humánerőforrásának vizsgálata. *Civil Szemle*, 2007/2, 65–87.
- Frank, P. B., & Golden, G. K. (1992). Blaming by naming: Battered women and the epidemic of codependence. *Social Work*, 37(1), 5–6.

- Fraser, N. (2014). Can society be commodities all the way down? Post-Polanyian reflections on capitalist crisis. *Economy and Society*, 43(4), 541–558.
doi.org/10.1080/03085147.2014.898822
- Gagyí, Á., Jelinek, C., Pósfai, Z., & Vigvári, A. (2019). Lakhatási helyzet a válság után: Financialisációs folyamatok, kettészakadó lakáspolitikák és a háztartások túlélési stratégiái. *Fordulat*, 26, 199–224.
- Giddens, A. (2006). *Sociology* (5th ed.). Polity Press.
- Glass, C., & Fodor, E. (2007). From Public to Private Maternalism? Gender and Welfare in Poland and Hungary after 1989. *Social Politics*, 14(3), 323–350.
<https://doi.org/10.1093/sp/jxm013>
- Gosztonyi, M. (2018). *A pénz zsonglőrei: az alacsony jövedelmű családok pénzügyi túlélési stratégiája és egy részvételi akciókutatás története* (Doctoral dissertation, Budapesti Corvinus Egyetem).
- Gregor, A. & Grzebalska, W. (2016). Thoughts on the contested relationship between neoliberalism and feminism. *Solidarity in Struggle, Friedrich Ebert Stiftung*, 11–20.
- Gregor A., & Kováts E. (2019). Work-life: Balance? Tension between Care and Paid Work in the Lives of Hungarian Women. *Socio.hu, Társadalomtudományi Szemle, Special Issue in English No. 7*.
- Gregor, A., Csányi, G., & Dés, F. N. (2020). „Pest megér egy testet”: A magyarországi pornóipar a hosszú kilencvenes években mint a világgazdaságba való reintegráció egy patriarchális formája. *Replika*, 117–18, 53–91. <https://doi.org/10.32564/117-118.3>
- Grosfoguel, R. (2016). What is racism?. *Journal of World-Systems Research*, 22(1), 9–15.
<https://doi.org/10.5195/jwsr.2016.609>
- Grubb, A., & Harrower, J. (2008). Attribution of Blame in Cases of Rape: An Analysis of Participant Gender, Type of Rape and Perceived Similarity to the Victim. *Aggression and Violent Behavior*, 13(5), 396–405. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2008.06.006>
- Gutiérrez, E. J. D. (2014). Prostitution and gender-based violence. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 161, 96-101. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.12.016>
- Habitat for Humanity Magyarország (2015). Éves jelentés a lakhatási szegénységről. Kőszeghy Lea (Szerk). Habitat for Humanity.
- Hancock, I. (2008). The “Gypsy” stereotype and the sexualization of Romani women. In *“Gypsies” in European literature and culture: Studies in European culture and history*. Palgrave Macmillan US, 181–191.
- Haney, L. (2002). Introduction: Conceptualizing the Welfare State. Inventing the Needy:

- Gender and the Politics of Welfare in Hungary, *University of California Press*, 1–22.
- Hart, M. (2016). Capitalist Patriarchy. *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Gender and Sexuality Studies*. Wiley-Blackwell.
<https://doi.org/10.1002/9781118663219.wbegss403>
- Hegel, G. W. F. (1971). *A jogfilozófia alapvonalai vagy a természetjog és államtudomány vázlat* (No. 33). Akadémiai Kiadó.
- Heider, F. (1958). *The Psychology of Interpersonal Relations*. New York: John Wiley & Sons. <http://dx.doi.org/10.1037/10628-000>
- Herman, J. L. (2011 [1992]). *Trauma és gyógyulás: az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig*. Háttér Kiadó.
- Hinze, S. W., & Aliberti, D. (2007). Feminization of poverty. George Ritzer (Szerk.) *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. (1718–1725). Blackwell Publishing.
- Hite, S. (1976). *The Hite Report on Female Sexuality*, Pandora.
- Hydén, L.-C. (2008). Narrating Sensitive Topics In Doing Narrative Research. M. Andrews, C. Squire, & M. Tamboukou (Szerk.), *Doing Narrative Research* (121–136). Sage.
- International Labour Organization. (2017). *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. Retrieved from
http://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_575479/lang--en/index.htm
- Isler, C. (2016). *Prostitution Policies in Switzerland and the City of Zürich: A Critical Frame Analyses of Official Documents and NGO Papers*. (Doctoral dissertation). University of Helsinki.
- Isler, C., & Jyrkinen, M. (2018). The Normalization of Prostitution in Switzerland: The Origin of Policies. *Dignity*, 3(2), Article 4. <https://doi.org/10.23860/dignity.2018.03.02.04>
- Jeffreys, S. (1990). *Anticlimax a feminist perspective on the sexual revolution*. Women's Press.
- Jeffreys, S. (1997). *The idea of prostitution*. Spinifex Press.
- Jeffreys, S. (2009): *The Industrial Vagina. The Political Economy of the Global Sex Trade*. Routledge.
- Jensen, R. (2017): *The End of Patriarchy: Radical Feminism for Men*. Spinifex Press.
- Kaló, Zs. (2020). *Bevezetés a szerhasználó nők világába*. L'Harmattan, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar.
- Katona, N. (2017). Szégyen és hallgatás. A kutató szerepe a prostitúció elbeszélésében. *Szociológiai Szemle*, 27(2), 68–87.
- Katona N. (2019). Combating trafficking of Hungarian women to Western Europe: a multi-

- level analysis of the international law enforcement cooperation. *Trends in Organised Crime*, 23(2), 115–142.
- Katona, N. (2020). Political Representation and Spokespersons in the Prostitution vs. Sex Work Debate. *Intersections. East European Journal of Society and Politics*, 6(1), 139–163.
- Katona, N., & Melegh, A. (2020). Introduction. Katona, N., & Melegh, A. (Szerk.) *Towards a scarcity of care? Tensions and contradictions in transnational elderly care systems in central and eastern Europe* (9–25). Friedrich Ebert-Stiftung Budapest.
- Katona, N. (2020). Combating trafficking of Hungarian women to Western Europe: a multi-level analysis of the international law enforcement cooperation. *Trends in Organized Crime*, 23(2), 115–142. <https://doi.org/10.1007/s12117-019-09358-7>
- Kilvington, J., Day, S., & Ward, H. (2001). Prostitution Policy in Europe: A Time of Change? *Feminist Review*, 67(1), 78–93.
- Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., Martin, C. E., & Gebhard, P. H. (1998 [1953]). *Sexual behavior in the human female*. Indiana University Press.
- Kligman, G., & Limoncelli, S. (2005). Trafficking Women after Socialism: From, to, and through Eastern Europe. *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*, 12(1), 118–140.
- Kligman, G. (2001). On the social construction of „otherness” identifying” the Roma” in post-socialist communities. *Review of Sociology*, 7(2), 61–78. <http://dx.doi.org/10.1556/RevSoc.7.2001.2.4>
- Kóczé A. (2011). *Gender, Ethnicity and Class: Romani Women’s Political Activism and Social Struggle*. Doktori disszertáció, Central European University.
- Kóczé A. (2016). Romani women and the paradoxes of neoliberalism: Race, gender and class in the era of late capitalism in East-Central Europe. Kováts E. (Szerk.) *Solidarity in Struggle: Feminist Perspectives on Neoliberalism in East-Central Europe*. Friedrich Ebert-Stiftung Budapest.
- Kóczé, A. (2021). Racialization: Racial Oppression of Roma. *The Palgrave encyclopedia of imperialism and anti-imperialism*. Immanuel N. & Zak Cope (Szerk.). Springer International Publishing, 2293–2302.
- Koedt, A. (1970 [1968]). *The myth of the vaginal orgasm*. AgitProp Literature Programme.
- Koltai L., & Vucskó, B. (2007). *A munka–magánélet összeegyeztetését segítő és gátló tényezők Magyarországon*. Fővárosi Esélyegyenlőség Módszertani Iroda Műhelye.
- Koncz K. (2002). A társadalmi kirekesztettség és a szegénységkockázat nemek szerinti különbségei. *Esély*, 1, 59–86.

- Kramer, L. A. (2004). Emotional experiences of performing prostitution. *Journal of Trauma Practice*, 2(3-4), 186-197. https://doi.org/10.1300/J189v02n03_10
- KSH (2021). https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/hu/ele0034.html
- Ladányi J. (1996). Romák Közép-Kelet-Európában. *Társadalmi Szemle*, 51(4), 27–41.
- Ladányi J., & Szelényi I. (2002). Cigányok és szegények Magyarországon, Romániában és Bulgáriában. *Szociológiai Szemle*, 4, 72–94.
- Langseth-DePaolis, T. (2019). Not-So-Decriminalized: Consequences of Intersectional Identity for Migrant Sex Workers in Switzerland (Independent Study Project Collection No. 3218). Letölthető: <chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/05/POL4040612016ENGLISH.pdf>
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3, 47–57. <https://doi.org/10.2307/2060063>
- Lindio-McGovern, L. (2012). The migration of reproductive labor from the periphery to the core and semiperiphery under neoliberal globalization. R. Almgren, T. Boswell, & E. Rhodes (Szerk.), *Routledge Handbook of World-System Analysis* (476–479). Routledge.
- Lutz, H. (2016). Introduction: Migrant Domestic Workers in Europe. Lutz, H (Szerk.) *Migration and Domestic Work*. Routledge.
- Lykke, N. (2010). *Feminist Studies: A Guide to Intersectional Theory, Methodology and Writing*. Routledge.
- Lynch, K. & Lyons, M. (2009): Love Labouring: Nurturing Rationalities and Relational Identities. *Affective Equality*. Lynch, K., Baker, J. & Lyons M. (Szerk.) 54–77, Palgrave Macmillan.
- MacKinnon, C. A. (1987). *Feminism unmodified: Discourses on life and law*. Harvard University Press.
- MacKinnon, C. A. (1989). Sexuality, Pornography, and Method: Pleasure Under Patriarchy. *Ethics*, 99(2), 314–346.
- MacKinnon, C. A. (1993). Prostitution and Civil Rights. *Michigan Journal of Gender & Law*, 1, 13–31.
- MacKinnon, K. (2011) Trafficking, Prostitution, and Inequality. *Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review*, 46, 271–309.
- Masters, W.H., & Johnson, V. E. (1966). *Human sexual response*. Little, Brown.
- Marx, K. (1867). *Capital: A Critique of Political Economy*. Progress Publishers.
- Melegh, A., Gábel, D., Gresits, G., & Hámos, D. (2018). Abandoned Hungarian workers and

- the political economy of care work in Austria. *Szociológiai Szemle*, 28(4), 61–87.
- Melegh, A. (2006). *On the East-West slope: Globalization, nationalism, racism and discourses on Eastern Europe*. Central European University Press.
- Meshkovska, B., Siegel, M., Stutterheim, S. E., & Bos, A. E. R. (2015). Female Sex Trafficking: Conceptual Issues, Current Debates, and Future Directions. *The Journal of Sex Research*, 52(4), 380–395. <https://doi.org/10.1080/00224499.2014.1002>
- Mies, M. (2014 [1986]). *Patriarchy and accumulation on a world scale: Women in the international division of labour*. Bloomsbury Publishing.
- Meiu, G. P. (2015). Colonialism and sexuality. *The International Encyclopedia of Human Sexuality*, 1, 197–290. <https://doi.org/10.1002/9781118896877.wbiehs093>
- Monzini, P. (2004). Trafficking in Women and Girls and the Involvement of Organised Crime in Western and Central Europe. *International Review of Victimology*, 11(1), 73–88.
- Moore, A., & Reynolds, P. (2004). Feminist approaches to sexual consent: A critical assessment. *Making sense of sexual consent*. Crowley, M. & Reynolds (Szerk.), 29–44.
- Moran, Rachel (2019 [2013]): *Kifizetve. Utam a prostitúción át*. Budapest: Közkinés Kiadó.
- Morokvasic, M. (2006). Crossing Borders and Shifting Boundaries of Belonging in Post-Wall Europe. A Gender Lens. *Grenzüber schreitungen—Grenzzie hungen: Implikationen für Innovation und Identität*, 47–72.
- Naples, N. A., & Gurr, B. (2013). Feminist empiricism and standpoint theory: Approaches to understanding the social world. Nagy-Hesse-Bieber, S. & Leavy, P. (Szerk.), *Feminist research practice: A primer* (4-41). Sage.
- O'Neill, M. (2013). *Prostitution and Feminism: Towards a Politics of Feeling*. John Wiley & Sons.
- Outshoorn, J. (2004). Pragmatism in the Polder: changing prostitution policy in the Netherlands. *Journal of Contemporary European Studies*, 12(2), 165–176. <https://doi.org/10.1080/1460846042000250873>
- Outshoorn, J. (2004). Introduction. Prostitution, Women's Movement and Democratic Politics. Outshoorn, J. (Szerk.) *The Politics of Prostitution. Women's Movements, Democratic States and the Globalisation of Sex Commerce*, 1–21. Cambridge University Press.
- Outshoorn, J. (2015). The trafficking policy debates. Scheper-Hughes, N. (Szerk.) *Global Human Trafficking* (21–36). Routledge.
- Pateman, C. (1988). *The sexual contract*. Stanford University Press.

- Patent Egyesület. (2019). Az Áldozatvédelmi Irányelv gyakorlati megvalósulása párkapcsolati erőszak áldozatainak tapasztalatai alapján. Vicatis kutatási beszámoló. <http://patent.org.hu/alphaindex/dokumentumok/a> (Downloaded: 2020, June 12).
- Pearce, D. (1978). The Feminization of Poverty: Women, Work, and Welfare. *Urban and Social Change Review*, 11, 1–2, 28–36.
- Platt, M., Barton, J., & Freyd, J. J. (2009). A betrayal trauma perspective on domestic violence. E. Stark & E. S. Buzawa (Szerk.), *Violence against women in families and relationships* (185–207). Greenwood Press.
- Polányi, K. (2004). *A nagy átalakulás. Korunk gazdasági és politikai gyökerei*. Napvilág Kiadó.
- Popova, M. (2019). *Sexual Consent*. The MIT Press.
- Portes, A., & Böröcz, J. (1989). Contemporary immigration: Theoretical perspectives on its determinants and modes of incorporation. *The International Migration Review*, 23(3), 606–630. <https://doi.org/10.1177/019791838902300311>
- Rehor, J.E. (2015). Sensual, Erotic, and Sexual Behaviors of Women from the “Kink” Community. *Arch Sex Behav* 44, 825–836 <https://doi.org/10.1007/s10508-015-0524-2>
- Reinares, L. B. (2014). *Sex Trafficking in Postcolonial Literature: Transnational Narratives from Joyce to Bolaño*. Routledge.
- Reinschmidt, L. (2016). *Prostitution in Europe between regulation and prohibition: Comparing legal situations and effects* (Observatory for Sociopolitical Developments in Europe, Working Paper No. 13).
- Rose, S. (1999). Naming and claiming: The integration of traumatic experience and the reconstruction of self in survivors’ stories of sexual abuse. K. L. Rogers, S. Leydesdorff, & G. Dawson (Szerk.), *Trauma and life stories* (160–179). Routledge.
- Ross, C., Farley, M., & Schwartz, H. L. (2004). Dissociation among women in prostitution. *Journal of Trauma Practice*, 2(3–4), 199–212. https://doi.org/10.1300/J189v02n03_11
- Sanders, T. (2008) Selling sex in the shadow economy, *International Journal of Social Economics*, 35 (10) 704–28.
- Sanders, T., O’Neill, M., & Pitcher, J. (2017). *Prostitution: Sex work, policy & politics*. Sage.
- Sassen, S. (2002). Women's burden: Counter-geographies of globalization and the feminization of survival. *Nordic Journal of International Law*, 71(2), 255–74.
- Schaper, U., Beljan, M., Eitler, P., Ewing, C., & Gammerl, B. (2020). Sexotic: the interplay between sexualization and exoticization. *Sexualities*, 23(1–2), 114–126. <https://doi.org/10.1177/1363460718790863>
- Shulman, A. K. (1980). Sex and power: Sexual bases of radical feminism. *Signs: Journal of*

- Women in Culture and Society*, 5(4), 590–604.
- Sebhelyi, V. (2012). A prostitúcióban élő magyar nők keresztmetszeti vizsgálata Magyarországon és Svájcban. In *IRIS 2012 – Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban élő magyar nők részére Magyarországon és Svájcban*. Sex Educatio Alapítvány, 56–78.
- Secombe, W. (2018 [1974]): A háziasszony és munkája a kapitalizmusban. *Fordulat* (24): 31–51.
- Shapkina, N. (2014). The International Division of Reproductive Labor and Sex-Trafficking Commodity Chains. W. Dunaway (Szerk.), *Gendered Commodity Chains: Seeing Women's Work and Households in Global Production* (190–205). Stanford University Press.
- Shulman, A. K. (1980). Sex and power: Sexual bases of radical feminism. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 5(4), 590–604.
- Siegel, D. (2011). Mobility of sex workers in European cities. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 18, 255–268.
- Siegenthaler, E. (2017). Prostitution in Switzerland: Geneva, Lausanne and Bern. Chaumont, J. M., Garcia, M. R. & Servais, P. (Szerk.), *Trafficking Women 1924–1926: The Paul Kinsie Reports for The League of Nations Vol. II* (183–210). United Nations: Geneva.
- Skeggs, B. (1997). Formations of class & gender: Becoming respectable. *Formations of Class & Gender*, 1–200. Sage.
- Smith, D. E. (2005). *Institutional Ethnography: A Sociology for People*. Lanham, Altamira Press.
- Smith, D. E. (2005). *Institutional Ethnography: A Sociology for People*. Rowman Altamira.
- Spéder Zs. (1997). Szegény nők es férfiak. *Szerepváltozások: Jelentés a Nők Helyzetéről*. In Lévai K. – Tóth I. Gy. (Szerk). TÁRKI és a Munkaügyi Minisztérium Egyenlő Esélyek Titkársága.
- Stark, C., & Hodgson, C. (2004). Sister Oppressions. *Journal of Trauma Practice*, 2(3-4), 16-32. https://doi.org/10.1300/J189v02n03_02
- Stark, E., & Flitcraft, A. (1988). Dual Trauma of Women Battering. Ochberg F. M. (Szerk.), *Post-traumatic Therapy and Victims of Violence* (115–152). Brunner/Mazel Psychosocial Stress Series.
- Stoler, A. L. (1995). *Race and the education of desire: Foucault's history of sexuality and the colonial order of things*. Duke University Press.

- Stoler, A. L. (2010). *Carnal knowledge and imperial power: Race and the intimate in colonial rule*. University of California Press.
- Suchland, J. (2015). *Economies of Violence: Transnational Feminism, Postsocialism and the Politics of Sex Trafficking*. Duke University Press.
- Surtees, R. (2008). Traffickers and trafficking in Southern and Eastern Europe: Considering the other side of human trafficking. *European Journal of Criminology*, 5(1), 39–68. <https://doi.org/10.1177/1477370807084224>
- Szalai J. (2002). A társadalmi kirekesztődés egyes kérdései az ezredforduló Magyarországon. *Szociológiai Szemle*, 4, 34–50.
- Szalai, J. (2006). Poverty and the traps of post-communist welfare reforms in Hungary: The new challenges of EU-accession. *Revija za socijalnu politiku*, 13(3-4), 309–333. <https://doi.org/10.3935/rsp.v13i3.644>
- Szalai, J. (2013). *Hungary's bifurcated welfare state: Splitting social rights and the social exclusion of Roma*. Adam Smith Foundation, Working Paper Series.
- Szelényi I. (2001). Szegénység, etnicitás és a szegénység „feminizációja” az átmeneti társadalmakban. *Szociológiai Szemle*, 4, 5–12.
- Szikra D. (2018). Ideológia vagy pragmatizmus? Családpolitika az orbáni illiberális demokráciában. Bozóki A. & Füzér K. (Szerk.), *Lépték és irónia. Szociológiai kalandozások* (219–240). L'Harmattan.
- Szoverfy Milter, K., & Slade, J. W. (2005). Global traffic in pornography: The Hungarian example. Sigel L Z., (Szerk.), *International Exposure: Perspectives on Modern European Pornography* (143–155). Rutgers University Press.
- Tsing, A. (2009). Supply chains and the human condition. *Rethinking Marxism*, 21(2), 148–176. <https://doi.org/10.1080/08935690902743088>
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2003). Protocol to prevent, suppress, and punish trafficking in persons to the UN convention against transnational organized crime. <http://www.unodc.org/unodc/treaties/CTOC/>
- United Nations Office on Drugs and Crime (2012). Global report on trafficking in persons. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Trafficking_in_Persons_2012_web.pdf.
- Vajda R. (2014). Munkaerőpiac, foglalkoztatás, vállalkozónők, A nők teljes értékű munkavállalásának akadályairól és esélyeiről. Juhász B. (Szerk.), *Nőtlen évek ára: A nők helyzetének közpolitikai elemzése 1989-2013* (99–151). Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség.

- Valkai, N. (2011, szeptember 23). Magyarország adja a legtöbb örömlányt Hollandiának. *Index*.
https://index.hu/bulvar/2011/09/23/magyarorszag_adja_a_legtobb_oromlanyt_hollandi_anak/
- Van der Kolk, B. (2014). *The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma*. Penguin Books.
- Verwiebe, R., Reinprecht, Ch., Haindorfer, R. & Wiesboeck, L. (2017). How to Succeed in a Transnational Labor Market: Job Search and Wages among Hungarian, Slovak, and Czech Commuters in Austria. *International Migration Review*, 51(1), 251–286.
<https://doi.org/10.1111/imre.12193>
- Vidra, Z., Katona, N., & Sebhelyi, V. (2018). State policies and institutional procedures and practices addressing prostitution and sex trafficking of children in Hungary. *Critical Social Policy*, 38(4), 645–666. <https://doi.org/10.1177/0261018317748318>
- Von Werlhof, C. (2007). No Critique of Capitalism without a Critique of Patriarchy! Why the Left is no Alternative. *Capitalism Nature Socialism*, 18(1), 13–27.
<https://doi.org/10.1080/10455750601164600>
- [Von Werlhof C. \(1980\). Notes on the Relation between Sexuality and Economy. *Review \(Fernand Braudel Center\)* \(4\)1, 33–42.](#)
- Von Werlhof, C. (2020 [1980]): Megjegyzések a szexualitás és a gazdaság kapcsolatáról. *Replika* (117–118): 11–18.
- Walby, S. (1990): *Theorizing Patriarchy*. Oxford: Blackwell Publisher.
- Wallerstein, I. (2004). World systems theory. *End of Capitalism Garner & Hancock*, 611–616.
- Wallerstein, I. (1991). The ideological tensions of capitalism: universalism versus racism and sexism. *Race, nation, class: Ambiguous identities*, 29–36.
- Wallerstein, I. (1974) The Rise and Future Demise of the World Capitalist System: Concepts for Comparative Analysis. *Comparative Studies in Society and History*, 16(4), 387–415. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0010417500007520>
- Watson, P. (1993). Eastern Europe Silent Revolution: Gender. *Sociology*, 27(3), 471–487.
- Watters, C. (2019). Forced migrants: Exclusion, incorporation and a moral economy of deservingness. *Routledge International Handbook of Migration Studies* (81–89). Routledge.
- West, J. (2000). Prostitution: Collectives and the politics of regulation. *Gender, Work & Organization*, 7(2), 106–118. <https://doi.org/10.1111/1468-0432.00098>
- Wirth, Zs. (2011, november 16). Húsz perc szex, húsz euró – magyar prostituáltak

- Amszterdamban. *Origo*. <https://www.origo.hu/nagyvilag/20121114-egyre-tobben-vannak-hollandiaban-a-magyar-prostitualtak-akik-emberkereskedelem-aldozatai.html>
- Wood, E. F., Rikkonen, K. J., & Davis, D. (2019). Definition, communication, and interpretation of sexual consent. Donohue, W. T. & Schewe, P. A. (Szerk) *Handbook of sexual assault and sexual assault prevention*, 399–421, Springer.
- Young, I. M. (1990). *Justice and the Politics of Difference*. Princeton University Press.
- Zelinsky, W. (1971). The hypothesis of the mobility transition. *Geographical review*, 219–249. <https://doi.org/10.2307/213996>

Hivatkozott jogszabályok:

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról. Letöltés: 2023. 04. 28. Jogszabály kereső: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv>
1999. évi LXXV. törvény a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról. Letöltés: 2023. 04. 29. Jogszabály kereső: <https://njt.hu/jogszabaly/1999-75-00-00>
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről. Letöltés: 2023.04.23 Jogszabály kereső: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly>
- Criminal Code of Switzerland, 195. Letöltve: 2023. 04. 28. Interneten: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/en